

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-
ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ**

**ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ
ТА ПРІОРИТЕТИ В ЧАСИ
КОРОНАВІРУСНОЇ КРИЗИ**

**14 травня 2021 р.
м. Київ, Україна**

Міжнародна
науково-практична
конференція

Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи

Матеріали

14 травня 2021 р.

м. Київ

Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. 135 с.

У збірнику представлені тези доповідей, оприлюднені на Міжнародній науково-практичній конференції “Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи”, яка була проведена Східноєвропейським центром наукових досліджень спільно з Міжнародним гуманітарним дослідницьким центром, Міжнародним центром технологічних інновацій та Європейським центром аграрних досліджень.

Збірник розрахований на вчених, викладачів, докторантів, аспірантів, здобувачів вищої освіти, представників державних органів влади та місцевого самоврядування, представників підприємницьких структур і широкий читацький загал.

Робочі мови конференції: українська, англійська та російська.

Видається в авторській редакції

Матеріали збірника подаються в авторській редакції та друкуються мовою оригіналу. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність наведених фактів, власних імен, географічних назв, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

Відповідно до Закону України “Про авторське право і суміжні права”, при використанні наукових ідей та матеріалів цього збірника, посилання на авторів і видання є обов’язковим.

**Research
Europe.org**

© Колектив авторів, 2021
© Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021
© Research Europe, 2021

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА

Бонецький О. О., Желізняк Р. Й.

Вплив коронавірусної кризи на основні фінансові показники виробників фармацевтичної продукції.....8

Дідковська Л. І.

Дослідження впливу пандемії COVID-19 на гідромеліоративну галузь.....10

Іщенко А. О.

Вплив пандемії та карантинних заходів на торгівлю продовольчими товарами в Україні.....12

Прокопенко К. О.

Зміни у глобальних моделях продовольчого споживання та їх вплив на вітчизняне птахівництво.....15

Коваленко О. В., Бокій О. В.

Заходи підвищення експортного потенціалу харчової промисловості України.....18

Ріпа Т. В., Іванова А. О.

Управління грошовими потоками підприємства.....21

Романюк А. П.

Сутність та можливості форензик розслідувань.....23

Сагало Х. Р.

Креативний потенціал підприємства та показники його вимірювання.....25

Удова Л. О.

Місце господарств малого агробізнесу у продовольчому забезпеченні країни рослинницькою продукцією.....27

Шедловський О. В.

Модернізація виробництва як фактор конкурентоспроможності підприємства.....29

Шубравська О. В.

Перспективи України на світовому ринку курячих яєць.....31

СЕКЦІЯ 2. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Панфілова Т. О.

Пріоритети державного регулювання на спротив глобальним викликам в умовах пандемії COVID-19.....34

Резникова Т. А.

Brexit: итоги спустя год.....37

Сімонова М. В.

Міжнародні тенденції в сфері науково-технологічного трансферу: зростання асистивних технологій.....44

СЕКЦІЯ 3. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ**Сук П. Л.**

Бухгалтерський облік реалізації продукції на рослинах.....47

СЕКЦІЯ 4. МЕНЕДЖМЕНТ**Бойко Є. Г.**

Управління проектами розвитку закладу освіти на засадах сталого розвитку.....50

Вінницька О. А., Руденко Т. М.

Теоретичні аспекти оцінки ефективності логістичної системи підприємства.....52

Воронкова В. Г., Нікітенко В. О.

Формування концепції соціально-відповідального менеджменту у контексті методології складності та коронавірусної кризи COVID-19.....54

Ігнат'єв А. О.

Система моніторингу показників діяльності в менеджменті організації.....57

Owusu-Sekyere N.

The features of building a performance management system in the health insurance industry of Ghana.....59

Сергієнко Т. І.

Антикризовий менеджмент в умовах пандемії COVID-19.....61

Шапа Н. М.

Про деякі важливі вміння та компетенції менеджера в часи коронавірусної кризи.....63

СЕКЦІЯ 5. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**Булгакова О. В.**

Роль електронних адміністративних послуг в часи коронавірусної кризи.....66

Новикова В. М.

Принципы стратегического публичного управления.....68

СЕКЦІЯ 6. ПРАВО**Виноградова Г. В.**

Деякі аспекти реалізації заходів протидії домашньому насильству в умовах пандемії.....70

Мордовець М. В., Мамроцька О. А.

Сучасна медіатизація політичних партій.....73

Хайлова Т. В., Шульга А. О.

Деякі питання трудової міграції в Україні.....79

СЕКЦІЯ 7. ТУРИЗМ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА

Гринюк В. І.

Перспективи розвитку туристичної галузі
в період коронавірусної кризи.....82

Криволапов Е. А., Люта Д. А.

Організація безпеки в готелях.....84

Романова А. А., Асадчих Ю. О.

Постпандемічні шляхи відновлення міжнародної інтеграції
України через реформи у туристичному секторі.....86

Сидорук А. В.

Сучасний стан регіонального розвитку гостинності в Запорізькій області.....89

СЕКЦІЯ 8. ПЕДАГОГІКА

Бєлих Л. М.

Педагогічний дискурс роману О. Токарчук "Бігуни":
особистісна модель глобального світу.....92

Богатирьова Г. А., Труфкін А. Д.

Роль цифрової компетентності фахівців в умовах коронавірусної кризи.....94

Замрозевич-Шадрина С. Р.

Формування культури здоров'я дітей у професійній
діяльності педагогів в умовах НВК "Школа-садок".....96

Занога Я. О.

The internet sources to obtain surveyor's soft social
skills while distant English language studying.....99

Ігнатенко М. І.

Вдосконалення кваліфікації викладачів у сфері
інформаційних технологій в умовах пандемії.....101

Карасьова О. В.

Умови успішного навчання іноземній мові.....103

Клик Б. О.

Адаптаційні процеси в італійських університетах
в умовах світової пандемії COVID-19.....105

Лукіна Т. О.

Доступність загальної середньої освіти в умовах пандемії:
проблеми та перспективи забезпечення в Україні.....107

Малюта С. І., Малюта І. В.

Реалізація основних принципів навчання з
питань охорони праці в умовах коронавірусу.....112

Підпригора І. В., Ковальова Д. А.

Опис освітньої програми: актуально та доступно для стейкхолдерів.....114

Площинська Т. С.	
Формування навичок аналітичного мислення як складова підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.....	116
Пономаренко Л. О.	
Інформаційні ресурси та послуги освітянських бібліотек України у період пандемії.....	118
Тарадуда А. С., Бястик А. Г.	
Інноваційні педагогічні технології у викладанні фізико-математичних дисциплін.....	122
Хохла А. І., Казьмір І. Й.	
Рівень рухової активності студентської молоді в умовах пандемії коронавірусу.....	125
Червінська Т. Г., Білявська О. Б.	
Виклики дистанційного навчання під час пандемії COVID-19 в оцінках викладацтва та студентства класичних університетів України.....	128
Шеремет В. А.	
Воспитание ответственности за окружающую среду в экологическом романе “Веди свой плуг над костями мертвецов” О. Токарчук.....	130
Янковець А. В., Янковець О. В.	
Особливості проведення занять з англійської мови у вищому навчальному закладі в онлайн-форматі.....	133

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА

Бонецький О. О.,

УДК 336.64

канд. екон. наук,
асистент кафедри фінансів,
Національний університет
«Львівська політехніка», м. Львів

Желізняк Р. Й.,

канд. екон. наук,
старший викладач кафедри фінансів,
Національний університет
«Львівська політехніка», м. Львів

Бонецький О. О., Желізняк Р. Й. Вплив коронавірусної кризи на основні фінансові показники виробників фармацевтичної продукції. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 8 – 10.

ВПЛИВ КОРОНАВІРУСНОЇ КРИЗИ НА ОСНОВНІ ФІНАНСОВІ ПОКАЗНИКИ ВИРОБНИКІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Коронавірусна криза – це криза, викликана поширенням вірусу COVID-19, яка відобразилася у всіх сферах людської діяльності. Поширення вірусу зумовило необхідність вводити обмеження різної жорсткості, а ці обмеження мали вплив на ділову активність, особисте життя людей, їх заощадження тощо, а також на рівень захворюваності. Тому коронавірусна криза стосується не лише економіки.

Актуально дослідити, як саме коронавірусна криза вплинула на фармацевтичні підприємства, адже саме вони виготовляють лікарські засоби. Перша п'ятірка виробників фармацевтичної продукції в Україні має склад, поданий у табл. 1.

Таблиця 1

Склад першої п'ятірки маркетуючих організацій за обсягами аптечного продажу лікарських засобів та дієтичних добавок у грошовому вираженні у 2018-2020 рр.

Рік, № позиції			Маркетуюча організація	Частка на ринку, %
2018	2019	2020		
1	1	1	ПАТ “Фармак”	5,58
3	4	2	ПрАТ “Дарниця”	3,59
5	5	3	ТОВ “Тева Україна”	3,56
2	2	4	Корпорація “Артеріум”	3,56
4	3	5	ТОВ “Санofi Україна”	3,48

Джерело: [1].

Дані табл. 1 вказують на лідерські позиції ПАТ “Фармак” та позитивну динаміку просування на ринку ПрАТ “Дарниця” і ТОВ “Тева Україна”.

Оскільки ТОВ “Тева Україна”, Корпорація “Артеріум” і ТОВ “Санофі Україна” станом на 12.05.2021 р. (день викладу основного матеріалу тез доповіді) не розмістили на своєму веб-сайті річну фінансову звітність за 2020 рік, то доцільно вивчати вплив коронавірусної кризи на основні фінансові показники виробників фармацевтичної продукції за звітністю ПАТ “Фармак” і ПрАТ “Дарниця”. Вплив коронавірусної кризи можна відслідкувати за динамічними величинами, які відображаються передусім у звіті про фінансові результати (табл. 2).

Таблиця 2

**Основні показники звіту про фінансові результати
ПАТ “Фармак” і ПрАТ “Дарниця” у 2018-2020 рр.**

Показник	Значення у роках, тис. грн			Темп приросту	
	2018	2019	2020	2019	2020
ПАТ “Фармак”					
Чистий дохід	6346224	6400843	7410007	0,009	0,158
Чистий прибуток	1052360	1047604	1207855	-0,005	0,153
ПрАТ “Дарниця”					
Чистий дохід	3002135	3312103	3612985	0,103	0,091
Чистий прибуток	469638	609629	814994	0,298	0,337

В умовах поширення COVID-19 зазначені підприємства покращили динаміку своїх доходів і прибутків. Дані табл. 3 вказують на дещо зростаючу динаміку відносних показників діяльності зазначених підприємств.

Таблиця 3

**Основні економічні показники діяльності
ПАТ “Фармак” і ПрАТ “Дарниця” у 2018-2020 рр.**

Показник	ПАТ “Фармак”			ПрАТ “Дарниця”		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Рентабельність виробництва, %	37,55	37,79	38,59	33,25	44,29	59,26
Рентабельність активів, %	17,42	15,29	13,95	11,51	17,66	18,92
Рентабельність власного капіталу, %	22,98	18,89	18,16	16	34,66	31,67
Фондовіддача, грн	3,03	3,08	3,55	4,94	5,25	5,25
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,29	3,69	2,78	7,73	8,29	8,24
Продуктивність праці, тис. грн/ос.	2478,99	2372,44	2683,81	2972,41	3005,54	3386,12

Висновки: під час коронавірусної кризи зросли суми прибутків у двох найбільших виробників фармацевтичної продукції, а також дещо покращилися відносні показники їх діяльності. Тому вплив пандемії на результати роботи виробників фармацевтичної продукції є позитивний.

Список використаних джерел

1. Аптечний продаж за підсумками 2020 р. *Аптека.ua* 2021. URL: <https://www.apteka.ua/article/581310> (дата звернення: 12.05.2021).
2. ПАТ “Фармак”. URL: <https://farmak.ua/> (дата звернення: 12.05.2021).
3. ПрАТ “Дарниця”. URL: <https://www.darnitsa.ua> (дата звернення: 12.05.2021).

Дідковська Л. І.,

УДК 338.43

канд. екон. наук, старш. наук. співроб.,
старший науковий співробітник відділу форм і методів
господарювання в агропродовольчому комплексі,
ДУ “Інститут економіки та прогнозування
НАН України”, м. Київ

Дідковська Л. І. Дослідження впливу пандемії COVID-19 на гідромеліоративну галузь. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 10 – 12.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ГІДРОМЕЛІОРАТИВНУ ГАЛУЗЬ

Пандемія COVID-19 вже має та ще матиме суттєвий вплив на глобальну продовольчу безпеку. Лідери міжнародних організацій FAO, WHO та WFP в умовах швидкого поширення коронавірусу закликають "...мінімізувати потенційний вплив на постачання продовольством і неочікувані наслідки для глобальної торгівлі та продовольчої безпеки" [1].

Пандемія коронавірусної хвороби внесла свої корективи у повсякденне життя аграріїв всього світу. Кожна галузь зазнала певного впливу від пандемії COVID-19. Не стала винятком і гідромеліоративна галузь. До основних негативних наслідків, обумовлених коронавірусною кризою, належать: податковий стрес через додаткові витрати та скорочення доходів, переривання ланцюгів поставок через закриття кордонів та дефіцит робочої сили. Так, через карантинні обмеження доступність зрошувального обладнання та технічне обслуговування зрошувальної інфраструктури були ускладнені. Також проблемним виявився дефіцит робочої сили через залежність від сезонних робітників-мігрантів. Обмежена доступність персоналу на місцях призвела до необхідності впровадження автоматизованих систем зрошення по всьому світу. Крім того, дрібні фермери зазнали труднощів із доступом до ринків збуту через карантинні обмеження. Це скоротило доходи фермерів, через що виникли проблеми із

виплатами по банківським кредитам. Ситуація, що виникла, виявила необхідність вивчення можливостей онлайн продаж, а також розширення можливостей зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, які могли б підтримуватися переробними підприємствами.

Водночас, є такі країни, які під час пандемії з метою формування стабільного забезпечення продуктами харчування зосередилися на відродженні зрошувального землеробства. До таких країн належать Мексика, Малі та Індонезія. Зокрема, уряд Індонезії розробив низку програм щодо поширення зрошувального землеробства та укладання контрактів з громадою; у Мексиці для потреб зрошення розпочато будівництво каналу Centenario [2].

В Україні 2020 р. видався посушливим, через що сільгосптоваровиробники зазнали значних втрат. Лише ті, хто забезпечив поля додатковим поливом, повною мірою відчули усі переваги гідромеліоративних заходів. Попри економічні кризи, коронавірус, карантин та інші негативні фактори у 2021 р. заплановано розпочати розширення площ під зрошуваним землеробством в рамках масштабного проекту зрошення та меліорації на Півдні України. Через протиепідемічні умови, що передбачають дистанціювання, продовжуються дослідження над удосконаленням систем віддаленого доступу та розумної агрономії. Протягом поливного сезону 2020 р. значно почастишали запити сільгосптоваровиробників на автоматизацію поливів. Звичайно, локдаун та карантинні обмеження внесли сум'яття та розгубленість, проте у зв'язку з небажанням втратити посіви через посуху заплановані на 2020 р. гідромеліоративні роботи (у 2020 р. площа під зрошенням в Україні становила 551,4 тис. га, що на 19 тис. га більше, ніж у 2019 р.) були запроваджені, а площа під додатковим поливом збільшилась на 3,6 % порівняно з 2019 р. Крім того, слід зазначити, що в очікуванні скасування мораторію на продаж сільськогосподарських земель сільгосптоваровиробники намагатимуться акумулювати кошти для купівлі земель, через що можливі відтермінування угод з купівлі зрошувальної техніки.

Насамкінець слід зазначити, що в умовах коронакризи та ускладнення економічної ситуації відбувається зниження платоспроможності населення України. Згідно соціального опитування цифрового агентства Postmen заощаджень українців вистачить на період до 1 місяця – у 30 %; ще стільки ж не мають заощаджень; до 6 місяців – у 16 %; до 1 року – у 5,2 %; понад 1 рік – у 4,2 %. Решта (14 %) – не визначились із відповіддю [3]. Тобто у більшості українців фінансова подушка або доволі незначна, або взагалі відсутня. Низький рівень економічної доступності продовольства через низькі доходи населення є однією з основних проблем формування продовольчої безпеки України.

Отже, незважаючи на те, що більшість країн були занепокоєні новими викликами під час пандемії, багато хто використав кризу як шанс, інвестуючи у будівництво та модернізацію зрошувальних систем, адже такі кроки убезпечують від кліматичних потрясінь та дозволяють отримувати стабільно

високі врожаї сільгоспкультур. Так, пандемія виявила багато слабких місць у гідромеліоративній галузі, проте грамотний підхід та вчасне реагування на них лише загартовують та сприяють вдосконаленню зрошуваного землеробства.

Список використаних джерел

1. Вплив COVID-19 на продовольчу безпеку у світі та розвиток інновацій в сільському господарстві: аналітичний огляд наукових публікацій з міжнародних видань. URL: <http://nubip.edu.ua/node/81899>.

2. Pieter Waalewijn, Karin Krchnak, Ijsbrand Harko de Jong, Svetlana Valieva. Examining the pandemic’s impact on the irrigation and drainage sector and opportunities for recovery. URL: <https://blogs.worldbank.org/water/examining-pandemics-impact-irrigation-and-drainage-sector-and-opportunities-recovery>.

3. COVID-19 и мировая экономика. Спасти нельзя ликвидировать? KRESTON-GCG. URL: <https://kreston-gcg.com/wp-content/uploads/2020/04/Obzor-Posledstviya-pandemii.pdf>.

Іщенко А. О.,

здобувач вищої освіти,
Київський національний торгово-
економічний університет, м. Київ

Науковий керівник:

Жук Т. В.,

канд. екон. наук, старший викладач,
Київський національний торгово-
економічний університет, м. Київ

УДК 338.439

Іщенко А. О. Вплив пандемії та карантинних заходів на торгівлю продовольчими товарами в Україні. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 12 – 15.

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ ТА КАРАНТИННИХ ЗАХОДІВ НА ТОРГІВЛЮ ПРОДОВОЛЬЧИМИ ТОВАРАМИ В УКРАЇНІ

Пандемія, викликана COVID-19, здійснила сильний удар по світовій економіці та знизила рівень економічної активності набагато сильніше, ніж у часи світової кризи 2008-2009 років [1]. Україна також ввійшла до переліку постраждалих країн: рівень падіння ВВП, за даними Міністерства розвитку економіки, у 2020 р. склав 4 % [2]. Тож для подальшого існування бізнесам довелося змістити акценти його функціонування.

COVID-19 спричинив кризове становище в Україні через введення санітарно-епідеміологічних заходів, які послуговували для тимчасового закриття багатьох підприємств і погіршення становища малого та середнього бізнесу та росту рівня безробіття. Постраждала і сфера торгівлі, внаслідок зменшення попиту на продукцію масового скорочення короткострокових обсягів виробництва у постачальників, які відбулися через введення жорстких умов боротьби із розповсюдженням вірусу.

Рішення МОЗ щодо введення карантинних обмежень в Україні відразу вплинуло на роботу виробників продуктів харчування, а також торгових мереж. Сфера торгівлі зіштовхнулася із цілою низкою проблем. Першою з них стала проблема логістики персоналу, оскільки саме в торгівлі продовольчими товарами фізична присутність працівника на робочому місці є обов'язковою. Через обмежений рух транспорту працівники не мали змоги дістатися на місце роботи, а покупці значно обмежені у виборі торгової мережі. Другою проблемою став тотальний контроль якості товарів і захист підприємств від недоброякісної продукції, що послуговувало виникненню до затримки поставок у населені продукти. Це спричинило порушення ланцюгів поставок товарів. Дані проблеми належать до операційних проблем, та безпосередньо пов'язані із транспортуванням трудових ресурсів та продовольчими товарами.

Також сфера продовольчих товарів мала низку проблем, спричинених саме ринковими факторами, які стосуються зміни цін та обсягів випуску продукції. Через скорочення штату працівників на підприємствах, знижуються доходи населення, і, відповідно, зменшуються витрати на продукти харчування. Майже не зазнали скорочення попиту базові товарні категорії, які складають основу щоденного раціону населення, до них належать : хліб, молоко, яйця та ковбаси. Під час карантинних заходів максимальне зменшення попиту на базові категорії коливалося в інтервалі 5-10 %. Товарні категорії, які належать до сезонних, зазнали більш значного скорочення від 15 до 20 %. До них належать такі товарні групи : алкогольні напої, кондитерські вироби, фрукти та овочі. Через введення обмежувальних заходів більшість масових зборів та свят скасовано, тож деякі категорії тимчасово стали не актуальними, наприклад, алкогольні напої, які зазвичай відповідають сезонним святкам. Тож більшість цих товарних груп залишалися на складах у зв'язку зі зниженням попиту серед споживачів. Найбільшого спаду попиту зазнали елітні товарні категорії. Через зменшення доходів населення скоротило витрати, наприклад на дорогі цукерки або ж елітний алкоголь [3].

Потрібно зазначити, що пандемія сприяла підвищенню попиту на деякі товарні категорії. Із введенням карантину стрімко почали зростати продажі продуктів довготривалого зберігання, які населення почало скуповувати великими обсягами з перших днів обмежень. За даними Nielsen за перші тижні карантинного періоду у березні відбулося суттєве зростання продажів у великих торговельних мережах на: 162 % у категорії “макаронні вироби”, 91 % - “сухі сніданки” та 74 % - пельмені [4].

Через велику кількість карантинних обмежень торгово-розважальні центри країни втратили близько 7 млрд гривень надходжень від оренди, а от їх орендарі зазнали набагато суттєвіших втрат - близько 50 млрд грн товарообороту, за даними Української ради торгових центрів. Тому, аби запобігти значним збиткам, такі торгові мережі, як “АТБ” та “Сільпо” прийняли рішення щодо створення інтернет-магазинів із доставкою товарів додому, відкривши для себе нові ринки збуту завдяки Інтернет-торгівлі. Дане нововведення є особливо актуальним, оскільки дає змогу отримувати необхідні товари, мінімізуючи будь-які контакти. Інтернет-торгівля є перспективним напрямом у довгостроковому періоді, користуватиметься попитом навіть після закінчення пандемії [5].

Безперечно, пандемія мала негативний вплив на економіку України, але все ж таки, кінець 2020 року показав значне скорочення збитків, викликаних карантинними заходами та локдаунами. На кінець року оборот роздрібною торгівлі виріс на 7,8 % [6]. Щодо прогнозу на 2021 рік, за базовим сценарієм, то передбачається зростання ВВП на рівні 4,6 %. Також, Державна служба статистики визначає суттєвий ріст обороту роздрібною торгівлі на 11,8 % у березні 2021 року, порівняно із лютим 2021р. Крім того, з початком 2021 року зупинився ріст цін на продовольчі товари, а також прогнозується зниження цін на продукти базових категорій, які складають основу споживчого кошику. Щодо цінової ситуації на продовольчі товари - попит і пропозиція є збалансованими і зростання цін у 2021 році не прогнозується [7].

Проаналізувавши стан сфери торгівлі продовольчими товарами в період пандемії COVID-19, можна дійти до висновку, що галузь потребує швидкої реакції та державної підтримки. Слід проводити низку заходів для покращення поточного становища даної галузі. Перешкоди з отриманням імпортової продукції дають поштовхи до пошуку аналогів на вітчизняному ринку. Саме цей фактор дає можливість та певну необхідність підтримати національного виробника, замість того, щоб закуповувати продукцію за кордоном. Також важливо вводити інновації, які допоможуть оптимізувати процес купівлі-продажу товарів, та зробити його максимально безпечним. Слід інвестувати у розвиток електронної комерції, яка у перспективі допоможе компенсувати втрати, спричинені обмежувальними заходами. Доцільним буде забезпечення усіх торговельних точок можливістю здійснення безготівкової оплати, що допоможе пришвидшити процес покупки, а також зробити її безпечнішою.

В період повної невизначеності ринку потрібно щоденно ретельно відслідковувати напрямки і підлаштовувати моделі функціонування підприємства під вимоги часу. Тому розробка будь-яких рекомендацій щодо покращення розвитку сфери торгівлі продовольчими товарами в сучасних умовах повинна бути пов'язана з постійним аналізом статистичних даних і швидким пристосуванням до постійних змін.

Список використаних джерел

1. Сааков В. Міжнародний валютний фонд (МВФ), Економіка, Коронавірус [Електронний ресурс] / Валерій Сааков. – 2020. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.dw.com/uk/мвф-криза-через-коронавірус-може-стати-глибшою-за-рецесію-2008-2009-років/a-52893608>.

2. Валовий внутрішній продукт у I–IV кварталах 2020 року й у 2020 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. COVID-19: последствия для ключевых отраслей экономики Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://pro-consulting.ua/pressroom/covid-19-posledstviya-dlya-klyuchevykh-otraslej-ekonomiki-ukrainy>.

4. Нагорский В. Аналитика Nielsen: как изменились продажи разных групп товаров в период карантина в Украине [Електронний ресурс] / Виктор Нагорский. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://rau.ua/ru/news/nielsen-prodazhy-v-karantyn>.

5. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kas.de/uk/web/ukraine/einzeltitel/-/content/vpliv-covid-19-ta-karantinnih-obmezen-na-ekonomiku-ukraini>.

6. Прогноз по году: вырастет ли украинская экономика в 2021-м [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://gmk.center/posts/prognoz-po-godu-vyrastet-li-ukrainskaya-ekonomika-v-2021-m>.

7. Об'єднання виробників не вбачає підстав для здорожчання продуктів харчування [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=0c311065-adf7-4897-a19a-03eef2ad439f&title=Obdnannia-VirobnikivNeVbachaPidstavDliaZdorozhchanniaProduktivKharchuvannia>.

Прокопенко К. О.,

УДК 338.439

канд. екон. наук, старш. наук. співроб.,
старший науковий співробітник відділу форм і методів
господарювання в агропродовольчому комплексі,
ДУ “Інститут економіки та прогнозування
НАН України”, м. Київ

Прокопенко К. О. Зміни у глобальних моделях продовольчого споживання та їх вплив на вітчизняне птахівництво. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 15 – 17.

ЗМІНИ У ГЛОБАЛЬНИХ МОДЕЛЯХ ПРОДОВОЛЬЧОГО СПОЖИВАННЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ВІТЧИЗНЯНЕ ПТАХІВНИЦТВО

У світі відбуваються глобальні зміни, що впливатимуть на світову та національні економіки у найближчі роки і які вже відчують на собі всі без винятку галузі світової економіки. До таких змін можна віднести не тільки вплив

пандемії COVID-19, а й появу нових трендів у споживанні. Ці тренди відображують зміни в настроях, оцінках, пріоритетах користувачів і спонукають виробників до пропозиції нових, більш актуальних продуктів та послуг. Серед таких трендів є поява свідомого споживача, який є гнучким і здійснює свідомий вибір. Раніше значну вагу для споживача мала його лояльність конкретним нішевим виробникам, однак тепер така лояльність може розповсюджуватися і на звичайні компанії, що пропонують гідні альтернативні варіанти існуючого продукту. Для цього споживача зростає вага такого чинника вибору, як безпека умов утримання тварин, і не лише при виробництві продуктів харчування, а і у інших сферах (косметика, товари для дому, тощо). Змінюється розуміння відповідального бізнесу, що призводить до підвищення стандартів умов утримання тварин навіть при виробництві звичайних продуктів. Зростаючий добробут споживачів і їх обізнаність будуть стимулювати попит на більш якісні продукти преміум-класу. Отже, інвестування в благополуччя тварин стає ключовим інструментом підвищення вартості в сучасному висококонкурентному бізнес-середовищі.

У цьому контексті необхідно відзначити громадські настрої в Європейському Союзі. За даними опитування громадської думки, проведеного Європейською комісією, дев'ять із 10 європейців вважають, що імпортна продукція повинна вироблятися із дотриманням стандартів добробуту тварин у ЄС. 94 % опитуваних осіб заявили, що захист добробуту сільськогосподарських тварин є важливим, 89 % – вважають, що має існувати законодавство ЄС, яке вимагає від людей догляду за тваринами, які використовуються в комерційних цілях, 82 % – вважають, що сільськогосподарських тварин слід захищати краще, ніж зараз, а 59 % усіх європейських громадян готові заплатити 5 % додатково за більш безпечні для тварин продукти [1].

Зокрема, у ЄС повністю відмовилися від утримання курей-несучок у батарейних клітках. Директива 99/74 / ЄС про добробут вимагає, щоб з 1 січня 2012 року курей-несучок розміщували у так званих збагачених клітках або в альтернативних (позакліткових) системах, які найбільше нагадують систему сараю / вольєра.

Таблиця 1

Структура поголів'я курей-несучок за способом їх утримання, %

Види утримання	2019	2020
Всього	100,0	100,0
Збагачені клітки	49,5	48,0
Некліткове утримання, з якого:	50,5	52,0
у курниках	32,5	34,0
вільно-вигульне	11,8	11,9
органічне	6,2	6,1

Джерело: [2].

Аналізуючи розповсюдження різних методів утримання у країнах ЄС, слід наголосити, що метод утримання кур-несучок у збагачених клітках скорочується,

а безкліткові методи утримання набувають все більшого поширення (табл. 1). Зокрема, у Німеччині, де зосереджено 15 % всього поголів'я курей-несучок ЄС, у збагачених клітках утримується 5,6 % поголів'я, у курниках – 60,1 %, на вільному вигулі – 21,2 %, на органічному – 13,0 %.

Україна наразі займає друге місце у ЄС серед імпортерів яєць після Великобританії. Так, її частка у імпорті яєць ЄС у 2020 р. склала 24,2 %, а за перші два місяці 2021 р. – 38,3 %, що свідчить про перспективність та важливість розвитку торгівлі саме цією групою продуктів та необхідність відповідності продукції вимогам споживчого ринку ЄС.

В Україні досі прийнята система утримання у батарейних клітках. Однак, згідно Наказу Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України "Про затвердження Вимог до благополуччя сільськогосподарських тварин під час їх утримання" від 08 лютого 2021 р. N 224, встановлено вимоги до благополуччя курей-несучок під час їх утримання, які відповідають умовам, що забезпечуються у збагачених клітках та альтернативних системах утримання. Цей наказ вводиться в дію 01 січня 2026 р., що вимагає протягом найближчого періоду відмовитися від використання батарейних кліток. Ця ситуація створює певні ризики для українських виробників та експортерів яєць, серед яких зростання обсягів інвестицій та поточних витрат, зменшення утримуваного поголів'я, а отже зменшення виходу продукції і прибутку. Однак, такі технологічні зміни необхідні, як чинник покращення благополуччя тварин, через невідворотну зміну принципів споживання та уподобань споживачів розвинутих країн та частини вітчизняних споживачів, що забезпечить доступ вітчизняної яєчної продукції на ринки ЄС та завоювання нових перспективних ринків продукцією вищої якості.

Список використаних джерел

1. Animal welfare top of mind: Eurobarometer 2016. Eurogroup for Animals. URL: <https://www.eurogroupforanimals.org/news/animal-welfare-top-mind-eurobarometer-2016>.
2. EU market situation for Eggs 12/05/2021. Committee for the Common Organisation of the Agricultural Markets. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/farming/documents/eggs-dashboard_en.pdf.

Коваленко О. В.,

УДК 339.54

д-р екон. наук, старш. наук. співроб.,
заступник завідувача відділу економічних досліджень,
інноваційного провайдингу та зовнішніх зв'язків,
Інститут продовольчих ресурсів НААН, м. Київ

Бокій О. В.,

канд. екон. наук,
старший науковий співробітник відділу
економічних досліджень, інноваційного
провайдингу та зовнішніх зв'язків,
Інститут продовольчих ресурсів НААН, м. Київ

Коваленко О. В., Бокій О. В. Заходи підвищення експортного потенціалу харчової промисловості України. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 18 – 20.

ЗАХОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Активізація процесів європейської інтеграції України, залучення національної харчової індустрії до глобального ринку продовольства, а також ризики і виклики, які спричинені всесвітньою пандемією COVID-19 у 2020–2021 роках, потребують вжиття заходів, спрямованих на підвищення ефективності харчових підприємств і зростання експорту продовольства.

Переробкою та виробництвом харчової продукції в Україні у 2019 році займалися 5,98 тис. промислових підприємств, які реалізували продукції на 168,5 млрд грн (що становить 29,0 % в структурі реалізації продукції переробної промисловості і 27,3 % – в цілому по промисловості). Середня рентабельність всієї діяльності підприємств харчової промисловості становила 3,6 %. Водночас 28,9 % підприємств отримали збитки на суму 8,9 млрд грн [1].

Впродовж 2010–2020 років частка харчової та сільськогосподарської продукції у загальному експорті країни збільшилася з 19,4 % до 45,1 %. У 2020 році обсяг валютних надходжень від експорту становив 49,2 млрд дол. США. Однак за останні три роки експорт промислової харчової продукції суттєво знизився: масла вершкового – у 2,7 раза, сирів – на 30 %, м'яса ВРХ свіжого або охолодженого – у 7,8 раза, цукру – у 3,9 раза. Зниження обсягів експорту спричинили: масла і сирів – недостатня кількість якісної молочної сировини, зміна світових цін, високі експортні мита для України (на відміну від країн ЄС, які взаємно знизили їх у межах зони вільної торгівлі) [2]; м'яса ВРХ – зниження поголів'я корів (незважаючи на державну підтримку), карантинні обмеження; цукру – світовий профіцит, унаслідок чого в

Україні зменшилися площі посіву цукрового буряку до такої межі, що в поточному році, вперше за 20 років, цукрові заводи змушені будуть переробляти цукор-сирець для потреб внутрішнього ринку.

Сировинну спрямованість та зниження обсягів експорту переробленої харчової продукції зумовлюють протекціоністські заходи зарубіжних країн, зацікавленість трейдерів сировини, недосконала логістика.

Не сприяє зростанню експорту харчової продукції відсутність необхідної кількості якісної сировини для переробки. Зокрема, кількість корів впродовж 2018-2020 рр. знизилася на 11,4 %, виробництво молока – на 7,9 %, цукрових буряків – на 34,5 %.

Всесвітня пандемія загострила негативні процеси у харчовій промисловості, проте її наслідки були менш чутливими, ніж у інших галузях економіки. Найбільш критичним у 2020 році було зниження експорту м'яса ВРХ свіжого або охолодженого – на 87 % за рік; масла вершкового – на 38 % [1].

Стримує експортні поставки харчової продукції також недостатній рівень гармонізації вітчизняних стандартів до європейських. На початок 2021 року було гармонізовано лише 14 % стандартів на м'ясо, м'ясні продукти та іншу тваринну продукцію, 51 % – на молоко і молочні продукти, близько 30 % – на зернові культури та продукти їх переробки [3]. У 2020 році було використано повністю лише 11 квот на безмитний експорт продовольства [4].

Слід відмітити, що у напрямі розвитку вітчизняного експорту Урядом впродовж останніх років схвалено низку нормативно-законодавчих актів та сформовано структури, які мають сприяти просуванню експорту продовольства. У 2017 році було схвалено Експортну стратегію України; 2018 р. – створено Державну установу “Офіс з просування експорту України”; 2019 р. – розроблено “Секторальну експортну стратегію на 2019-2023 рр. “Харчова і переробна промисловість України” та Стратегію розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року. Водночас результати реалізації закладених заходів могли б бути більш значущими.

Узагальнюючи вищезазначене, для підвищення ефективності підприємств харчової промисловості, в тому числі з експортною складовою, особливо в умовах пандемії, насамперед необхідно створити підприємствам сприятливе інституційне середовище, зокрема:

1) остаточно гармонізувати вітчизняне законодавство та нормативну документацію з європейськими, запровадити міжнародні стандарти якості, насамперед на м'ясні та молочні продукти;

2) уточнити перелік та обсяги постачання товарів і послуг на європейський ринок у межах Угоди про Асоціацію між Україною і ЄС, яка набула чинності більше ніж 5 років тому;

3) організаційно та фінансово сприяти будівництву потужностей глибокої переробки сільськогосподарської сировини, включаючи пшеницю, кукурудзу, фрукти; забезпечити доступ експортерів продовольства до пільгового кредитування та інвестицій;

4) забезпечити функціонування єдиної цифрової платформи сприяння експорту продовольства за підтримки Офісу з просування експорту України та галузевого міністерства;

5) модернізувати логістику постачання продукції, шляхом будівництва сучасних складських потужностей для експорту та задіяння водних, повітряних та наземних шляхів сполучення;

6) запровадити програми імпортозаміщення техніко-технологічного устаткування для виробництва продовольства, яке не виробляється в Україні;

7) активізувати програми підтримки тваринництва і молочного скотарства, забезпечити пріоритетне право пільгової купівлі земель тваринницькими фермами і рослинницькими господарствами;

8) забезпечити підприємства харчової промисловості якісною рослинницькою сировиною, насамперед унеможливити експорт зерна 3 класу у разі його недостатності для потреб хлібопечення; посилити державну підтримку вирощування цукрових буряків і жита для збільшення площ посівів цих культур;

9) знизити ПДВ на продовольчу продукцію соціального призначення; запровадити заходи, що сприятимуть зниженню собівартості продовольчої продукції, програми здешевлення кредитів;

10) законодавчо врегулювати проблеми взаємодії виробників з ритейлом у частині своєчасного повернення коштів за реалізовану продукцію.

Для забезпечення ефективної роботи підприємствам варто:

– створити асоціації малих і середніх підприємств для просування експортної продукції, а також інноваційні центри для впровадження кращих закордонних практик;

– просувати на зарубіжні ринки вітчизняні харчові бренди, нішеву продукцію, орієнтуватися на здорове харчування, стартапи, пошук потенційних покупців.

Для підвищення ефективності підприємств харчової промисловості, у тому числі з експортною складовою, і протидії негативним явищам пандемії, всім учасникам продовольчого ринку необхідно сприяти виконанню закладених стратегій і програм, вживати відповідні заходи у разі недосягнення запланованих показників.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

2. 10 вимог бізнесу до уряду для реабілітації молочної галузі. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/805-10-vimog-biznesu-do-uryadu-dlya-reabilitatsiyi-molochnoyi-galuzi>.

3. Офіційний сайт Держспоживслужби України. URL: <https://dpss.gov.ua>.

4. У 2020 році Україна відкрила 11 квот на безмитний експорт до ЄС. URL: <https://landlord.ua/news/u-2020-rotsi-ukraina-zakryla-11-kvot-na-bezmytnyi-eksport-do-ies>.

Ріпа Т. В.,**УДК 336.64**

канд. екон. наук,
старший викладач кафедри
економіки та фінансів підприємства,
Київський національний торговельно-
економічний університет, м. Київ

Іванова А. О.,

здобувач вищої освіти,
Київський національний торговельно-
економічний університет, м. Київ

Ріпа Т. В., Іванова А. О. Управління грошовими потоками підприємства. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 21 – 23.

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах ринкової економіки значення набуває підвищення ефективності управління грошовими потоками підприємства. Це зумовлено одвічною суперечністю між зростаючими потребами економічних ресурсів та їх обмеженістю. При цьому досягнення ефективної діяльності підприємства можливе лише за умов реалізації зваженої фінансової політики, спрямованої не лише на використання фінансових ресурсів для задоволення поточних потреб, а й з урахуванням стратегічних потреб. Діяльність кожного підприємства безпосередньо пов'язана з рухом грошових коштів. Рух грошових коштів відображає всі стадії процесу відтворення через формування, розподіл та використання грошових доходів.

Існують різні підходи до визначення поняття “грошовий потік”. А. Риндін і Г. Шамаєв пропонують таке визначення: “Грошовий потік від поточної діяльності є сумою надлишку(нестачі) коштів, отриманих у результаті зіставлення надходжень і відрахувань коштів у процесі операційної(інвестиційної, фінансової) діяльності” [4].

Аналогічне трактує поняття “грошовий потік” А. Ковальова “Потік грошових ресурсів пов'язаний із конкретним періодом часу та є різницею між усіма коштами, що надійшли на підприємство й були ним виплачені за цей період” [3].

І. Бланк дає таке визначення грошового потоку: “Грошовий потік підприємства є сукупністю розподілених у часі надходжень і виплат грошових ресурсів, що генеруються його господарською діяльністю” [1].

Виходячи з необхідності формування звіту про рух грошових коштів в розрізі трьох видів діяльності підприємства, визначення грошовий потік повинно бути пов'язано з цими видами діяльності. Таким чином можна сформулювати визначення даного показника. Грошовий потік – це надходження, чи витрачання

грошових ресурсів підприємства, яке характеризується постійним рухом грошових коштів в розрізі операційної, інвестиційної і фінансової діяльності підприємства. Утім, попри відмінності в деталях усі підходи до тлумачення поняття грошового потоку актуалізують його виняткову значимість для функціонування суб'єкта господарювання й забезпечення створення доданої вартості та достатку власників такого суб'єкта. Генеровані в результаті прийняття управлінських фінансових рішень грошові потоки мають слугувати забезпеченню загальної ефективності.

Виникнення та формування грошового потоку при здійсненні господарських операцій у процесі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства є результатом прояву фінансово – економічних відносин.

Важливим фактором управління руху грошових потоків є аналіз руху коштів. Аналіз руху коштів дає можливість визначити сальдо грошового потоку в результаті основної, інвестиційної і фінансової діяльності й інших операцій. Основна задача аналізу грошових потоків полягає у виявленні причин нестачі (надлишку) коштів, визначенні джерел їх надходжень і напрямків використання. Проаналізувавши стан руху грошових потоків можна судити про якість управління підприємством. Показники рентабельності операційної діяльності в Україні відображена на рисунку 1.

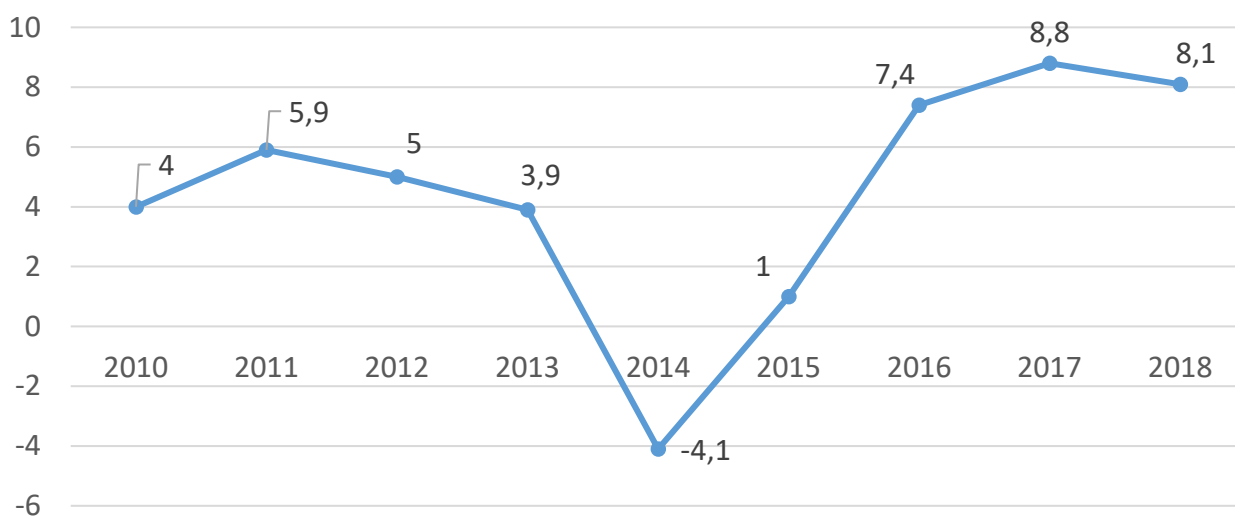

Рис. 1. Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств в Україні 2010-2018 рр.

Таким чином, можна зробити висновок, що якість управління підприємством буде на прийнятному рівні лише тоді, коли матимуть додатне значення рух коштів у результаті операційної діяльності.

Організація управління грошовими потоками повинна розглядатися комплексно, разом із іншими напрямками фінансового управління. Результатом комплексного підходу до організації управління грошовими потоками має бути формування відповідної моделі як цілісної системи однозначних цілей і завдань управління грошовими потоками.

Список використаних джерел

1. Бланк И. А. Управление денежными потоками. – К.: Ника – Центр, 2002. – 150 с.
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Ковалева А. М. Финансы. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 116 с.
4. Рындин А. Г., Шамаев Г. А. Организация финансового менеджмента на предприятии. – М.: Русская деловая литература, 1997. -147 с.

Романюк А. П.,
здобувач вищої освіти,
Університет державної фіскальної
служби України, м. Ірпінь

УДК 343.7

Романюк А. П. Сутність та можливості форензік розслідувань. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 23 – 25.

СУТНІСТЬ ТА МОЖЛИВОСТІ ФОРЕНЗІК РОЗСЛІДУВАНЬ

Форензік – цей термін, прийнято розуміти як фінансове розслідування, яке поєднує у собі навички розслідування кримінальних правопорушень та навички фінансового аудиту для виявлення підозрілої чи незаконної фінансової діяльності, що здійснюється у межах організації або поза нею [1].

Найбільше форензік використовується для запобігання, виявлення та відновлення діяльності, для розслідування тероризму, оскільки терористичні групи потребують фінансування для існування, це дуже ефективний спосіб розкриття терористичних осередків, та іншої злочинної діяльності, забезпечення нагляду за приватним сектором та державними організаціями, а також оцінки вразливості організацій до шахрайської діяльності.

Щодо фінансових розслідувань, то у міжнародній літературі дану сферу ототожнюють до судово-бухгалтерського розслідування. Спеціалісти цієї галузі аналізують фінансову звітність компаній та приватних осіб на предмет виявлення податкових шахрайств, відмивання грошей, торгівлі інсайдерами, маніпуляцій на ринку та інших фінансових злочинів. Вони також можуть брати участь у справах сімейного законодавства для оцінки таких питань, як виплати аліментів на дітей тощо. Слідчі не завжди розслідують грошові кошти, пов'язані із злочинною діяльністю, вони також працюють над визначенням вартості бізнесу на основі його бухгалтерських записів, а також збору та визначення інформації щодо банкрутства. Загалом, мета форензіку – виявити ці злочини, повідомити про них, запобігти, якщо це можливо, та притягнути до відповідальності винних осіб.

Основними етапами аналізу фінансового розслідування є: збір даних, підготовка даних, аналіз даних та звітності. Спеціаліст з форензіку збирає дані, що стосуються справи, в якій вони працюють. Потім вони впорядковують та готують дані, щоб їх можна було належним чином проаналізувати. В результаті чого проводиться ретельний пошук будь-якого порушення чи доказів шахрайства. Вони також можуть перевіряти фінансовий стан компанії, виявляти можливе банкрутство та видавати своє заключення [1].

Все частіше слідчих які діють у сфері фінансових розслідувань закликають виконувати профілактичні роботи, розробляючи системи та процедури як для приватних компаній, так і для уряду для обмеження шахрайства. Вони можуть виступати радниками з питань запобігання фінансовим шахрайствам як власникам компаній, так і державним чиновникам. Підприємства будь-якого розміру та типу вразливі до фінансових шахрайств, особливо ті, що не мають належних гарантій.

Тому не менш важливу роль відіграють і судово-бухгалтерські експерти, які пропонують оцінку ризиків, а також послуги з попередження, щоб допомогти компаніям сформувати культуру обізнаності щодо шахрайства. Також вони можуть допомогти компаніям розробити системи бухгалтерського обліку та аудиту для управління, виявлення та зменшення ризиків. Це набуває все більшої популярності, оскільки компанії шукають шляхи запобігання злочину до того, як він трапиться, а не виявлятимуть його фактично.

Віце-президент судово-бухгалтерської фірми Lowers Forensics International Меган Джонсон розробила 5 основних пунктів успішного форензік розслідування, які зображено на рисунку 1 [2].

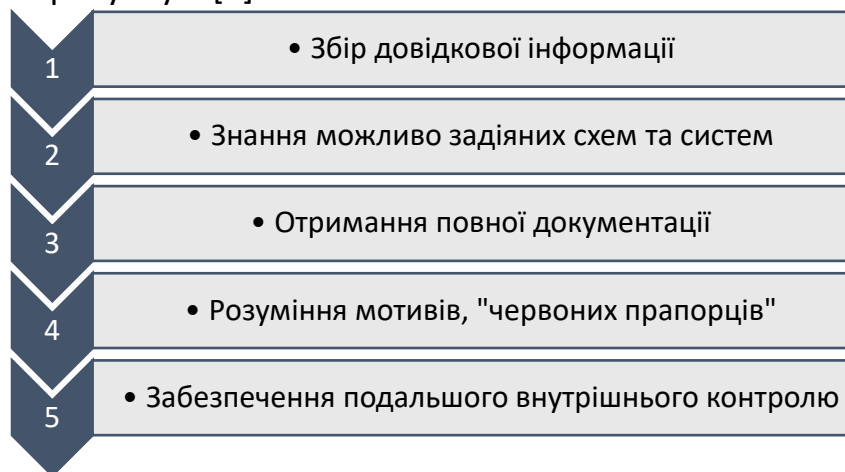

Рис. 1. Основні пункти форензік розслідування

Джерело: [2].

Отже, оскільки економічні злочини продовжують збільшуватися, бухгалтери та співробітники правоохоронних органів повинні неодмінно розширювати свої знання про способи виявлення цих підпільних операцій. З цього приводу є актуальним освоєння роботи форензік, який являє собою сукупність ефективних підходів, методик та інструментів, що спрямовані на боротьбу з економічними кримінальними правопорушеннями.

Список використаних джерел

1. Forensic Accountants Appearing in the Literature. Journal of Forensic Accounting, no.13(25), pp. 223-245.

2. 5 ключів до успішного розслідування фінансових шахрайств. URL: <https://www.lowerforensics.com/2020/03/26/successful-financial-fraud-investigation>.

Сагало Х. Р.,

УДК 65.011.1

здобувач вищої освіти,
Київський національний торговельно-
економічний університет, м. Київ

Науковий керівник:

Жук Т. В.,

канд. екон. наук, старший викладач,
Київський національний торговельно-
економічний університет, м. Київ

Сагало Х. Р. Креативний потенціал підприємства та показники його вимірювання. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 25 – 27.

КРЕАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА ТА ПОКАЗНИКИ ЙОГО ВИМІРЮВАННЯ

У ринкових умовах, коли товар будь-якого підприємства має аналог, а життєвий цикл замінників та інноваційних продуктів дуже короткий через постійні зміни споживчих вимог і появу не ліцензійних, але дешевих копій, підприємства можуть конкурувати лише тоді, коли вони мають високий творчий потенціал і можуть регулярно пропонувати інновації на ринок. Мільйони людей працюють і реалізують свій творчий потенціал у цій галузі, одночасно підтримуючи економіку країни на світовій арені та загальний рівень культури. Відкритий доступ суспільства до підприємництва дає можливість проявити свій творчий потенціал, сміливо реалізовувати ідеї, виконуючи при цьому одну з головних функцій підприємництва - отримувати прибуток від продажу товарів чи послуг.

Креативність розуміється як нове формулювання ідеї та їх реалізації в процесі створення оригінального художнього твору, культурного продукту, науковому відкритті, інновацій у виробничій діяльності [2].

Деякі дослідники розрізняють "художню" та "економічну креативність", зазначаючи, що художня креативність – це діяльність "заснована на практиці самовираження в таких галузях, як література, візуальне та сценічне мистецтво,

музика, та "економічна креативність" - це більше пов'язано з інноваціями, створюючи нову сферу в цій галузі бізнесу (дизайн, реклама, відео та фільми, радіо та телебачення, програмування та створення комп'ютерних ігор тощо) [3].

Зупинимось саме на економічній креативності, яка є складовою загальної економічної оцінки діяльності підприємства. Оцінку економічної креативності розглянемо з точки зору оцінки творчого потенціалу підприємства та оцінки професійно-кваліфікаційного потенціалу.

Творчий потенціал організації можна виміряти за допомогою 4-х груп показників. Тому розглянемо ці показники [4]:

1. Кількість ліцензій, патентів, винаходів, торгових марок, промислових зразків в цілому, а також у ставленні до: а) загальної чисельності персоналу; б) чисельності керівників, фахівців;

2. Питома вага нової продукції в загальному обсязі продажів (до нової продукції належить продукція, яка освоєна і випускається протягом терміну до трьох років; при обчисленні показника продукція береться в натуральному вираженні за кількістю асортиментних груп);

3. Кількість раціоналізаторських пропозицій щодо поліпшення діяльності організації в ставленні до чисельності персоналу;

4. Кількість щорічно реалізованих заходів, передбачених організаційно-технічними планами і програмами.

Узагальнюючим показником процесу становлення і розвитку людини в трудовій діяльності є професійно-кваліфікаційний потенціал. Джерелом будь-яких ідей є перш за все персонал підприємства. Відповідно професійно-кваліфікаційний потенціал організації можна оцінити за допомогою наступних показників [4]:

1. Статеві-віковий склад оцінюється за такими показниками, як питома вага працівників чоловічої і жіночої статей і питома вага працівників в різних вікових діапазонах (до 25 років, 25-35 років, 35-45 років, від 45 до пенсійного віку).

2. Рівень освіти оцінюють за питомою вагою працівників з наступними рівнями освіти: неповна середня; середнє; середню спеціальну та неповну вищу; вища; наукова ступінь.

3. Показники стажу роботи визначаються за питомою вагою працівників, які мають стаж роботи за фахом: до одного року, від одного року до трьох років, від трьох до п'яти років, від п'яти до 10 років, понад 10 років.

4. Показники кваліфікації робітників визначаються за питомою вагою: основних робочих (по розрядах) і допоміжних робітників (по розрядах).

5. Зусилля фірми характеризують такі показники, як: рівень витрат на навчання і підвищення кваліфікації персоналу; рівень витрат організації на закупівлю періодичних видань, довідкової літератури та інших носіїв інформації; рівень витрат організації на участь персоналу в різних виставках; рівень витрат організації на відвідування персоналом інших підприємств.

Здатність генерувати креативні ідеї, а також розробляти нетрадиційні методи вирішення виробничих та економічних проблем є основою креативного потенціалу. Він формується не стихійно, а в результаті цілеспрямованого впливу керівників організації на носіїв творчого потенціалу.

Нові ідеї, інновації, творчість є передумовою для виробництва нового індивідуального культурного продукту, розповсюдження та комерціалізація якого необхідна. Тільки таким чином можливо збільшити продажі товарів або послуг у творчому підприємстві, а отже, і рівень економіки країни, в якій цей товар створений.

Список використаних джерел

1. Ильяшенко С. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке. Актуальні проблеми економіки. – 2003. – №3. – С. 11-20.
2. Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку. Видання друге / за наук. ред. О. Жилінської. Львів: Кальварія, 2017. 164 с.
3. Методологія апробаційного дослідження "Індекс культурного та креативного потенціалу міст України". К.: Аналітичний центр CEDOS, 2018. 31 с.
4. Потенциал организации как основа ее конкурентоспособности / Рахлин К. М., Серова О. Ю. [Електронний ресурс].
5. Флорида Р. Homo creativus. Як новий клас завойовує світ. Наш формат, 2018. 380 с.
6. Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" / А.В. Букацелі / Креативне підприємство як ресурс економіки.

Удова Л. О.,

УДК 338.43

канд. екон. наук, старш. наук. співроб.,
старший науковий співробітник відділу
форм і методів господарювання в
агропродовольчому комплексі,
Державна установа "Інститут економіки
та прогнозування НАН України", м. Київ

Удова Л. О. Місце господарств малого агробізнесу у продовольчому забезпеченні країни рослинницькою продукцією. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 27 – 29.

МІСЦЕ ГОСПОДАРСТВ МАЛОГО АГРОБІЗНЕСУ У ПРОДОВОЛЬЧОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КРАЇНИ РОСЛИНИЦЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ

Аграрний сектор займає важливе місце у національній економіці, де основні напрями виробництва істотно залежать від природних умов, ресурсів та біологічних чинників. Розвиток аграрного сектору сприяє зростанню матеріального добробуту населення, експортного потенціалу країни, зміцненню економічної та продовольчої безпеки держави.

На сучасному етапі розвитку національної економіки підвищується актуальність проблеми забезпечення продовольчої безпеки та продовольчої незалежності. Кількість населення світу збільшується швидкими темпами, так за оцінками ООН, – до 2050 р. воно досягне понад 9,7 млрд чол. [1]. Отже, питання продовольчої безпеки набуває все більших масштабів через зростання чисельності населення, військові конфлікти, епідемії та пандемії, а також кліматичні зміни. Україна має значний природно-ресурсний потенціал для забезпечення продовольчої безпеки у виробництві рослинницької продукції.

Ресурсний потенціал сільського господарства – сукупність природно-кліматичних і соціально-економічних умов, що істотно впливають на сільськогосподарське виробництво та формується у результаті тісної взаємодії ґрунтово-кліматичних умов та основних виробничих чинників: кількості та якості земель сільськогосподарського призначення, рівня забезпечення матеріально-технічними та трудовими ресурсами, зайнятістю населення в аграрному виробництві [2]. Земельні ресурси займають особливе місце, оскільки виступають і предметом, і засобом виробництва. Наявність таких специфічних особливостей, як родючість і територіальна обмеженість, фізичний та хімічний склад, незамінність і неможливість переміщення, відновлюваність (за умов дотримання усіх агротехнічних заходів) роблять земельні ресурси визначальним чинником, що впливає на ефективність сільськогосподарського виробництва.

У процесі аграрного виробництва важливу роль відіграє діяльність господарств населення. Саме стійкість особистих селянських господарств до негативних змін зовнішнього середовища, їх гнучкість та адаптивність, орієнтованість на задоволення власних потреб, робить їх невід’ємними суб’єктами аграрного ринку.

Великі господарства зберігають за собою лідерство у виробництві зернових (пшениця, ячмінь, кукурудза) та технічних культур (соняшник), а малий агробізнес займається вирощуванням картоплі, овочів, фруктів та ягід. У господарствах населення протягом останніх років, збільшується частка виробництва плодоовочевої продукції, тут сконцентровано 90 % виробленої картоплі та овочів. Споживання овочів та баштанних культур на одну особу за рік з 2010 р. значно перевищує мінімальну норму і приблизно знаходиться на раціональному рівні.

Виробництво картоплі є невід’ємною і важливо складовою розвитку вітчизняного сільського господарства, одним із найбільш перспективних напрямів економічної діяльності, особливо для малого агробізнесу. Картопля є цінним стратегічно важливим, після зерна, видом сільськогосподарської продукції в Україні, що, фактично, є другим “хлібом” для усіх верств населення незалежно від рівня доходів і споживчих уподобань. За обсягами валового виробництва картоплі Україна входить до п’ятірки найбільших світових виробників, поступаючись таким країнам як Китай, Індія, випереджаючи навіть США. Традиційно вирощуванням картоплі здебільшого займаються господарства населення, де виробляють її більше 95 % загального обсягу. Споживання картоплі залишається досить стабільним, оскільки цей продукт харчування за ціною є найдоступнішим для населення із різним рівнем доходу, в тому числі і за рахунок власного вирощування. Картопля є єдиним продуктом харчування, за

яким споживання на одну особу за рік протягом ряду років перевищує як мінімальну норму, так і раціональну.

Важливе місце належить садівництву і виноградарству. Плоди, ягоди і виноград багаті на вітаміни, цукор (глюкозу), мікроелементи, вуглеводи та органічні кислоти. Для прикладу, фруктоза є одним з основних джерел енергії. Продукція цієї галузі використовується для споживання у свіжому вигляді, а також як сировина для виробництва варення, джему, компотів, соків, мармеладу, сухофруктів, концентратів, вин і коньяків. З відходів виготовляють етиловий спирт, оцет, винну кислоту та багато інших продуктів. Суттєве зростання споживання винограду на одну особу протягом останніх років не відповідає навіть мінімальній нормі у 68 кг.

Отже, пропозиція плодів, ягід, овочів і баштанних продовольчих культур на внутрішньому ринку країни формується, в основному, за рахунок вітчизняного виробництва, яке сконцентроване переважно в господарствах населення.

Список використаних джерел

1. 9.7 billion on Earth by 2050, but growth rate slowing, says new UN population report. URL: <https://news.un.org/en/story/2019/06/1040621>.

2. Голованова Г. Є. Методичні підходи до оцінювання рівня товарної спеціалізації та ефективності управління нею в аграрних підприємствах. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки*. Харків : ХНТУСГ, 2018. Вип. 193. С. 166 – 175.

Шедловський О. В.,
аспірант кафедри комп'ютерних
наук та економічної кібернетики,
Вінницький національний
аграрний університет, м. Вінниця

УДК 338.3

Шедловський О. В. Модернізація виробництва як фактор конкурентоспроможності підприємства. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 29 – 31.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Світові тенденції глобалізації та цифровізації у промисловому виробництві обумовлюють використання останніх досягнень науки та техніки вітчизняними підприємствами.

Досвід розвитку постіндустріальної економіки західних країн показав, що оптимальний спосіб порятунку є перехід до інноваційного типу розвитку національної економіки.

Інноваційний тип розвитку дозволить підвищити ефективність виробництва на підприємствах, що підсилить ступінь задоволення потреб споживачів та суспільства, а визначальним є те, що в основі його закладено цілеспрямований та безперервний процес пошуку, підготовки та реалізації інновацій або нововведень. Таким чином, завдяки інноваційному типу розвитку виникає процес сталого розвитку як підприємств, так і економіки в цілому.

Вибір інноваційного типу розвитку дозволить підприємствам здійснити проривний стрибок, в основу якого покладено орієнтацію на процес виробництва наукоємної, конкурентоздатної продукції, формування інноваційних структур та розвиток на їх основі інноваційних технологій.

Інноваційна економіка відзначається взаємопов'язаним становленням виробничої, науково-технічної, фінансової та соціальної сфери послуг. Але, при цьому, повинна бути дотримана умова, яка забезпечить соціально орієнтований технологічний прорив, коли стержнем стає державний.

Основні риси розвитку для економічної системи формує концепція економіки даного типу:

- а) плідне співіснування вертикально інтегрованих структур, стратегічних альянсів і зростання диверсифікації організаційних форм підприємницької діяльності;
- б) суттєве прискорення (життєвий цикл продукції зменшився, час для впровадження нових видів високотехнологічної продукції також в усіх галузях – низькотехнологічних, середнє– та високотехнологічних);
- в) кумулятивність і безперервність (перспектива розвитку підприємств та галузей є функцією вже досягнутого ними науково-технічного рівня).

Ряд дослідників вважає, що інновація - це результат взаємопов'язаного процесу; це не лише влучне впровадження новітніх технологій, а, обов'язково, ідей та методів за допомогою сучасних процесів або через поліпшення вже наявних. Якраз тому, інноваційний тип розвитку промислових підприємств нашої країни на даному етапі перебуває на початковій стадії.

Однак, завбачаємо, що поряд з удосконаленням техніко-технологічних інновацій необхідним є створення відповідного організаційно-економічного механізму на підприємствах, що підтримує інноваційний тип сталого розвитку за умов визнання, що до завдань переходу до інноваційного типу сталого розвитку відноситься формування саме модерних механізмів взаємодії різноманітних структур, де значну функцію виконують процеси самоорганізації, які вимагають підтримки відповідної інноваційної політики.

Підприємствам має бути притаманна інновативність завдяки проведенню організаційно-економічної модернізації, яка покладена в основу будь-яких змін, тобто здатність та готовність створювати, трансформувати, виробляти, змінювати, поновлювати, застосовувати інновації та корегувати економічні відносини, методи

і форми управління тощо. Отже, модернізація підприємства - це безперервний системний процес, який передбачає комплексні зміни (всіх складових будь-якої системи) в напрямку розвитку діяльності даного підприємства.

Тому, є всі підстави стверджувати, що модернізація – це рушійна сила нового в розвитку суспільства та держави. Доведено, що організаційно-економічна модернізація підприємств забезпечує отримання максимального прибутку при мінімальних питомих витратах, забезпечує ефективність використання виробничих потужностей, максимальну рентабельність, динамічний приріст прибутку на одного працівника, зростання заробітної плати персоналу, зростання чисельності працюючих за рахунок диверсифікації виробництва.

Список використаних джерел

1. Рейтинг глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму. URL: <http://www.epravda.com.ua/cdn/cd1/2016/10/ukraina-u-poshuku-novyh-konkurentnyh-perevag/index.html>.

2. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: підручник. Київ : Вікар, 2006. 396 с.

3. Лазар П. Державне регулювання фінансових ресурсів інвестиційно-інноваційного розвитку регіонів. *Збірник наукових праць "Ефективне державне управління"*. 2012. Вип. 30. С. 473.

Шубравська О. В.,

УДК 338.43

д-р екон. наук, професор,

завідувач відділом форм і методів

господарування в агропродовольчому комплексі,

Інститут економіки та прогнозування НАН України, м. Київ

Шубравська О. В. Перспективи України на світовому ринку курячих яєць. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 31 – 33.

ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ КУРЯЧИХ ЯЄЦЬ

В Україні яйця виробляються як підприємствами, так і господарствами населення. За даними Держстату України, частка підприємств у виробництві становить 56 % (у т. ч. фермерських господарств – трохи більше 1 %), а господарств населення – 44 %. Найбільші обсяги виробництва яєць – у Київській (майже 20 % загальної кількості), Хмельницькій (6 %) і Вінницькій (майже 6 %) областях.

На ринку України споживаються переважно вітчизняні яйця. Отже, ємність внутрішнього ринку яєць визначальною мірою залежить від динаміки виробництва. Імпорт становить невелику (менше 1 %) частку фонду внутрішнього споживання, до того ж обсяги закордонних поставок не мають тенденції до зростання. Це обумовлене тим, що в Україну імпортуються інкубаційні яйця, тобто такі, що призначені не для вживання в їжу, а для використання у птахівничих господарствах для поповнення поголів'я. Таким чином, обсяг імпорتنих поставок в основному залежить від запланованого розширення популяції птиці на великих підприємствах, а також від загального фінансового стану суб'єктів господарювання у галузі.

На душу населення в Україні у 2019 р. вироблялося 397 яєць і споживалося 282 шт. при рекомендованій нормі споживання 290 шт., що свідчить про насиченість вітчизняного ринку українською продукцією, наближення обсягів її споживання населенням України до рекомендованих норм, а також (за умови зростання обсягів виробництва) про наявність відчутного потенціалу розширення експорту.

Зовнішній попит на вітчизняну яєчну продукцію формується під впливом кон'юнктури на ринках інших країн-експортерів цієї продукції та на ринках країн-імпортерів. Така кон'юнктура визначається насамперед обсягами виробництва і епізоотичною ситуацією.

За даними ФАО [1], частка України у світовому виробництві яєць у 2018-2019 рр. становила 1,0 %, а в експорті відповідно 4,6 % та 3,7 %. Розрахований нами індекс спеціалізації України на світовому яєчному ринку становив у 2018 р. 14,5 од., а у 2019 р. – 9,8 од., що свідчить про наявність вагомих конкурентних переваг нашої держави.

На світовому ринку яєць основними експортерами є Нідерланди (26 % загального обсягу світової торгівлі), Іспанія (10 %), Китай (8 %), Бельгія (8 %) і США (7 %) [2], сукупна частка яких перевищує половину.

Щодо цін виробників яєць, то вони у 2019 р., за даними ФАО, становили в Нідерландах 1190,2 дол. США за тонну, в Іспанії – 1449,7 дол. США за тонну, тоді як в Україні – 808,1 дол. США за тонну [1]. Це також підтверджує наявність в Україні конкурентних переваг, зокрема, на європейському ринку курячих яєць.

Україна в цілому стабільно експортує в ЄС яйця, як в шкаралупі, так і без неї. При цьому слід зазначити зростання експорту в країни Євросоюзу з 2016 р. яєць у шкаралупі, хоча до цього в основному туди вивозилися яйця без шкаралупи. Наразі Україна займає друге місце у ЄС серед імпортерів яєць після Великобританії. Так, частка України в імпорті яєць Євросоюзом у 2019 р. становила 22,4 %, а за I півріччя 2020 р. – 25,7 %. У структурі імпортованих у 2020 р. з України яєць переважали яйця сушені без шкаралупи (60,3 %), однак свіжі яйця для споживання також становили значну частку імпорту (25,3 %), що свідчить про перспективність та важливість розвитку торгівлі саме цією групою продуктів.

Прогнози щодо розвитку яєчного ринку ЄС до 2030 р. засвідчують продовження тенденції його зростання із середньорічним темпом 1 % на тлі

підвищення попиту на курячі яйця. Таким чином, очікується, що до кінця 2030 р. ємність цього ринку досягне 7 млн т.

Отже, українська продукція має хороші шанси для розширення своєї присутності на європейському ринку, основною передумовою чого є дотримання вітчизняними виробниками яєць стандартів ЄС щодо утримання курей-несучок. Перші кроки для забезпечення цього українським урядом зроблено, а саме: у лютому 2021 р. наказом профільного міністерства “Про затвердження Вимог до благополуччя сільськогосподарських тварин під час їх утримання” було встановлено у т. ч. й вимоги до благополуччя курей-несучок під час їх утримання [3]. Ці вимоги, хоча й повністю не виключають кліткове утримання курей-несучок, але в частині характеристик збагачених кліток та альтернативних систем утримання є наближеними до стандартів ЄС і мають бути імплементовані українськими виробниками з 1 січня 2026 р.

Список використаних джерел

1. Crops and livestock products. URL: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/TP> (дата звернення: 17.03.2021).

2. P.L.M. Van Horne and T.J. Achterbosch. Animal welfare in poultry production systems: impact of European Union standards on world trade. URL: http://www.fao.org/ag/AGAinfo/home/events/bangkok2007/docs/part2/2_5.pdf (дата звернення: 10.01.2021).

3. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 08.02.2021 № 224 “Про затвердження Вимог до благополуччя сільськогосподарських тварин під час їх утримання”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0206-21#Text> (дата звернення: 15.02.2021).

СЕКЦІЯ 2. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Панфілова Т.О.,

УДК 338.22

канд. екон. наук, старш. наук. співроб.,
провідний науковий співробітник сектору
міжнародних фінансових досліджень,
Державна установа “Інститут економіки
та прогнозування НАН України”, м. Київ

Панфілова Т. О. Пріоритети державного регулювання на спротив глобальним викликам в умовах пандемії COVID-19. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 34 – 36.

ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА СПРОТИВ ГЛОБАЛЬНИМ ВИКЛИКАМ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Глобальна криза, спричинена пандемією COVID-19, порушила усталені тенденції соціально-економічного розвитку практично усіх країн світу і, на відміну від попередніх криз, має руйнівний вплив не лише на економічну та фінансову сфери, а підриває основи життєдіяльності людини – здоров'я, характер роботи, навчання, відпочинок, спілкування тощо.

Перебіг пандемії актуалізує нові глобальні виклики. До вже визнаних науково-експертною спільнотою викликів диспропорцій щодо глибини падіння національних економік, порушень сфери державних фінансів, зростання безробіття та поширення бідності, – актуалізуються виклики розгортання інфляційної спіралі, з огляду на подорожчання продовольства та енергетичних ресурсів, а також зростання вартості позичкового капіталу, скорочення інвестицій тощо.

Перспективі відновлення національних економік залежать як від наявності ресурсного потенціалу, передусім фінансового, – так і від здатності влади адекватно застосовувати відомі та новітні інструменти державного регулювання. Адже ринкові регулятивні заходи в умовах пандемії можуть мати “зворотній характер” – поглибити кризову ситуацію. Зазначене підтверджується наступними даними і тенденціями.

Відомо, що ВВП Сполучених Штатів Америки, однієї з найбільших розвинутих економік світу, – у кризовому 2020 році скоротився на 3,5 %, що є найбільшим падінням даного показника з 1946 року і першим спадом з часів глобальної кризи 2008-2009 років. Сучасна криза зумовила збільшення державних видатків і боргового навантаження. Співвідношення державного

боргу і ВВП США з початку 2020 р. по III квартал збільшилося із 107 % до 127 %. Безробіття, яке минулої весни через коронавірусні обмеження досягло пікового значення у 14,8 %, – на початку 2021 року зменшилось до 6 %. Споживчі витрати збільшилися на 10,7 %, проте інфляція у річному вимірі склала лише 1,2 %. Економічний розвиток на початку 2021 року стимулювала програма урядової допомоги обсягом 1,9 трлн дол., у рамках якої здійснено прямі виплати американцям обсягом 1 400 доларів. Пропозиції новообраного президента включають масштабні інвестиції в інфраструктуру, збільшення витрат на освіту та підтримку родин. ФРС прогнозує зростання ВВП в 2021 році на рівні 6 % - 7 %, що буде найбільш високим рівнем за 30 років. Також прогнозується значне зниження рівня безробіття – з 6 % до 4-5 %.

На відміну від США, економіка найбільшої країни, що розвивається, за підсумком 2020 року збільшилася на 2,3 % – мінімальний показник з 1976 року. Відомо, що темпи зростання ВВП КНР у до кризовий період поступово сповільнювалися – у 2018 році вони склали 6,6 %, а в 2019 році – 6 %. Темпи економічного зростання Китаю в січні – березні 2021 року досягли безпрецедентної позначки у 18,3 %. Промислове виробництво в країні за три місяці поточного року збільшилося в річному обчисленні на 24,5 %. обсяг роздрібних продажів споживчих товарів в – на 33,9 % в порівнянні з аналогічним періодом 2020 року. За даними Держстату КНР, частка безробітних серед міського населення в I кварталі 2021 року склала 5,3 %. За три місяці в країні в містах створено 2,97 млн нових робочих місць. Згідно зі статистикою, в 2020 році влада створила понад 11,86 млн нових робочих місць, виконавши план на 131,8 %. Рівень безробіття склав 5,2 %. Інвестиції в основний капітал, за винятком аграрних домашніх господарств, з січня по березень включно вирости в річному обчисленні на 25,6 %, в цілому за 2020 рік комерційних організацій Китаю на 3,5 % до рівня 2019 року. Приплив капіталовкладень в підприємства сільського господарства за три місяці збільшився на 45,9 %, в промисловості – на 27,8 %, у сферу послуг – на 24,1 %. При цьому інвестиції, підтримані стимулюючими заходами уряду, – найбільше збільшилися в залізничну інфраструктуру (плюс 66,6 %), високі технології (40,4 %), в виробництво медичного обладнання та комп'ютерів – на 50 % і 49,5 % відповідно. Прямі іноземні інвестиції в економіку материкового Китаю збільшилися в першому кварталі до 44,86 млрд дол. США або на 43,8 % в річному вимірі. Індекс цін виробників товарів і послуг в квітні 2021 року збільшився на 6,8 % в річному обчисленні. Споживчі ціни у 2020 році збільшилися на 2,4 %. Державний борг Китаю наприкінці 2019 року складав 52,6 %, а протягом 2020 року збільшився до 66,8 % ВВП. Дефіцит бюджету у 2020 році планувався на рівні 3,6 %.

Наведені приклади двох потужних економік демонструють відмінні риси ринкової та адміністративної моделей економіки в умовах кризи – остання виявилася більш потужною на етапі подолання кризових явищ. При цьому в економіці США спостерігається концентрація уваги влади на підтримці населення, а в економіці Китаю – на інвестиціях в реальний сектор економіки та створення робочих місць.

Стосовно перспектив розгортання інфляції варто відмітити оцінки Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО). Так, середнє значення Індексу продовольчих цін в квітні 2021 року склало 120,9 пункту, що на 2,0 пункту (1,7 %) вище показника за березень і на цілих 28,4 пункти (30,8 %) вище показника за відповідний період 2020 року. Тобто, Індекс зростає одинадцятий місяць поспіль і досяг найвищого значення з травня 2014 року. Це зростання обумовлено передусім значним підвищенням цін на цукор, рослинні олії, м'ясо, молочну продукцію і зернові.

Нафта і природний газ подорожчали внаслідок похолодання в країнах північної півкулі і скорочення запасів, продовження обмежень ОПЕК+ та додаткових обмежень з боку Саудівської Аравії. З початку 2021 року світові ціни на нафту вже зросли більше, ніж на 30 %.

Інфляційний тиск відмічають в країнах Євросоюзу, Республіці Корея та країнах, що розвиваються. При цьому для розвинутих країн підвищення темпів інфляції прогнозується на рівні 1,5-2,5 %, а для країн, що розвиваються – на рівні 5-8 %. Зокрема в Україні Національний банк переглянув прогноз інфляції з 7 до 8 %.

В Інфляційному звіті НБУ за квітень 2021 року відзначено також зміни на ринках ризикових активів, адже підвищення дохідності казначейських облігацій США та активів інших провідних країн призвело до переорієнтації потенційних інвесторів з ринків країн, що розвиваються, на ринки розвинутих країн. Відплив капіталу з країн, що розвиваються, станом на 15 березня 2021 року, наблизився до рівнів, зафіксованих після оголошення ФРС у 2013 році згортання програм кількісного пом'якшення. В деяких країнах відтік капіталу спричинив девальвацію. Національні банки багатьох країн, у тому числі України, були змушені підвищити процентні ставки. За даними НБУ в Україні за січень – березень 2021 року чистий відплив коштів за фінансовим рахунком становив 1,9 млрд дол. США, чистий відплив прямих іноземних інвестицій оцінено в 301 млн дол. США (у тому числі від'ємні реінвестовані доходи – 141 млн дол. США).

Підсумовуючи викладене слід зауважити, що сучасна глобальна криза спонукала уряди розвинутих країн та країн, що розвиваються, до посилення державного регулювання в багатьох сегментах національної політики – фіскальної, монетарної, соціальної, охорони здоров'я тощо з метою збереження людського капіталу. Відмінною рисою китайської моделі подолання кононакризи став пріоритет інвестування з метою забезпечення високих темпів зростання національної економіки та підвищення добробуту нації.

Резникова Т. А.,**УДК 339.97**

канд. экон. наук, доцент,
доцент кафедры международной
экономики и менеджмента,
Харьковский национальный экономический
университет имени С. Кузнецца, г. Харьков

Резникова Т. А. Brexit: итоги спустя год. *Глобальные вызовы и приоритеты во времена коронавирусного кризиса* : материалы Международной научно-практической конференции (Киев, 14 мая 2021 г). Киев : Восточноевропейский центр научных исследований, 2021. С. 37 – 43.

ВРЕХИТ: ИТОГИ СПУСТЯ ГОД

Введение. Европейский парламент устранил последнее препятствие перед ратификацией соглашения, сообщает Reuters [1], наконец одоблив торговое соглашение между Европейским Союзом и Великобританией после выхода последней из ЕС. По истечению немногим более года после Brexit, выхода Великобритании из Европейского Союза стало очевидным, что экономике страны нанесен двойной удар не только Brexit, но и карантинами, связанными с мировой пандемией коронавируса.

Падение товарооборота с ЕС эксперты объясняют не только завершением переходного периода после Brexit, но также введением очередного общенационального локдауна в королевстве в начале января из-за распространения новых вариантов коронавируса. На этом фоне ВВП Великобритании в январе сократился на 2,9 % по сравнению с декабрем 2020 года [2]. Глава Британской торговой палаты отметил значительный спад в экспорте товаров из Великобритании в ЕС, особенно по сравнению с торговлей из стран, не входящих в ЕС, что является зловещим признаком ущерба, нанесенного после Brexit торговле с ЕС [3]. Критики Brexit прогнозируют, что торговле с другими странами будет очень сложно противостоять влиянию возросших барьеров в торговле с ЕС. Потери британских экспортеров могут достичь 25 млрд фунтов стерлингов в 2021 году, говорится в новом исследовании Euler Hermes [4]. Современные процессы в Великобритании сопряжены с высоким уровнем рыночной и экономической нестабильностью.

Цель работы. Изучение реальных тенденций в формировании экономических, организационных, финансовых, юридических, и других последствий для Великобритании через год после Brexit в современных условиях пандемии.

Материалы и методы. Для достижения поставленной цели были использованы: системный подход и обобщение возможных сценариев осуществления Brexit, как выхода Великобритании из ЕС; сравнительный анализ и синтез прогнозных и реальных положительных и отрицательных последствий

для Великобритании, ЕС и Украины после Brexit и пандемии. Данное исследование базируется на использовании статистических и аналитических материалов отечественных и зарубежных источников.

Результаты и обсуждение. На начальном этапе большая часть публичных дебатов по поводу Brexit Великобритании была сосредоточена на бинарном выборе “мягкого” или “жесткого” Brexit. Выдвигались множество вариантов его осуществления. Анализируя разнообразие подходов по реализации Brexit [1 – 4, 7 – 14] и базирясь на мнении исследователей из RAND Ventures (США) и RAND Europe (ЕС) [4], стало возможным представить этот процесс следующим образом:

Таблица 1

Возможные сценарии осуществления Brexit

Жесткие сценарии Brexit	Мягкие сценарии Brexit
Соглашение, при котором торговля Великобритании регулируется правилами ВТО	Норвежская модель (членство в Европейской экономической зоне)
Соглашению о свободной торговле между Великобританией и ЕС (ФТА)	
Создание Соглашения о свободной торговле между Великобританией, ЕС и США на основе предлагаемого Трансатлантического торгового и инвестиционного партнерства (ТТИР)	Швейцарская модель (серия двусторонних соглашений)
Создание ЗСТ между США и Великобританией, за исключением ЕС	
Продолжительный переходный период, в течение которого тарифы ЕС и Великобритании не изменяются, но вступают в силу другие нетарифные барьеры для торговли	Таможенный союз

Сложные переговоры между ЕС и Великобританией привели к невозможности осуществить выход последней из ЕС по мягкому сценарию. Поэтому с 1 января 2021 года и далее взаимоотношения сторон определяются условиями Соглашения о торговле и сотрудничестве между ЕС и Великобританией, которое является одним из представленных жестких сценариев Brexit. Он значительно ухудшает шансы Великобритании на безболезненность преодоления последствий Brexit в пандемию.

После запуска Brexit проблемы переместились в плоскость необходимости заключения множества двухсторонних договоров Великобритании со странами ЕС и другими странами мира; восстановления контроля над собственными границами; формирование механизма абсолютно самостоятельной британской законодательной системы без учета законов ЕС; управления таможней; территорией рыболовства Великобритании; ее новыми взаимоотношениями с Шотландией и Ирландией; миграционными процессами и многим другим. Сложность проблемы углубляется тем, что только треть экспорта Великобритании в ЕС после Brexit остается беспошлинной, одна четверть столкнется с высокими торговыми барьерами и другими тарифами, что усилит экспортный риск. Великобритании, как считают многие эксперты и специалисты, потребуется время, чтобы установить новые отношения с Европой и остальным

миром, чтобы предотвратить падение объемов торговли. К. Лагард, как директор распорядитель МВФ на вопрос о прогнозе каких - либо положительных моментов от Brexit отметила, что для экономики плохо иметь такую неопределенность. Большинство прогнозов воздействия Brexit на экономику Великобритании указывают на то, что у правительства будет меньше средств, чтобы тратить, даже если ему больше не придется платить в ЕС.

Исследование реальных последствий выхода Великобритании из ЕС спустя год после него в сложных условиях пандемии базировалось на выявленных в предыдущей работе автора [5] прогнозных последствиях Brexit для Великобритании, ЕС и Украины.

Сравнительный анализ прогнозных и реальных последствий дал возможность представить полученные результаты (табл. 2).

Таблица 2

Результаты анализа прогнозируемых и реальных отрицательных последствий Brexit для Великобритании, ЕС и Украины

Отрицательные последствия Brexit	
Прогнозируемые	Реальные
для Великобритании	
Падение реальных доходов населения, курса валюты в течение ряда лет	В 2020 году произошло падение реальных доходов населения в силу Brexit и COVID-19
Снижение привлекательности лондонского финансового рынка, уход части капиталов на континент	Продолжается частичный уход капитала на континент, лондонский фондовый рынок уступил первое место Euronext
Потеря части европейского рынка из - за нарушения производственных и логистических цепочек	Brexit привел к сбоям, простоям на границе вследствие таможенных процедур и бюрократических формальностей
Уклонение от уплаты налогов иностранными бизнесменами в Британии, предпочтение уплаты налогов в своих странах	Многие британские компании создают совместные предприятия на территории ЕС, что снижает уровень уплачиваемых налогов
Увеличение затрат на связь с ЕС за право торговать со странами ЕС	Заключение новых двухсторонних соглашений между Великобританией и другими странами, процесс затратный, сложный и медленный
Миграция персонала в ЕС, "отток мозгов"	Часть персонала вместе с банками и компаниями переместилась в ЕС
Отложенные проблемы с Шотландией и Ирландией, снижение привлекательности британского гражданства	Противоречия с Ирландией и Шотландией за ЕС набирает новые обороты
для ЕС	
Выход крупной экономики и потеря взносов в ЕС со стороны Великобритании	Выход Великобритании привел к снижению темпов роста экономики ЕС, но в меньшей степени, чем Великобритании
Снижение экспорта в Великобританию и потери из – за разрыва логистики с ней	Объемы экспорта в Великобританию и логистика – одна из причин
Убытки от новых таможенных пошлин с Британией	Новые таможенные пошлины полностью не введены, убытки пока не столь значительные

Для Украины	
Пересмотр экспортных квот и целого ряда изменений в торговле с Великобританией, сокращение размера инвестиций в Украину	Пересмотр экспортных квот для украинских товаров, рост новых инвестиций в Украину не происходит
Политическая и экономическая поддержка Украины ЕС и Великобританией снизится в силу замкнутости их на свои проблемы	Политическая и военная поддержка Украины Великобританией продолжается и усиливается, экономическая не растет
Сокращение объемов финансовых операций Украины на лондонском рынке, особенно биржевом, сложности с обращением и размещением украинских облигаций	Происходит сокращение объемов валютных операций и размещения облигаций Украины на лондонском рынке

Как следует из результатов проведенного сравнительного анализа, негативные последствия Brexit Великобритании в реальных условиях оказались более существенными, чем ожидалось.

За год после Brexit в период пандемии произошло снижения реальных доходов населения Великобритании – доход на душу населения составил в 2020 году 39 229 фунтов стерлингов, сократившись на 7.43 % [6], особенно из-за закрытия предприятий, сокращения рабочих мест.

Перемещение капитала за рубеж, прежде всего в страны ЕС продолжается. Особенно страдает сектор услуг, включая финансовые услуги, которые доминируют в экономике Великобритании, обеспечивая около 80 % процентов ее ВВП. Значимость лондонского рынка финансовых услуг в 2020 году уменьшилась.

Британские компании в интересах своих клиентов, для ускорения поставок товаров вынуждены организовывать совместные предприятия в ЕС, что снижает поступление налогов в британскую казну.

Некоторые производители Британии столкнулись с рядом бюрократических проблем. Опросы, проведенные компанией IHS Markit, показывают, что британские производители и поставщики услуг испытывают серьезные сбои в своих цепочках поставок, что почти исключительно связано с Brexit. Несмотря на торговые соглашения с ЕС, британские компании должны регистрировать свои продукты через онлайн-системы. Оформление документов, более высокие расходы и задержки из-за соблюдения требований осложняют движение товаров по маршрутам между Великобританией и Европейским союзом. Это существенно замедляет товарооборот.

Заключение новых договоров с отдельными странами, как и поиск новых рынков сбыта требуют значительных усилий, средств, времени.

Из-за всех этих факторов продолжается отток квалифицированных кадров из Великобритании, что усугубляет сложность ситуации в экономике.

Проблемы с Шотландией и Ирландией, особенно Северной Ирландией, которая остается в едином рынке, в рамках продолжающегося Brexit углубляются и грозят серьезными последствиями для торговли Великобритании.

Исследование выявило, что реальные негативные последствия Brexit для ЕС и Украины в большей степени соответствуют прогнозным. ЕС пострадал от Brexit значительно меньше, чем Великобритания.

Положительные последствия Brexit для экономики Великобритании разворачиваются не совсем так, как ранее прогнозировались.

Так, те взносы Великобритании, которые ранее шли в ЕС, не перекрывают убытков от Brexit. Страна осуществляет рекордные заимствования: в феврале 2021 года они были на уровне £ 19,1 млрд – это самый высокий показатель с 1993 года. При формировании бюджета 2021 года величина государственных заимствований составит 35,5 млрд £, что около 17 % ВВП страны [4, 7, 11-14].

Разработка национальной, социальной, экономической политики в интересах британцев; изменение британской законодательной системы путем удаление из нее европейских норм; определение величины своих налогов, пошлин, квот; создание стимулирующих методов и иной системы администрирования налогов в стране осуществляется достаточно сложно, медленно и пока не приносит существенных результатов. И если изменение законодательной системы, налогов, квот, пошлин приводит бюрократическим препонам и проволочкам при транспортировке товаров, то размежевание территорий рыболовства вызывает серьезное противостояние с Францией и Норвегией.

Гораздо лучше дело обстоит с британскими офшорами, которые практически не пострадали от Brexit. Британия еще до Brexit уговорила часть офшорных территорий создать открытые реестры бенефициаров, а вот автоматический обмен налоговыми данными (передача информации о банковских счетах), автоматический обмен данными холдингов или страновая отчетность делается только по запросу Великобритании [8].

Контроль за собственными границами, за трудовой миграцией из ЕС и других стран, освобождение от квот по приему беженцев в страну - эти позиции в большей степени отвечают тем положительным прогнозам, которые делались до Brexit. Хотя в настоящий момент усиливаются проблемы нехватки кадров.

Положительные последствия Brexit для ЕС реально привели: к усилению роли европейских стран, особенно Германии, Франции; их финансовых рынков, в частности, за счет вывода капиталов из Великобритании. В январе 2021 года Euronext стал крупнейшим фондовым рынком Европы, поскольку Лондон утратил доминирующее положение впервые с 1986 года [4]. А Амстердам вытеснил Лондон в качестве ведущего центра торговли акциями в Европе [10].

Положительные последствия Brexit для Украины мало ощутимы в силу незначительных объемов торговли между Великобританией и Украиной. Визовый режим между ними тоже не изменился, квоты на поставки товаров также изменились несущественно.

Несмотря на экономические сложности, связанные с Brexit и COVID-19, ряд экспертов считает, что экономика Великобритании вырастет на 4 % в 2021 году, а затем на 7,3 процента в 2022 году [9,10]. Большая часть этого роста будет обеспечиваться за счет восстановления британской экономики в полную силу

после прекращения карантина, что может произойти уже летом 2021 года вследствие успешной кампании вакцинации в Великобритании.

В 2021 году Великобритания намерена активно работать над расширением рынков Азии, инвестируя больше средств и сил в свои торговые отношения с Индией и Китаем для восполнения создавшегося дефицита в торговле с ЕС. Это требует существенного изменения существующих моделей торговли. Но при этом в экспорте и импорте будет все же пока преобладать торговля с Европой. Доля ЕС в течение определенного периода снижается, поэтому освоение азиатских рынков, как глобальной стратегии, оправдано.

Учитывая рост производства вакцин, ОЭСР прогнозирует мировой рост ВВП, увеличение рабочих мест. Комитет по монетарной политике Банка Англии оценивает сбережения домохозяйств, которые выросли на £ 125 млрд больше, чем в 2020 года [10 - 12]. Высокий уровень сбережений населения Великобритании за последний год может создать потенциальный бум расходов после карантина, что послужит оживлению экономики страны.

Выводы. Достигнутый вариант соглашения между Великобританией и ЕС является одним из жестких сценариев Brexit и несет экономический ущерб обеим сторонам, однако это в меньшей степени отвечает Великобритании, чем ЕС. Brexit, особенно жесткий Brexit, выбранный правительством, значительно снизит темпы роста в Великобритании в среднесрочной перспективе [12]. Управление национальной статистики заявило, что экспорт в ЕС упал почти на 41 процент, при этом стоимость товаров, отправленных в республику, упала на 47 процентов, что является самым большим падением для любого направления [13]. Великобритания до конца 2022 года может недополучить в результате Brexit около 40 млрд фунтов, что существенно больше, чем потери экономики стран ЕС. Об этом сообщает SPIEGEL со ссылкой на обнародованный прогноз Еврокомиссии, пишет “Европейская правда” [14].

Современные процессы в Великобритании сопряжены с высоким уровнем рыночной и экономической нестабильностью. Тем не менее, ЕС и Великобритания продолжают работу вместе для достижения более высокого уровня торговых и инвестиционных отношений после Brexit.

Великобритания работает над заключением двухсторонних контрактов, ориентируясь на поиск новых рынков сбыта, особенно в Азии; над законодательным механизмом; системой новых тарифов, квот, пошлин и многое другое, формируя более эффективную экономику. Проведя удачно и быстро вакцинацию, надеется использовать накопленные населением сбережения для роста экономики за счет потребительского бума. Поэтому пока слишком рано, чтобы делать окончательные выводы об эффекте Brexit.

Список использованных источников

1. Европейский парламент одобрил торговое соглашение между Европейским Союзом и Великобританией после выхода последней из ЕС. URL: <https://biz.liga.net/ekonomika/fmcg/novosti/evroparlament-odobril-torgovoe-soglashenie-es-i-velikobritanii-posle-brexite>.

2. "Брексит" б'єт по торгівлі. URL: <https://ru.euronews.com/2021/03/12/eu-uk-trade>.
3. UK trade with EU plunges after Brexit, hurting economy. URL: <https://www.manufacturing.net/economics/news/21319501/uk-trade-with-eu-plunges-after-brexit-hurting-economy>.
4. Потери британских экспортеров от Брексита могут составить 25 млрд фунтов стерлингов в 2021 году. URL: https://www.eulerhermes.com/ru_RU/latest-news/ehru_poteri_brexit.html.
5. Резникова Т. А. Последствия Brexit для Великобритании, ЕС, Украины. *Science, society, education: topical issues and development prospects* : VI Международная научно-практическая конференция (Харьков, 10 – 12 мая 2020 г). С. 982 – 989.
6. Великобритания – ВВП на душу населения. URL: <https://knoema.ru/atlas>.
7. UK trade with EU plunges after Brexit, hurting economy. URL: <https://apnews.com/article/brexit-europe-global-trade-coronavirus-pandemic-gross-domestic-product>.
8. U.K. Goods Trade Partially Rebounds from Initial Brexit Shock. URL: <https://www.bloomberg.com/graphics/uk-trade-post-brexit-deal-eu>.
9. UK set for strongest economic growth since WWII, forecasts Bank of England. URL: <https://www.theguardian.com/business/2021/may/06/uk-braces-for-strongest-economic-growth-since-wwii-forecasts-bank-of-england>.
10. Брексит и оффшоры: почему Великобритания покидает ЕС. URL: <https://internationalwealth.info/deofshorization/brexit-and-offshores-why-uk-leaves-eu>.
11. Massive drop in UK trade shows extent of Boris Johnson's. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2021/mar/12/boris-johnson-brexit-self-harm-economic-debacle-trade-drop>.
12. The experts were right: Brexit is doing economic damage to. URL: <https://www.newstatesman.com/politics/brexit/2021/04/experts-were-right-brexit-doing-economic-damage-uk>.
13. British government plays down 40 % slump in exports to EU. URL: <https://www.irishtimes.com/business/economy/british-government-plays-down-40-slump-in-exports-to-eu-1.4508556>.
14. Brexit может "стоять" Великобритании в четыре раза дороже, чем ЕС: прогноз. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/tags/brexit>.

Сімонова М. В.,
канд. екон. наук.,
докторант кафедри міжнародної економіки,
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”, м. Київ

УДК 339.97

Сімонова М. В. Міжнародні тенденції в сфері науково-технологічного трансферу: зростання асистивних технологій. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 44 – 46.

МІЖНАРОДНІ ТЕНДЕНЦІЇ В СФЕРІ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ТРАНСФЕРУ: ЗРОСТАННЯ АССИСТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Одним з інструментів підвищенням доступності та покращення якості життя суспільства, особливо для людей з обмеженими можливостями, є так звані асистивні технології, попит на які останніми роками постійно зростає, що, в свою чергу, призводить до підвищення інвестиційної привабливості цієї сфери та зміни загального вектору розвитку та трансферу інновацій та технологій.

Вперше термін “асистивні технології” був застосований в США у 1988 році в документі “Technology-Related Assistance for Individuals with Disabilities Act of 1988 (The Tech Act)” [1]. З того часу цей термін досить активно використовується зарубіжними фахівцями, зокрема і в Конвенції ООН про права інвалідів та ін. документах і регламентах. Особливо актуальними асистивні технології і програмні засоби стали в період дистанційного формату праці та навчання в умовах пандемії COVID-19.

Згідно досліджень Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) [2,3] в останні роки спостерігається значне зростання інтересу в області науки, інновацій і технологій, які допомагають людям компенсувати порушення опорно-рухового апарату, зору, когнітивних функцій та ін. За даними ВОІВ, сьогодні понад мільярд людей потребують асистивні технології. Очікується, що це число подвоїться до 2050 року, що пов’язано із старінням населення.

У той же час спостерігається тенденція зближення споживчої електроніки і допоміжних технологій, тобто відповідні асистивні технології все ширше застосовуються в споживчих товарах, що означає ще більш широку комерціалізацію таких технологій.

Звіт ВОІВ 2021 року “Тенденції розвитку технологій” [3] якраз присвячений дослідженню асистивних технологій, їх міжнародному трансферу; також в ньому розглядаються патентні і технологічні тенденції в інноваційній діяльності в динаміці за останні два десятиліття.

Це дослідження стало першою спробою методичного аналізу патентних і технологічних тенденцій в секторі асистивних технологій в глобальному масштабі.

Дослідження включало вивчення більше ніж 130 000 патентних заявок, що були подані у період з 1998 по 2020 роки. Використана при цьому унікальна методика таксономії дозволила виявити різницю між традиційними і новітніми допоміжними технологіями. Отримані висновки говорять про те, що обсяги патентування в сегменті традиційних технологій майже у 8 разів перевищують аналогічний показник в сегменті новітніх асистивних розробок: 117 209 патентних заявок в порівнянні з 15 592 [3, с. 165]. Однак, в 2013-2017 роках середньорічні темпи зростання числа заявок в секторі новітніх асистивних технологій (включаючи роботів-асистентів, системи “розумний дім”, засоби для людей з вадами зору та “розумні” окуляри) були в 3 рази вище, ніж в сегменті традиційних технологій: 17 % середньорічного приросту в порівнянні з 6 % [3, с. 14].

Інновації в області традиційних технологій включають в себе вдосконалення таких добре відомих виробів, як інвалідні коляски, створення різних сигнальних пристроїв для орієнтації в просторі і пристроїв з підтримкою шрифту Брайля.

Що стосується новітніх асистивних технологій, то найбільш динамічно збільшується число заявок в категоріях “середовище” (середньорічні темпи зростання становлять 42 %) і “рухова активність” (середньорічні темпи зростання становлять 24 %). До новітніх технологій в категорії “середовище” відносяться різноманітні пристрої, що полегшують навігацію та мобільність в громадських місцях, а також роботи-асистенти. Новітні технології в категорії “рухова активність” включають в себе такі пристрої, як автономні інвалідні коляски і високотехнологічні протези.

Основними новаторами в секторі асистивних технологій є Китай, США, Німеччина, Японія та Республіка Корея. Однак, слід зазначити, що останніми роками змінюється географічний профіль провідних гравців: сьогодні традиційним високорозвинутим країнам Європи, а також Японії та США все частіше доводиться конкурувати з Китаєм та Південною Кореєю, де спостерігається стрімке збільшення темпів патентування саме в сфері асистивних технологій.

Цікавою тенденцією сьогодення є зближення асистивних технологій з іншими сферами, зокрема зі сферою споживчої електроніки та медичних технологій загального призначення. Технології, які були спочатку розроблені спеціально для людей з функціональними обмеженнями, сьогодні все частіше застосовуються в звичайних виробках. Наприклад, технологія кісткової провідності звуку, яка може допомогти при порушеннях слуху, може використовуватись і в навушниках для бігунів.

Найважливішими суміжними дисциплінами для сегмента новітніх асистивних технологій є інформаційні технології, теорія аналізу даних і процесів, матеріалознавство та нейробиологія, тоді як переплетення з сектором побутової електроніки спостерігається в основному в таких сферах, як комунікація, навігація та відеоігри. Зближення дисциплін, напрямів та ніш розширює діапазон функціональних можливостей продуктів для різних категорій користувачів і прискорює інноваційні процеси в сфері новітніх асистивних технологій.

Відповідно до результатів сучасної оцінки ступеня готовності технологій, більшість новітніх асистивних технологій знаходяться на стадії розробки, в той час як стадії комерціалізації досягли лише 18 % технологій [3, с.192].

Провідну роль у сфері розробки асистивних технологій відіграють корпоративні гравці та міжнародні корпорації, наприклад WS Audiology, Cochlear, Sonova, Second Sight і Össur. До числа основних гравців в цій сфері входять також ТНК-виробники споживчих товарів (такі як Panasonic, Samsung, IBM, Google і Hitachi) і автомобілів (Toyota і Honda).

До сфери продукування та трансферу асистивних технологій також активно залучаються й такі суб'єкти міжнародного науково-технологічного трансферу як дослідницькі університети, лабораторії та державні дослідницькі організації. В цій сфері на їх частку припадає 23 % патентних заявок, а в сфері традиційних технологій - 11 %, при цьому вони особливо широко представлені в категорії “рухова активність” (34 % патентних заявок).

Важливим етапом у питанні міжнародного науково-технологічного трансферу асистивних технологій є процес комерціалізації, який є достатньо проблематичним для деяких суб'єктів міжнародного науково-технологічного трансферу. Особливо це стосується дрібних компаній і незалежних винахідників, а також країн з низьким і середнім рівнем доходу на душу населення. Для них вкрай необхідним є створення сприятливого інвестиційно-інституційного середовища, а також змотивований інноваційний ланцюг всіх учасників процесу – від розробників і вчених за допомогою посередників (наприклад, інвестиційних компаній, венчурних фондів, центрів трансферу технологій, науково-технологічних кластерів та ін.) до кінцевих споживачів асистивних технологій в глобальному вимірі. В цілому ж зміна демографічних показників ринку асистивних технологій, враховуючи глобальну тенденцію старіння населення, відкриває нові горизонти для винахідників і стимулює потенційну зміну парадигми у відповідному сегменті з урахуванням збільшення кількості кінцевих споживачів і більш різноманітних потреб в асистивних технологіях.

Список використаних джерел

1. Technology-Related Assistance for Individuals with Disabilities Act of 1988. Pub. L. 100-407, § 3, 102 STAT. 1044 (1988).
2. World Intellectual Property Organization (WIPO) (2019). WIPO Technology Trends 2019: Artificial intelligence. Geneva: WIPO. Available at: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_1055.pdf.
3. World Intellectual Property Organization WIPO (2021). WIPO Technology Trends 2021: Assistive Technology. Geneva: WIPO. Available at: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_1055_2021.pdf.
4. World Health Organization (WHO) (n.d.). Assistive technology: Making Universal Health Coverage inclusive. Available at: https://www.who.int/phi/implementation/assistive_technology/gatefact_sheet.pdf?ua=1.

СЕКЦІЯ 3. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ**Сук П. Л.,****УДК 657.1**

д-р. екон. наук, професор,
 професор кафедри обліку і оподаткування,
 Відокремлений підрозділ Національного
 університету біоресурсів і природокористування
 України “Ніжинський агротехнічний інститут”, м. Ніжин

Сук П. Л. Бухгалтерський облік реалізації продукції на рослинах. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 47 – 49.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ НА РОСЛИНАХ

Збирання урожаю є досить трудомісткою і терміновою роботою. Тому фермери часто бажають продати вирощений урожай прямо з поля, що інколи влаштовує також і покупців. В цих випадках продаються рослини як біологічні активи. Відбувається процес реалізації незавершеного виробництва, бо готової продукції ще немає. Вона появиться після дозрівання культур і збирання урожаю.

Під час реалізації незібраного урожаю створюються оригінальні економічні взаємовідносини, які в даний час не врегульовані на Україні жодним нормативним документом. Адже біологічні активи рослинництва, тобто живі рослини, можна продати тільки разом із землею. В ситуації, якщо землю сільськогосподарського призначення не продавати, то можна скористатися шляхом передачі її в оренду (суборенду) на строк збирання урожаю, склавши два розрахунки орендної плати: за землю і за біологічні активи (рослини).

Передача землі в оренду – складна і довготривала процедура. Вона може тривати довше ніж процес збирання урожаю. Не дивлячись на те, що порядок оренди постійно удосконалюють, він залишається заплутаним, трудомістким і дорогим. Тому, коли мова йде про термін в межах збирання продукції, немає смислу оформляти орендні відносини. Та й об'єктом передачі в оренду в такому випадку виступає не земля, а рослини, які на ній розміщені. Цивільним кодексом України визначено, що предметом договору найму може бути річ, яка визначена індивідуальними ознаками і яка зберігає свій первісний вигляд при неодноразовому використанні [1, с. 759]. Отож, рослини не можна передати в оренду на період збирання урожаю або на інший строк, бо вони ростуть, дозрівають, тобто не зберігають свій первісний вигляд. Більш реально використати акт продажу-покупки. Його потрібно оформити двостороннім договором, в якому чітко визначити умови господарювання покупця на чужій землі у період збирання ним урожаю.

В бухгалтерському обліку пропоную відображати такі операції як продаж-купівля незавершеного виробництва. Це можна робити з поточними і довгостроковими біологічними активами рослинництва.

Незавершене виробництво у різних галузях економічної діяльності відображають за собівартістю. П(С)БО 30 “Біологічні активи” [2] встановлено, що поточні біологічні активи рослинництва [далі – ПБАР] визнаються і відображаються як незавершене виробництво. Отож, у разі реалізації їх потрібно списувати за собівартістю, сформованою по витратах, показаних на рахунках бухгалтерського обліку.

З наведеного прикладу видно (табл. 1), що продавець продав ПБАР за ціною реалізації (справедливою вартістю) на суму 9000 грн, в той час як собівартість їх становила 10000 грн, а тому отримав збиток в сумі 1000 грн. Якби ціна реалізації була вищою від собівартості, то був би прибуток. Результат такої реалізації відображається в звичайному порядку на субрахунку 791 “Результат операційної діяльності” [3].

Таблиця 1

Облік господарських операцій з реалізації незібраного урожаю

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
	дебет	кредит	
У продавця			
Списано собівартість незавершеного виробництва (ПБАР)	903 “Собівартість реалізованих робіт і послуг”	231 “Рослинництво”	10000
Відображено дохід від реалізації ПБАР	361 “Розрахунки з вітчизняними покупцями”	703 “Дохід від реалізації робіт і послуг”	9000
Сформовано фінансовий результат від реалізації ПБАР	791 “Результат операційної діяльності”	903 “Собівартість реалізованих робіт і послуг”	10000
	703 “Дохід від реалізації робіт і послуг”	791 “Результат операційної діяльності”	9000
Поступили гроші за реалізовані біологічні активи	311 “Поточні рахунки в національній валюті”	361 “Розрахунки з вітчизняними покупцями”	9000
У покупця			
Оприбутковано куплені ПБАР	231 “Рослинництво”	685 “Розрахунки з іншими кредиторами”	9000
Оплачено за куплені ПБАР	685 “Розрахунки з іншими кредиторами”	311 “Поточні рахунки в національній валюті”	9000

Примітка: Операції з відображення ПДВ не показані.

Покупець придбав біологічні активи за ціною реалізації і сплачену суму (9000 грн) відобразив у складі незавершеного виробництва по рослинництву, яка нижча від собівартості, що сформувався у продавця.

Витрати на збирання урожаю покупець віднесе в дебет субрахунка 231 “Рослинництво”, а продукцію оприбуткує за справедливою вартістю чи собівартістю: дебет рахунка 27 “Продукція сільськогосподарського виробництва”, кредит субрахунка 231 “Рослинництво”.

В даному випадку відбувся продаж біологічних активів рослинництва без реалізації або оренди землі. Аналогічні операції не суперечать нормативним документам і, на мою думку, можуть успішно відбуватися на практиці.

По садах, ягідниках, виноградниках, плантаціях хмелю та інших довгострокових біологічних активах рослинництва також може бути проведена реалізація незібраної сільськогосподарської продукції – продано урожай фруктів, які знаходяться на деревах у саду. В таких випадках доцільно поступати аналогічно як і з поточними біологічними активами, тобто в обліку відображати продаж-купівлю незавершеного виробництва без оформлення договорів оренди землі і саду.

Акції з реалізації біологічних активів рослинництва можуть відбуватися не лише на період збирання урожаю, а в будь-якій стадії незавершеного виробництва. Після посіву сільськогосподарські культури продають для продовження їх вирощування покупцем. Документальне оформлення і облік реалізації залишаються аналогічними незалежно від ступеню зрілості рослин, в якому вони переходять від одного господаря до іншого.

В таких умовах залишається відкритим питання про те, хто є сільськогосподарським товаровиробником:

а) суб'єкт, який купив незібраний урожай, зібрав і продав продукцію, якщо в нього немає землі у власності або оренді;

б) власник чи орендар землі, який лише засіяв площу і тут же її продав.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 “Біологічні активи” : затверджено наказом Міністерства фінансів України 18.11.2005 р. № 790. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05>.

3. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затверджено наказом Міністерства фінансів України 30.11.1999 р. № 291 (у редакції наказу Міністерства фінансів України 09.12.2011 р. № 1591). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11>.

СЕКЦІЯ 4. МЕНЕДЖМЕНТ

Бойко Є. Г.,

канд. техн. наук., доцент
доцент кафедри управління проектами,
Київський національний університет
будівництва і архітектури, Київ

УДК 378.1

Бойко Є. Г. Управління проектами розвитку закладу освіти на засадах сталого розвитку. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 50 – 51.

УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сьогодні світ перебуває у стані постійних змін, інновацій та нових викликів. Така ситуація покладає велику відповідальність на заклади освіти, що створюють спеціалістів, спроможних витримати глобальні виклики. Важливим завданням сьогодення в освіті є забезпечення ефективної організації освітнього процесу. Відповідно Закону “Про вищу освіту” заклади освіти мають багато можливостей аби підвищити власну активність та співпрацю з іншими університетами, що сприяє реалізації цілей навчання. В той же час надання фінансової і економічної свободи університетам ведуть до потреби застосування сучасних систем та методів управління діяльністю закладів освіти.

Одним із шляхів підвищення ефективності діяльності закладів освіти є впровадження концепції сталого розвитку, що дозволить вдосконалити процес управління проектами розвитку закладу освіти.

Концепція сталого розвитку спрямована на одночасне вирішення трьох основних завдань реалізації сталого розвитку – підвищення ефективності діяльності закладу освіти за умови одночасного покращення екологічної ситуації в країні та вирішення соціальних питань.

Рис. 1. Управління сталим розвитком закладу освіти

У дослідженні проблем менеджменту, які виникали у виробничих центрах суспільства, засновники класичної теорії М. Вебер, Г. Файоль, Ф. Тейлор розробили низку контрольних ідей для розв'язання багатьох проблем у керуванні організаціями. Вони дійшли висновку, що використання бюрократичної структури й процесів організаційного контролю стимулювало б раціональну, результативну та дисциплінарну поведінку, зробило б можливим досягнення чітко окреслених цілей. Результативності досягають ієрархічним та відомчим упорядкуванням позицій всередині організації з розташуванням влади на верхівці чіткої піраміди команд. Концептуальна модель, виокремлена з класичної теорії, дуже вплинула на практику і вивчення організаційного життя. Однак вона швидко вийшла за межі виробництва і прижилася в практиці керування всіх секторів суспільства, включаючи заклади освіти [1, с. 17].

Управління проєктами розвитку закладу освіти на засадах сталого розвитку передбачає системну інтеграцію принципів сталого розвитку в усі сфери його діяльності: управління, освітні програми, навчальний процес, а також місцевий розвиток.

Багато навчальних закладів у наш час запроваджує підходи “зеленого” й “енергоєфективного” студмістечка. Зелене студмістечко – соціально-екологічна система в межах території навчального закладу, на якій впроваджують технології (екологічні, енергоєфективні, ресурсозбережні та ін.) і практики, що сприяють поліпшенню добробуту людей та якості довкілля як у рамках закладу, так і поза ним. ЗС створює найсприятливіші умови для розвитку екологічної свідомості та сталого способу життя працівників і студентів закладу [2, с. 121].

Глобалізація економіки вносить свої корективи в систему управління закладами освіти і тому застосування концепції сталого розвитку в управлінні проєктами розвитку закладу освіти може суттєво покращити їх фінансовий стан, зменшити обсяг необґрунтованих та нераціональних втрат, покращити якість підготовки майбутніх спеціалістів, підвищити продуктивність праці та мотивацію працівників і викладачів, покращити добробут людей та якість довкілля у рамках закладу, що сприяє залученню більшої кількості абітурієнтів.

Список використаних джерел

1. Соловій І. П., Генік Я. В., Соловій В. І. Управління професійним навчальним закладом на засадах сталого розвитку : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, “ЛілеяНВ”, 2014. 224 с.
2. Сафуліна К. Р., Колієнко А. Г., Тормосов Р. Ю. Енергозбереження в університетських містечках : посіб. для студ. вищих закл. освіти. Київ : ТОВ “Поліграф плюс”, 2010. 328 с.
3. Бойко Є. Г., Забродська О. О., Куценко М. М. Застосування концепції ощадливого виробництва в управлінні закладами освіти. *Управління розвитком складних систем*. 2020. № 42. С. 139 – 145.
4. Law of Ukraine on Higher Education. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

Вінницька О.А.,

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
обліку та економічної безпеки,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, м. Умань

Руденко Т. М.,

здобувач вищої освіти,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, м. Умань

УДК 658.7

Вінницька О. А., Руденко Т. М. Теоретичні аспекти оцінки ефективності логістичної системи підприємства. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 52 – 54.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА

На сьогоднішній день не існує універсального методу вимірювання ефективності логістичної системи, який брав би до уваги враховування його динаміки та всю різноманітність альтернатив, що визначають процеси, які відбуваються в ній. Логістичні витрати або прибуток, який формується під час просування матеріальних потоків, можна визначити як один універсальний параметр, за допомогою якого досягається ефективність всієї логістичної системи.

Ефективне управління логістикою допомагає оптимізувати існуючі процеси виробництва та розподілу і суттєво допомагають у зменшенні витрат і вдосконалення послуги.

Логістика охоплює всі інформаційні та матеріальні потоки організації. Вона включає все, від переміщення продукту або від послуги, яку потрібно надати, до управління вхідною сировиною матеріалів, виробництва, зберігання готової продукції, її доставка замовнику і після продажне обслуговування [2].

Існує багато досліджень щодо заходів успіху в рамках логістики. Там є також кілька моделей, показників та показників ефективності для фіксації успіху, якомога більше способів визначити успіх (ефективність, результативність, задоволеність споживачів). Менеджери повинні мати показники ефективності, щоб виявляти їх невдачі та успіхи, визначати потенційний вплив рішень, оцінювати реальний вплив реалізованих рішень. Справжній виклик для менеджерів полягає у розробці відповідних показників ефективності та показників, щоб зробити це правильне рішення, яке сприятимуть поліпшенню організаційної конкурентоспроможності.

Найчастіше проблемою логістичної системи полягає в тому, що проекти здійснюються поштучно, без організованої основи для аналізу. Отже, системи, які занадто складні або занадто негнучкі, щоб змінюватись як змінюється ринок

та навколишнє середовище. Призначення логістичної системи зрозуміле: отримати і ефективно своєчасно переміщувати витратні матеріали та обладнання до місць, де вони потрібні, за помірною ціною.

Кожна логістична операція є обов'язковою, вона супроводжується витратами, понесеними конкретними елементами логістичної система. Як правило, оцінка ефективності логістичної системи може бути здійснена шляхом порівняння прибутків і витрат, що виникають у ланцюгу поставок.

Основними показниками ефективності будь-якої логістичної системи є: сукупні логістичні витрати, рівень якості логістичне обслуговування, загальна ефективність бізнесу системи, загальна тривалість логістичних процесів у система та якість логістичних операцій та процесів (рівень логістичних послуг). Ці показники використовується при порівняльній оцінці компаній та їх логістичні системи і повинні бути легко вимірюваними, отже вони є основою оперативного, тактичного та стратегічного планування сучасних компаній та моніторингом ефективності логістичної системи та управління система бухгалтерського обліку компанії [3].

Сфери логістики включають витрати на транспортування, витрати на зберігання, пов'язані з ними витрати з переробкою та переробкою товарів, витрати на управління запасами, витрати на управління замовленнями, витрати, пов'язані з функціонуванням логістичної інформації систем, витрати на формування та обслуговування запасів сировини та готової продукції та можливе збиткові витрати від прояву логістичних ризиків або недостатня якість логістичних послуг.

Також, ще однією логістичною послугою є оцінка якості логістики послуг, яка визначається безпосередньо під час її надання та будується на його високому рівні щодо потенціалу потреби споживача. Таким чином, якість логістичних послуг може визначати як ступінь відповідності між очікування споживачів логістичних послуг та фактичний рівень надання цих послуг, який виражається через сприйняття набору критеріїв якості, таких як фізичне середовище послуги, поведінка клієнта, надійність постачальника логістичних послуг, відповідальність, повнота та безпека трактується як система з ефективним зворотній зв'язок [8].

Отже, під час оцінки ефективності логістики необхідно перевіряти точність часу та місця доставки, точність асортименту та кількості поставленої продукції, точність показників якості поставленої продукції та відповідність вимогам ціни на ринку. Ефективність логістичної системи визначається наявністю запасів, продуктивністю і якість діяльності. Загальна вартість логістики знаходиться в безпосередньому зв'язку з бажаним рівнем продуктивності. Як правило, чим вище цей рівень, тим більші загальні витрати на логістику, ключовим для створення ефективної логістичної системи на підприємстві є здатність підтримувати баланс між рівнем логістичні послуги та загальними витратами. З точки зору споживача, ефективність логістичної системи визначається рівнем якості обслуговування його замовлення. Витрати на логістику виступають інструментом для управління підприємством. Ефективність логістичної системи визначається відповідно до цілей, які встановлюються перед тим, як підприємство надає важливу інформацію на підставі чого робиться висновок.

Список використаних джерел

1. Аналітичне забезпечення оцінки ефективності логістичного менеджменту підприємства. Л. В. Титенко та ін. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 25. С. 867–872.

2. A. Rushton, P. Croucher, P. Baker, The Hand Book of Logistics & Distribution Management (5th ed.), London: Kogan Page, 2014.

3. Логістична концепція управління підприємством. URL: <https://cyberleninka.ru>.

4. Тюріна Н. М., Гой І. В., Бабій І. В. Логістика : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 392 с.

5. Чухрай Н.І. Логістичне обслуговування : підручник. Львів : Львівська політехніка, 2006. 292 с.

6. Шандрівська О. Є., Кузяк В. В., Хтей Н. І. Логістичний менеджмент. Теоретичні основи : навч.-метод. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2014. 195 с.

7. Кальченко А. Г. Логістика : підручник. Київ : КНЕУ, 2006. 284 с.

8. A. Rushton, P. Croucher, P. Baker, The Hand Book of Logistics & Distribution Management (5th ed.), London: Kogan Page, 2014.

Воронкова В. Г.,

д-р філос. наук, професор,
завідувачка кафедри менеджменту
організацій та управління проектами,
Інженерний навчально-науковий інститут,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

Нікітенко В. О.,

канд. філос. наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
організацій та управління проектами,
Інженерний навчально-науковий інститут,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

УДК 331.108

Воронкова В. Г., Нікітенко В. О. Формування концепції соціально-відповідального менеджменту у контексті методології складності та коронавірусної кризи COVID-19. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 54 – 57.

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У КОНТЕКСТІ МЕТОДОЛОГІЇ СКЛАДНОСТІ ТА КОРОНАВІРУСНОЇ КРИЗИ COVID-19

Соціально-відповідальний менеджмент як теорія і методологія складності розвивається у контексті таких його складових, як загальна теорія систем, кібернетика, теорія динамічних систем, еволюційна теорія, теорія хаосу, які започатковують нове покоління методів і технічних прийомів. Архітектура складних систем розвивається нелінійно, визначається принципами синергетичного, системного підходу та Agile-менеджменту, детермінованих програмами

інформаційного забезпечення та проектуванням структурних підрозділів як команд, в основі яких управління людьми та їхніми взаєминами. Головна мета соціально-відповідального менеджменту як науки і навчальної дисципліни – це концептуалізація нових методів, підходів, принципів, націлених на те, щоб формувати організації, які були б гнучкими і базувалися на складності, нелінійності, а керівники орієнтувалися на системне, аналітичне, експертне мислення. Головні цілі соціально-відповідального менеджменту як науки і навчальної дисципліни – сформувати гнучкі команди, які б володіли передовим алгоритмічним мисленням та культурою, яка б дозволяла відходити від старих управлінських підходів та методів та оволодіти новими тенденціями, які допоможуть вижити в умовах нестабільності, невизначеності, інформаційної стохастичності [1, с. 159 - 177]. Завдання соціально-відповідального менеджменту – підвищення ролі організаційних підрозділів як системних цілісних одиниць з врахуванням економічних, соціально-політичних та культурних чинників. Головна мета управлінського персоналу – сформувати концепцію соціальної відповідальності керівників, яка б сприяла вирішенню протиріч у системі “людина-природа-суспільство-управління” та були б націлені на соціально-орієнтований та екологічно збалансований розвиток організацій в умовах COVID-19. Менеджмент в умовах пандемії COVID-19 привів до “ситуації ризику”, що потребує виходу із ситуації нестабільності, складності та невизначеності, тому розробка концепції соціальної відповідального менеджменту повинна бути націлена на використання екологічно безпечних технологій за рахунок використання Agile-менеджменту, Просвітництва 2.0, нових цифрових технологій Четвертої промислової революції. В основі концепції соціально-відповідального менеджменту - нова управлінська концепція екорегенеративного управління як основи досягнення циркулярної економіки та 17 цілей сталого розвитку, нової культури мислення, культури менеджменту, екологічності. Розробка концепції соціально-відповідального менеджменту включає формування нових управлінських підходів до організації роботи на засадах колективної кооперації, що базується на засадах ноосферного мислення; менеджменту культури як головного пріоритету вираження соціальної відповідальності керівників організацій [2, с. 120 - 123]. В основі концепції соціально-відповідального менеджменту – екосистемні принципи та нова етична система цінностей, здатна вирішити проблеми взаємодії “людство-біосфера-техносфера-інфосфера”. Концепція соціально-відповідального менеджменту націлена на використання нових екологічно безпечних трендів, що дадуть змогу перейти до екорегенеративного розвитку управління та природодоцільного його виміру, в основі якого циркулярна економіка. Системні компоненти концепції соціально-відповідального менеджменту базуються на соціальній відповідальності керівників, детермінованої використанням нових цифрових технологій та інноваційними рішеннями, в основі яких цілі соціально-орієнтованої, екологічно збалансованої і соціально-відповідальної спрямованості управління з метою подолання ковідного і післяковідного розвитку. Мета концепції соціально-відповідального менеджменту – формування теоретичних і практичних засад концепції соціальної відповідальності управління як чинник

сталого розвитку організацій в умовах пандемії COVID-19, в основі якої перехід від стану нестабільності, невизначеності і неоднозначності до збалансованого сталого розвитку, переходу від екобезпечного до екобезпечного розвитку, структурним змінам, що сприятимуть вирішенню кризових ситуацій та використанню конкурентних переваг організації з використанням ідей Глобального договору ООН. Завдання концепції соціально-відповідального менеджменту: 1) дослідження процесів еволюції від несталого управління до екологічно збалансованого, соціально-орієнтованого та інноваційно-проривного розвитку в умовах нестабільності; 2) пошук інноваційних механізмів впровадження управління сталого розвитку, що формується на основі передових проривних інформаційно-комунікаційних технологій з передовими інноваційними технологіями, що сприяють формуванню високотехнологічного базису; 3) дослідження і використання розумних технологій Data science, в основі яких майнінг даних (пошук даних) як головного ресурсу організацій, що є фактором подолання інформаційної стохастичності, направлених на подолання браку інформації та шляхів досягнення сталого розвитку; 4) формування концепції розвитку управління як вираження соціальної відповідальності організацій в умовах COVID-19, яка б сприяла виявленню закономірної взаємозалежності між трьома змінними – інноваційно-технологічним потенціалом організацій, якістю культурно-бізнесових регуляторів та менеджментом культури організацій як умовами переходу до сталого розвитку та сталої економічної і соціальної системи, в основі яких соціальна відповідальність всіх керівників. Формування концепції соціально-відповідального менеджменту як чинник соціально-орієнтованого та екологічно збалансованого розвитку в умовах COVID-19 виходить з того, ми живемо у час глибокої нестабільності та кризи, переходу до цифрового розвитку суспільства, яке відбувається під впливом Четвертої промислової революції, яка вимагає інноваційних підходів для реалізації її завдань. Сучасне управління, викликане кризою глобальною і парадигмальною в умовах COVID-19, потребує перезавантаження організаційно-управлінських засад організацій, які зіткнулися з глобальними викликами світовлаштування. У зв'язку з тим, що людина і природа були протиставлені один одному, відбулася їх широка підключеність до ринкових відносин, що поглибило протиріччя у системі “людина-природа-суспільство”, та привело до втрати контролю зі сторони керівників над ситуацією несталості. І щоб вижити в умовах глобального світу, організаціям в умовах COVID-19 треба бути динамічними, здатними швидко адаптуватися, підлаштовуватися під вимоги цього світу. Так як управління перебуває у ситуації сповільнення, невизначеності, турбулентності, хаосу, ризиків, то керівники повинні оволодівати всіма новими підходами виходу організацій з кризи, для чого оволодівати всім об'ємом інформації, передовими креативними технологіями, щоб виживати в умовах пандемії коронавірусу, подолання інформаційної ентропії (міри невизначеності, хаосу, безладу). До цієї нестабільності привело те, що управління переживає критичну ситуацію “планетарних меж”, не здатне забезпечити все населення плодами цивілізації – їжею, чистою водою, чистим повітрям, Інтернетом. До протиріччя

“людина-природа-суспільство” приєдналася і техносфера. Формування нової концепції соціально-відповідального менеджменту як чинник соціально-орієнтованого та екологічно збалансованого розвитку в умовах COVID-19 зможе прогнозувати нелінійний розвиток, знайти відповіді на глобальні еволюційні кризи та нові патерни поведінки. У результаті упровадження концепції буде вироблене нове розуміння конгруентності зі складністю, прийняття складності і перехід до конгруентного відновлення суб’єктності людини завдяки новій системи цінностей управління як соціально-орієнтованого, екологічно збалансованого і соціально відповідального.

Список використаних джерел

1. Воронкова В. Г., Венгер О. М. Формування концепції адміністративного менеджменту в умовах стрімкого розвитку технологій, стохастичності та адаптації до змін. HUMANITIES STUDIES: збірник наукових праць / гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. Вип. 3 (80). С. 159-177.

2. Воронкова В. Г., Андрюкайтене Р., Череп А. В. Промисловий менеджмент в епоху інформаційних змін, глобалізації та кризи. Концептуальні та практичні засади становлення і розвитку smart-освіти як чинника формування smart-культури в умовах еволюції від інформаційного суспільства до “smart-суспільства”. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 19-20 грудня 2018 року / ред.-упорядник: д-р. філос. наук, проф. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2018. 258 с.

Ігнат'єв А. О.,
здобувач вищої освіти,
Університет імені Альфреда
Нобеля, Дніпро, Україна

УДК 658.5

Ігнат'єв А. О. Система моніторингу показників діяльності в менеджменті організації. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 57 – 58.

СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ В МЕНЕДЖМЕНТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Для оцінки ефективності діяльності підприємства використовується комплекс показників, які в процесі моніторингу оцінюють діяльність суб’єкта господарювання за всіма наявними напрямками (економічного, соціального, фінансового, трудового, виробничого, господарського, техніко-технологічного).

У практичній діяльності суб'єктів господарювання моніторинг застосовується під час інформаційного обслуговування на управліннях всіх рівнів та напрямів діяльності. Моніторинг – це складне та неоднозначне поняття, так як використовується в різних сферах та має різні цілі, але при цьому, має й загальні властивості та характеристики [1].

Моніторинг показників діяльності в менеджменті підприємства надає інформацію, яка буде корисна при:

- проведенні моделювання або аналізу можливої ситуації у діяльності підприємства;
- визначенні того, чи ефективно використовуються всі види ресурсів на підприємстві;
- визначенні проблем вищої ланки менеджменту та шляхів їх вирішення;
- визначенні ступеня забезпечення діяльності підприємства професійним та компетентним персоналом;
- використанні знань інших підприємств.

Методологічним інструментарієм системи моніторингу рівня ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства є методологія економічного аналізу, менеджменту, фінансового аналізу та маркетингу, а використання на практиці декількох з них одночасно є взаємодоповнюючим і вдосконалює результат оцінювання ефективності діяльності та розвитку підприємства. Система моніторингу ефективності діяльності підприємства посідає важливу роль у системі діяльності та управлінням компанією, тому отримані результати оцінювання показників ефективності можуть бути використані для подальшого розвитку підприємства, формування як стратегічних, так і тактичних цілей.

Таким чином, моніторинг ефективності діяльності підприємства являє собою комплексну оцінку результатів використання наявного майна, трудових і фінансових ресурсів, нематеріальних активів та грошових коштів за певний період часу.

Список використаних джерел

1. Роскладка Н. О., Пушкарьова А. В. Система моніторингу ключових показників ефективності діяльності підприємства. *Електронне наукове фахове видання “Ефективна економіка”*. 2019. № 12. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.12.6>

Owusu-Sekyere N.,
 Master's programme student,
 Department of management and taxation,
 National Technical University "Kharkiv
 polytechnic institute", Kharkiv

УДК 614.2

Owusu-Sekyere, N. (2021). The features of building a performance management system in the health insurance industry of Ghana. *Hlobalni vyklyky ta priorityty v chasy koronavirusnoi kryzy* (pp. 59 – 61). Kyiv: Eastern European Center for Scientific Research.

THE FEATURES OF BUILDING A PERFORMANCE MANAGEMENT SYSTEM IN THE HEALTH INSURANCE INDUSTRY OF GHANA

The insurance industry and for that matter the National Health Insurance Scheme (NHIS) of Ghana has been a module of the immune and repair systems of the Ghanaian economy. Our research focuses on the performance management system in the National Health Insurance Scheme's running generally and particularly the improvement of the identified weaknesses of the running of the institution. These identified weaknesses of the NHIS include, the low levels of the enrolment/subscription numbers compared to the entire population numbers of the country Ghana, claim processing and provider payments pace and finally the limited number of the Health Care providers in the country that accepts the NHIS subscribers' cards. The above supported by the principles of performance management in commissioning of the smooth running of the scheme will enable the justification of the measures for the improvement of the scheme.

One of the major KPIs is the enrolment numbers of the scheme, the weakness in this item is the inability of the scheme to reach higher enrolment numbers with regards to the goals in terms of numbers of people expected to be enrolled on the scheme in conjunction with the growing population of the country Ghana. Running an insurance scheme mostly is a numbers game and one which rides on large numbers to be very solvent and stable in terms of its running. The last quarter of 2020 60 % of Ghana's population translating to about 18,643,764 people are enrolled on the National Health Insurance Scheme, meanwhile around this same, the Scheme processes about 2.4 million claims every month. This is justifiable because the higher the performance of the scheme in servicing its clients the higher the willingness of people to enroll on the scheme.

The scheme has made efforts to provide district offices throughout the length and breadth of the country for this purpose, on the average, a district has a population of not less than 500,000 people. The enrolment procedure starts with one having to walk to a designated district office of the scheme to have him or her enrolment. This has been a hiccup in the growth process of the scheme, owing to the fact that this can

be made simple to ease the stress on the potential clients. With subscribers being the broader base of the scheme, there the need to dedicate a lot of effort to actualize the continued increment in these numbers since the scheme refuses to function without them. The scheme as of now has no established systems put in place to keep these numbers in proper check, making it difficult monitor progress or otherwise.

Ghanaians are fast becoming computer savvy. Although laptops and personal computers still remain a luxury to some people, the use of Smartphones seems to be bridging this gap. Ghana now has an estimated number of over 20 million internet users giving a penetration of more than 60 % of the population. In doing so, the scheme needs to train and give some sort of in-service training to their staff to channel the numerous data entry clerks sitting in the district offices around the country to take charge of this opportunity to get the numbers enrolled. A strength on which the scheme can ride to make the best out of this to increase these numbers is that the human and material resources are available. In the district offices, staff in the departments with regard to this KPI (enrolment numbers) can be challenged to being promoted based on the rate at which the base of the scheme grows.

Another item worth elaborating on is the claims processing as well the provider payments. In simple terms the NHIS claims are the reimbursements the NHIS has to make to the service providers (health care delivery facilities) for the services they provide to the subscribers of the NHIS on postpaid terms with the NHIS. The system as designed currently has it that the subscribers of the NHIS can access the health care delivery from NHIA and NHIS approved facilities are ready to work with the scheme on established terms. The National Health Insurance Scheme has an established claims process that vet the claims against provider eligibility, compliance with the Ghana Diagnostic Related Groupings (G-DRGs), Standard Treatment Guidelines and Insurance Drug List. After all these processes are due, the Scheme managers at the various District/Municipal Health Insurance Schemes are responsible for the approval of these claims for payment. According to the 2019/2020 health sector review, health facilities nationwide are owed a total of GH¢ 391.2 Million (\$65.2M), most of it in unpaid claims while health providers themselves have reported a 2–6 months delay in having their bills settled.

Finally on the third item, the number of service providers. The rightful implementation will by default orchestrate the willingness of qualified health care service providers to accept the NHIS cards and therefore provide them with their services.

Table 1

Conclusion of proposed indicators

Indicators	Current value	Target Value
Enrolment figures	Enrolment figure for the immediate past year 18003764 for the year 2020	The target value at large is 90 % of the entire population of the country. (90 %*31,072,940 =27965646)
Claims processing durations	Number of claims processed in a three-month duration (2,610,700 claims backlog)	Number of claims in real time. (Zero (0) claims backlog)

In conclusion, all the above items, increase in enrolment numbers and the implicit and implied increase in the number of service providers in order to provide a broader health service contact base for the entire people of Ghana. That is the utmost goal and intention of the National Health Insurance scheme.

References

1. Christmals, C. D., & Aidam, K. (2020). Implementation of the National Health Insurance Scheme (NHIS) in Ghana: Lessons for South Africa and Low-and Middle-Income Countries. *Risk Management and Healthcare Policy*, 13, 1879.
2. Dake, F. A. (2018). Examining equity in health insurance coverage: an analysis of Ghana's National Health Insurance Scheme. *International journal for equity in health*, 17(1), 1-10.

Сергієнко Т. І.,

канд. політ. наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових та політичних наук,
Національний університет "Запорізька
політехніка", м. Запоріжжя

УДК 658.5

Сергієнко Т. І. Антикризовий менеджмент в умовах пандемії COVID-19. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 61 – 63.

АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Події 2020 року, які були спричинені глобальною пандемією COVID-19 - безпрецедентна ситуація, яка змінила світ, охопивши всю земну кулю. Як зазначає, В. Воронкова та А. Череп, "COVID-19 з однієї сторони, спричиняє руйнування глобальних ланцюгів постачання, падіння національних економік, падіння індексу контейнерних перевезень, падіння індексу людського та інноваційного розвитку; з іншої сторони, це розвиток програм оптимізації і модифікації національної системи охорони здоров'я, відновлення сфери інвестицій, технологій і передових управлінських практик Agile-менеджменту, фінансування базової інфраструктури". В цілому, на їх думку, пандемія коронавірусу виступає каталізатором економічного розвитку [3, с. 173].

Проте, реалії сьогодення свідчать, що Україна, як і більшість країн світу, зіштовхнулася з низкою проблемних питань у зв'язку з поширенням коронавірусу COVID-19. В цих умовах основним завданням керівників будь яких установ, організацій, підприємств має бути створення ефективної системи антикризового менеджменту. Забезпечення успішного управління в умовах пандемії можливе

за умови адаптування антикризового управління до карантинних та обмежувальних заходів з боку держави. Що дозволить забезпечити високий рівень готовності держави і суспільства до реагування на широкий спектр загроз різного походження, а також безперервність основних процесів у державі. Роботодавці ж повинні враховувати особливість ситуації, що склалася та бути готовими до викликів пандемії COVID-19, керувати нею та своєчасно реагувати.

Дослідженню проблем антикризового менеджменту присвячені роботи таких українських вчених, як С. Панченко, В. Дикань, В. Коюда, Н. Кушнір, Д. Войтович, І. Єпіфанова, Н. Оранська, О. Д. Стешенко та ін. Проте, не дивлячись на доволі високу зацікавленість до даного питання, глобальні проблеми, обумовлені поширенням коронавірусу COVID-19, актуалізують питання антикризового менеджменту.

Вивчаючи питання щодо антикризового менеджменту в умовах пандемії COVID-19, зазначимо, що поняття “управління” є більш широким порівняно з поняттям “менеджмент”, яке прийнято застосовувати виключно до соціально-економічних систем. Так, О. Барановський вважає, що “антикризовий менеджмент – це система управління, що має всебічний характер та направлена на попередження та усунення несприятливих явищ, з використанням наявних ресурсів та потенціалу організації, або реалізації спеціальних процедур (санація, реструктуризація, банкрутство, ліквідація)” [1, с. 8]. Ю. Орловська, зазначає, що це “спеціальне, постійно організоване управління, спрямоване на найбільш оперативне виявлення ознак кризового стану та створення відповідних передумов для його своєчасного подолання” [5, с. 75]. Тож, зазначимо, що відрізняється антикризовий менеджмент від традиційного конкретними умовами та інструментами: суворими обмеженнями, нестабільним внутрішнім та несприятливим зовнішнім середовищем, значними витратами на тлі обмежених ресурсів та високим ризиком [4, с. 23]. Задля ефективного антикризового управління доцільно розрізняти значні відмінності між наслідками кризового становища, що викликане природними, антропогенними, технологічними або експлуатаційними факторами, і кризою, що виникає в результаті поширення пандемії [2, с. 154]. Тож, зазначимо, що антикризове управління це управління спрямоване на подолання або запобігання кризи. Це також прогнозування кризи та розробка стратегій їх утримання і випередження, а в умовах самої кризи – нейтралізація або мінімізація наслідків.

Антикризовий менеджмент в умовах пандемії COVID-19 примушує керівників установ, організацій та підприємств виходити за рамки традиційного антикризового управління. Підприємницькі структури повинні пов’язувати критерії планування у своїй діяльності в умовах пандемії з управлінням стійкістю, щоб забезпечити комплексне реагування і збереження своїх продукції, робіт і послуг. Антикризове управління є функцією менеджменту, яка забезпечує: уникнення кризових ситуацій; зменшення або ліквідацію наслідків фінансової кризи на підприємстві; забезпечення належного рівня платоспроможності. Таким чином, підводячи підсумок зазначимо, що антикризовий менеджмент в умовах пандемії COVID-19 розглядається як комплекс антикризових заходів, що

здійснюється керівництвом установи, організації чи підприємства на постійній основі, спрямованих на передбачення кризи, діагностику її симптомів, усунення кризи та подолання її наслідків з мінімальними втратами для діяльності.

Список використаних джерел

1. Барановський О. І. Антикризисні заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн. *Вісник Національного банку України*. 2009. №4. С. 8–19.
2. Бережна О. Р., Сергієнко Т. І. Показники оцінки інноваційного потенціалу підприємства. *Стратегічні пріоритети розвитку підприємництва, торгівлі та біржової діяльності: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 14-15 травня 2020 р.* / За заг. редакцією проф. Ткаченко А. М. Запоріжжя: НУ “Запорізька політехніка”, 2020. С. 154-155.
3. Воронкова В. Г., Череп А. В. Креативні цифрові технології як мегатренди розвитку туристичного бізнесу: поширення європейського досвіду в Україні. *Humanities Studies*. 2020. №6 (83). С. 165-179.
4. Крайнік О. М, Сергієнко Т. І. Підвищення ефективності системи менеджменту в сучасних умовах. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, обліку, фінансів та права в Україні та світі: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції*. Полтава: ЦФЕНД, 2020. С. 23-24.
5. Орловська Ю. Антикризисне управління комерційним банком і критерії його ефективності. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. 2012. №1(56). С.74–80.

Шапа Н. М.,
канд. екон. наук,
доцент кафедри менеджменту,
управління проектами та логістики,
Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури, м. Дніпро

УДК 331.103

Шапа Н. М. Про деякі важливі вміння та компетенції менеджера в часи коронавірусної кризи. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 63 – 65.

ПРО ДЕЯКІ ВАЖЛИВІ ВМІННЯ ТА КОМПЕТЕНЦІЇ МЕНЕДЖЕРА В ЧАСИ КОРОНАВІРУСНОЇ КРИЗИ

Управлінська праця передбачає постійне спілкування з людьми, вирішення різних питань, в процесі чого можуть виникати конфлікти та емоційна напруженість.

У цьому зв'язку, вміння керувати емоціями є дуже важливим навиком, існує навіть окрема компетенція керівника під назвою емоційний інтелект.

У загальному розумінні емоційний інтелект (EI) - це група ментальних здібностей, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій і емоцій оточуючих [1]. Для його вимірювання застосовують коефіцієнт емоційності (EQ).

Під час складних та невизначених умов праці, що надалі стають доволі частими (наприклад, пандемія у 2020-2021 рр.) ця компетенція є запорукою не тільки успіху в виконанні управлінських обов'язків, а також сприяє збереженню психічного та фізичного здоров'я менеджера та його підлеглих.

Для сучасного менеджера наявність EI допомагає здійснювати професійні обов'язки, а також екологічно впливати на підлеглих працівників, створюючи комфортну атмосферу для спільної роботи команди, особливо в часи коронавірусної кризи. Від того наскільки точно і уміло керівник може розпізнавати емоції працівника і розумно керувати ними, значною мірою залежить успіх праці, досягнення поставлених цілей.

EI входить в топ-10 найбільш важливих компетенцій керівників у 2020 р. за даними експертів Всесвітнього економічного форуму в Давосі [2]. Ця компетенція надає можливість менеджеру працювати у стресовій ситуації без шкоди для себе, працювати в команді та правильно вибудовувати міжособистісні відносини.

Високий рівень EQ властивий 90 % топ-менеджерів світових організацій. Особи з високим емоційним інтелектом заробляють в середньому на 29 тис. дол. на рік більше ніж їхні колеги з низьким EQ [9]. Крім того, високий рівень цього показника допомагає лідеру зрозуміти, яким його бачать інші, розпізнати приховані мотиви підлеглих, а за необхідності керувати ситуацією і вирішувати конфлікти.

Далі визначимо головні чинники, які сприяють формуванню компетенції EI. На думку Д. Гоулмана, поняття “емоційний інтелект” включає в себе 5 компонентів: самосвідомість, саморегуляція, мотивація, емпатія та соціальні навички [3]. Стосовно діяльності керівника, всі зазначені складові (або компоненти) дуже важливі. Зазначимо також, що для розвитку EI сучасного менеджера необхідно розвивати наступні якості: усвідомлення своїх емоцій та розуміння причин їх виникнення, усвідомлення чужих емоцій, управління емоціями, самомотивація, вміння будувати стосунки.

На нашу думку, для набуття та розвитку компетенції EI можуть бути застосовані багато практик та технологій самосвідомості, серед яких: практика уважності, йога, дихальна гімнастика, ведення щоденника емоцій, заняття особистісною психотерапією, читання науково-популярної літератури з питань управління емоціями, відвідування спеціальних тренінгів, тощо.

Варто відзначити, для того щоб досягти глобальних змін у свідомості та розвинути високий рівень EQ сучасному менеджеру доцільно застосовувати комплексний підхід, поєднуючи вищенаведені технології зі здоровим харчуванням, фізичною активністю, повноцінним відпочинком та нормальним сном.

Список використаних джерел

1. Емоційний інтелект. Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Емоційний_інтелект.
2. Які 10 навичок знадобляться вам у 2020 році і де їх прокачати. URL: <https://shotam.info/iz-davosa-z-liubov-iu-yaki-10-navychok-znadobliat-sia-vam-u-2020-i-de-ikh-prokachaty>.
3. Що таке емоційний інтелект, для чого він потрібен і як його розвинути в собі. URL: <https://blog.agrokebety.com/shcho-take-emotsiynyy-intelekt>.
4. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект. Почему он может значить больше, чем IQ / Дэниел Гоулман; пер. с англ. А. П. Исаевой. – М. –2021. –544 с.

СЕКЦІЯ 5. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Булгакова О. В.,

канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін,
Донецький державний університет
внутрішніх справ, м. Кривий Ріг

УДК 342.97

Булгакова О. В. Роль електронних адміністративних послуг в часи коронавірусної кризи. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 66 – 68.

РОЛЬ ЕЛЕКТРОННИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В ЧАСИ КОРОНАВІРУСНОЇ КРИЗИ

Глобальним викликом, з яким стикнулось українське суспільство в період корона вірусної кризи, стало збереження державності. Забезпечення функціонування суспільно важливих державних інституцій за умов тотального обмеження суспільних контактів в період вимушених карантинних обмежень поставило безліч завдань перед державними органами управління. Органи публічного управління змушені були вирішувати дві основні задачі: забезпечення сталого виконання функцій державної влади в умовах надзвичайної ситуації та забезпечення максимального захисту здоров'я та життя кожного громадянина. Саме система електронного урядування, яка запроваджується в системі публічного управління в Україні стала тим інструментом, який здатен вирішити обидві задачі.

Стратегічною метою електронного урядування є зміна взаємовідносин влади з суспільством, удосконалення сфери надання послуг населенню та бізнесу, розширення ступеня участі всіх громадян у процесах управління суспільством і державою. Електронне урядування як ефективний інструмент державного управління вирішує численні проблеми інформаційної взаємодії, сприяє усуненню бюрократичного бар'єру між державною службою і людиною, покращуючи доступ до державних інформаційних ресурсів, спрощуючи отримання необхідної інформації та послуг.

Спрямованість органів державної влади на надання публічних послуг, в тому числі й адміністративних, зосереджена на досягненні такого рівня взаємодії суспільства і органів влади, за якого досягається бажаний рівень розвитку держави. Запити громадян на надання певних видів адміністративних послуг відбувається повсякчас, оскільки цей процес забезпечує контроль всіх суспільно важливих сфер життя країни.

Існуюча модель адміністративної послуги регламентована нормами Закону України “Про адміністративні послуги” від 6 вересня 2012 року. Відповідно до положень Закону “адміністративна послуга – це “результат здійснення владних повноважень суб’єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/ або обов’язків такої особи відповідно до закону” [1]. Саме цей нормативний документ містить регламентуючі ознаки якості адміністративної послуги, які передбачають і якість особистого спілкування державного службовця із заявником.

За умов карантинних обмежень безпосереднє спілкування стало тим небезпечним фактором, який необхідно контролювати або обмежувати через ризик поширення захворювання. Тому якість надання адміністративної послуги в електронному виді набуває особливого значення з точки зору запобігання ризикам поширення небезпечного захворювання.

Слід розуміти, що потреба в адміністративній послугі виникає виключно в сфері провадження глибоко соціалізованої діяльності та має на меті убезпечити всіх учасників суспільства від порушення прав та свобод інших людей [2]. Механізм надання адміністративної послуги пропонуємо розглядати в такій схемі, яка розглядає якість адміністративної послуги як результуючий показник діяльності всієї системи публічного управління.

Управління якістю адміністративних послуг є викликом для систем публічного управління багатьох країн. Оцінка якості отриманої послуги населенням досить часто ототожнюється із оцінкою демократичності та дієвості всієї вертикалі влади [3].

В основному ефективність електронної адміністративної послуги вимірюється за двома основними критеріями: економічним та антикорупційним. Якщо економічний вимір ефективності електронної адміністративної послуги спирається на співвідношення витрат на надання такої послуги та потенціальної суми вигод для заявника, то антикорупційний ефект розглядається як результат зниження потенціальних ризиків виникнення корупційних ситуацій у спілкуванні заявника та державного службовця. За умов корона вірусної кризи слід розглядати ще й ефект від зниження ризику поширення корона вірусної хвороби через уникнення особистого контакту заявника з державними службовцями в момент подачі заяви та отримання результату.

Проте необхідно зауважити, що електронні послуги можливо отримати за умови відповідного технічного та технологічного оснащення та вільного доступу заявника до мережі Інтернет. Також ефективність реалізації всієї системи електронного врядування як відповіді на глобальний виклик в період коронавірусної кризи залежить від державної політики розвитку інформаційно-технологічного суспільства.

Таким чином, роль електронних послуг в системі публічного управління за умови карантинних обмежень набуває особливого значення у забезпеченні прав і свобод людини та забезпечення розвитку суспільства і держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про адміністративні послуги” № 5203-VI від 06.09.2012 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>.
2. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 918-р від 16.11.2016 р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 99. С. 259.
3. Роль громадськості у покращенні якості адміністративних послуг / [В. Тимощук, Є. Школьник, А. Колохіна, Є. Бородин]; за заг. ред. В. Тимощука. — К.: ФОП Москаленко О.М., 2017, 73 с
4. Клімушин П. С. Стратегії та механізми електронного урядування в інформаційному суспільстві : монографія. 2016.

Новикова Н. В.,
Белорусский государственный
университет, г. Минск

УДК 342.97

Новикова В. М. Принципы стратегического публичного управления. *Глобальные вызовы и приоритеты во времена коронавирусного кризиса* : материалы Международной научно-практической конференции (Киев, 14 мая 2021 г). Киев : Восточноевропейский центр научных исследований, 2021. С. 68 – 69.

ПРИНЦИПЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ

Принцип публичного управления – это одно из фундаментальных руководящих начал в публичном управлении, экспектативно отражающее меру должного и подлежащего выполнению в планировании, проектировании, организации, реализации, контроле и оценке публичного управления или одна из объективных закономерностей публичного управления, действующих всеобщим образом независимо от конкретных субъектов и объектов публичного управления и от конкретных условий, проистекающих, в том числе, из природы человеческой психологии, природы и особенностей человеческого социума.

В современных условиях управленческая парадигма публичного управления должна предусматривать:

- сочетание методов государственного управления с методами рыночного саморегулирования, построенное на прямых и обратных связях при принятии управленческих решений;
- функционирование открытых институтов публичного управления;
- применение методов и приемов управления, свойственных полицентрической системе хозяйствования.

С точки зрения стратегического планирования публичное управление — это сложная, динамичная система, изменяющая в пространстве и времени свои параметры, подверженная воздействиям внешней среды и оказывающая влияние на нее по принципу обратной связи.

В общем понимании стратегическое планирование в публичном управлении — это многоплановый процесс, направленный на разработку стратегии институтов публичного управления с учетом изменений, происходящих во внешней среде. Оно предназначено, во-первых, для разработки и ранжирования приоритетных и долгосрочных целей процесса публичного управления, которые отвечают требованиям социально-экономического развития; во-вторых, для оценки и критического рассмотрения предполагаемых путей и возможностей достижения приоритетных целей в существующих и прогнозируемых внешних и внутренних условиях функционирования системы публичного управления; в-третьих, для выбора и реализации управленческих решений, обеспечивающих рациональное использование имеющихся ресурсов и эффективную адаптацию к неожиданным изменениям.

Само стратегическое планирование публичного управления вырабатывает неопределенность между целями и ориентирами. Следовательно, существенную роль будет играть усиление обратной связи. В процессе выработки управленческих решений органами публичного управления периодически появляются новые альтернативы, соответственно начинается поиск новых управленческих решений. Значит, первоначальные цели и ориентиры могут так или иначе изменяться или преобразовываться.

При осуществлении каких-либо дискреционных полномочий администратор должен руководствоваться стремлением к полному обеспечению социальной справедливости для осуществления их надлежащим образом. Без следования принципу справедливости должностное лицо, задействованное в системе государственного управления, либо орган, осуществляющий такое управление, может излишне формально следовать букве закона.

Таким образом, процесс разработки стратегии органами публичного управления не завершается немедленным действием, он может на определенном этапе иметь законченный вид предложением общих направлений, продвижение по которым обеспечит устойчивость к воздействиям внешней среды, максимум выгоды от возможностей внешней среды при использовании имеющегося ресурсного потенциала. Необходимость в стратегии отпадает только после того, как достигаются необходимые результаты.

Список использованных источников

1. Понкин И. В. Принцип справедливости публичного управления. *Пермский юридический альманах*. 2018. № 1. С. 89 – 95.
2. Полянин А. В., Лебедев В. М. Стратегическое планирование в публичном управлении. *Вестник Поволжского института управления*. 2015. № 5 (50). С. 11 – 15.

СЕКЦІЯ 6. ПРАВО

Виноградова Г. В.,

канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри цивільного та трудового права,
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”, м. Київ

УДК 343.97

Виноградова Г. В. Деякі аспекти реалізації заходів протидії домашньому насильству в умовах пандемії. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 70 – 73.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Світова пандемія коронавірусної інфекції вкрай негативно вплинула на громадян, які належать до вразливих груп населення, серед яких – постраждали від домашнього насильства особи. За даними Міністерства соціальної політики України, протягом 2020 року суб'єктами взаємодії соціальних закладів та установ зафіксовано на 62 % більше звернень щодо домашнього насильства, ніж у попередньому році [8]. В цій ситуації особливо гостро постає питання забезпечення ефективного функціонування притулків та інших спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб. Фахівці, які опікуються даними питаннями, розкривають цілий спектр практичних проблем, з якими стикаються особи, що страждають від домашнього насильства, під час карантинних обмежень, і одне з них – питання доступності притулків [7].

Робота спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, як і усіх інших закладів, зазнала певних змін з урахуванням карантинних обмежень. З початку введення карантинних обмежень Міністерство соціальної політики України акцентувало увагу на тому, що в умовах пандемії ним було вжито заходів щодо забезпечення безперебійного, належного прийому/зарахування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, до спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб [9]. Проте, в означеній сфері не склалося єдиного підходу в практиці застосування обмежувальних карантинних заходів. В одних випадках це призводило до висування вимог до постраждалих осіб при їх зверненні до притулків про наявність медичної довідки та висновків лікарів про відсутність симптомів гострих респіраторних захворювань, а в інших – до закриття притулків [7]. Така ситуація унеможливує безперешкодний, екстрений доступ до притулків і наражає на додаткову небезпеку постраждалих осіб. Звернемося до вітчизняного законодавства в

означеній сфері. У відповідності до пункту 3 частини другої ст.20 Закону України “Про запобігання та протидію домашньому насильству” допомога та захист постраждалим особам здійснюється, зокрема, шляхом надання у разі потреби тимчасового притулку для безпечного розміщення постраждалих осіб [1]. Концепцією Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року [2] передбачено забезпечення безперешкодного доступу до спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб (до яких належать і притулки) для усіх, хто потребує допомоги. В свою чергу, Державною соціальною програмою запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року передбачене створення єдиного підходу для розвитку і розбудови притулків та відповідної інфраструктури для постраждалих осіб від домашнього насильства [3]. Відповідно до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами головною метою притулку є оперативне надання фізичної безпеки від кривдника шляхом забезпечення негайного, бажано цілодобового доступу до безпечного місця проживання [6, с. 91]. У статті 23 Конвенції вимагається, щоб держави-сторони вживали заходів для створення відповідних, легкодоступних притулків у достатній кількості з метою забезпечення безпечного проживання та надання дієвої допомоги, особливо жінкам та їхнім дітям [5]. І хоча Україна до цього часу не приєдналася до цієї Конвенції, спостерігається тенденція до приведення законодавства України до європейських міжнародних стандартів. В той же час, питання щодо перебування постраждалих осіб у спеціалізованих службах підтримки таких осіб та надання їм соціальних послуг регулюються установчими документами зазначених служб відповідно до стандартів надання соціальних послуг постраждалим особам, які затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, з урахуванням вимог міжнародних правових актів [1]. Чинне законодавство (зокрема – Закон України “Про запобігання та протидію домашньому насильству”, Типове положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі) не акцентуючись на принципі безперешкодності доступу до притулків, не в повній мірі відповідає реаліям сьогодення. Вбачається за доцільне розглянути питання про врегулювання процедури безперешкодного та екстреного поселення постраждалих осіб в приміщеннях, що мають статус притулків з урахуванням карантинних обмежень, з наданням відповідного встановленого законодавством пакету соціальних послуг, та з подальшим розміщенням таких осіб в приміщеннях разом з іншими перебуваючими в притулках особами на загальних підставах.

Таким чином, в запропонованих умовах, з метою забезпечення безперешкодного доступу до притулків постраждалих осіб – з одного боку, а з іншого – для запобігання ризиків зараження та, відповідно, захисту життя та

здоров'я осіб, які перебувають в притулку, гостро стоїть питання розроблення єдиного нормативного механізму влаштування постраждалих осіб, які потребують розміщення в притулках, під час дії карантинних обмежень.

Безумовним пріоритетом в період коронавірусної кризи стає захист найбільш вразливих категорій населення, для яких питання безперешкодного та екстреного доступу до відповідних спеціалізованих закладів та соціальних послуг є життєво важливим. Виходячи з того, що на сьогоднішній день в період пандемії маємо стрімке зростання кількості випадків домашнього насильства, вбачається вкрай необхідним не лише створення розгалуженої системи притулків для тимчасового перебування осіб, які зазнали насильства в сім'ї, але й формування відповідної уніфікованої нормативної бази, що регламентувала б функціонування цих закладів, із відповідними єдиними для всіх притулків застереженнями щодо їх роботи в період карантинних обмежень та з урахуванням необхідності надання безперешкодного та екстреного доступу до притулків і відповідного пакету соціальних послуг.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7.12.2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018 р. № 5. Ст. 35.
2. Концепція Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 р. № 728-р. *Офіційний вісник України*. 2018 р. № 82. Ст. 2726.
3. Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 р. № 145. *Офіційний вісник України*. 2021. № 19, Ст. 804.
4. Типове положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 655. *Офіційний вісник України*. 2018. № 68. Ст.2310.
5. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами та пояснювальна доповідь. Стамбул (Туреччина). URL: <https://rm.coe.int/1680093d9e> (дата звернення: 13.05.2021).
6. Волошина С. М. Соціальне обслуговування осіб, що постраждали від домашнього насильства. *Приватне та публічне право*. 2018. №2. С.90-93. URL: http://www.pp-law.in.ua/archive/2_2018/21.pdf (дата звернення: 13.05.2021).
7. Павло Федорів, Альона Ляшева, Єлизавета Хассай. Коронавірус і житло: аналіз наслідків пандемії. URL: <https://cedos.org.ua/researches/koronavirus-i-zhytlo-analiz-naslidkiv-pandemii> (дата звернення: 12.05.2021).
8. Як протидіяти домашньому насильству в умовах пандемії COVID-19. URL: <https://ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/uchast-v-obgovorenn%D1%96-pitan->

zapob%D1%96gannya-ta-protid%D1%96%D1%97-domashnomu-nasilstvu-v-umovax-pandem%D1%96%D1%97-covid-19 (дата звернення: 12.05.2021).

9. Мінсоцполітики вживає необхідних заходів для запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minsocpolitiki-vzhivaye-neobhidnih-zahodiv-dlya-zapobigannya-ta-protidiyi-domashnomu-nasilstvu-ta-nasilstvu-za-oznakoyu-stati> (дата звернення: 12.05.2021).

Мордовець М. В.,

УДК 329.05

канд. політ. наук, доцент,
доцент кафедри соціології, філософії і права,
Одеська національна академія
харчових технологій, м. Одеса

Мамроцька О. А.,

канд. іст. наук, доцент,
доцент кафедри соціології, філософії і права,
Одеська національна академія
харчових технологій, м. Одеса

Мордовець М. В., Мамроцька О. А. Сучасна медіатизація політичних партій. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 73 – 79.

СУЧАСНА МЕДІАТИЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Кінець ХХ – початок ХХІ ст. ознаменувалися серйозними технологічними зрушеннями у людських суспільствах по всій планеті. Дані зрушення охопили не тільки соціальну сферу та економіку. Цей період можна сміливо назвати інформаційною революцією, коли засоби швидкісного обміну інформацією зробили величезний крок вперед. Швидкість обміну інформацією збільшилася у порівнянні з попередніми епохами в тисячі разів. Закономірно, що таке серйозне зрушення у технологічній сфері вплинуло на взаємовідносини у сфері політики.

Особливістю сучасного світового та українського політичного процесу є зростаюча популярність мережевої політики та використання політичними акторами різноманітних електронних мережевих ресурсів, наприклад, соціальних мереж. Очевидно, що Інтернет зайняв провідну позицію у якості глобального засобу комунікації у сфері політичного життя суспільства. Актуальність дослідження даної теми обумовлена також інтенсифікацією динаміки політичних комунікаційних процесів, пришвидшеним накопиченням емпіричного досвіду за умови його

недостатнього теоретичного та концептуального осмислення. У даних умовах змінюється сутність і характеристика основних суб'єктів політичного процесу, технології політичної мобілізації, принципів та механізмів політичного менеджменту, організації політичних партій. Останні еволюціонували у більшості провідних країн від масових політичних партій до всеохоплюючих організацій, котрі активно використовують різноманітні засоби масової інформації. Закономірно, що зростання інтересу політичних партій до інформаційних технологій сприяє виникненню різноманітних форм політичної участі. Технологія соціальних мереж допомагає користувачам швидко створювати соціальні зв'язки з іншими людьми на базі таких факторів як спільні інтереси, спільний досвід, біографія, політичні уподобання.

Одночасно еволюціонують і технології формування політичного іміджу партій. Політичні лідери усе більше враховують у своїй діяльності можливості швидкої комунікації з виборцями через соціальні мережі, а також за допомогою різноманітних відео-ресурсів. Цей процес у значній мірі піднімає роль партій як основного суб'єкта артикуляції інтересів широких мас населення. Політичні структури є посередниками між громадянським суспільством та владою і у своїй сукупності вони створюють партійну систему, яка потенційно здатна забезпечити узгодження інтересів різних груп у суспільстві, виробити та запропонувати соціуму ефективні та затребувані суспільною думкою стратегії.

Надзвичайно широкі можливості відкриваються і перед політичним маркетингом. Його центром завжди були споживачі, тобто виборці, прихильники тієї чи іншої політичної сили. Без них не може існувати жодна кампанія і жодне голосування. Їх думка та уподобання стимулюють політичні структури оптимально використовувати свої ресурси і рухатися у вірному напрямку, а новітні технології відкривають шлях до інтенсифікації даного процесу. Як і в комерційному маркетингу, спеціалісти політичного маркетингу намагаються дослідити ринок споживачів і враховувати політичні переваги партії та її лідерів. Створення нових політичних концепцій, просування нових ідей змінює світогляд багатьох людей. Такий вплив може бути як всеохоплюючим, так і більш спеціалізованим.

Соціальні медіа генерують сьогодні нові можливості ведення публічної політики, серйозно впливають на розвиток політичних процесів, об'єднання політичних сил, роботу політичних інститутів, формування нових соціально-політичних практик. Не дивно, що західні дослідники особливу увагу приділяють зміні якості політичної комунікації. Вони вказують на здатність політичних партій до здійснення серйозних суспільних трансформацій за допомогою соціальних медіа, досягнення кардинальних соціальних та політичних змін у суспільстві.

Інформаційні технології активізують розвиток інноваційних засобів діяльності та форм взаємодії індивідів, політичних інститутів та суспільства. Політичні комунікації всередині держави перетворюються на визначальний фактор розвитку громадянської активності та політичної участі. Підводячи підсумок можна сказати, що актуальність дослідження медіатизації політичних партій обумовлена декількома факторами: 1) необхідністю теоретичного осмислення практики реалізації комунікативних

стратегій політичних акторів; 2) зростаючою роллю інформаційних технологій у діяльності політичних партій; 3) зміною якості та способів реалізації політичної влади в умовах інформаційного суспільства; 4) потребою аналізу та систематизації досвіду взаємодії інформаційних технологій та політичних партій.

Серед відомих вчених, які досліджували політичні партії слід назвати Р. Мертона, Т. Парсонса, Г. Алмонда, Дж. Махоні, Н. Лумана. Чимало українських дослідників зацікавились проблемою медіатизації партій: І. Костира, О. Кузняк, Т. Уварова, А. Сталовєрова, О. Несмачний та інші.

Білоруська дослідниця Т. Лемешова відмітила, що політичні партії останнім часом значно активізували свої зусилля щодо розбудови взаємовідносин з виборцями. На її думку, у віртуальній реальності така стратегія буде успішною, так як в найближчий час буде спостерігатись підвищення політичної онлайн-активності. Це призведе до отримання громадянами різноманітних політичних знань та вмінь, активізації політичної участі не тільки онлайн, а й оффлайн [1, с. 47].

Російський експерт з трансформації політичних партій З. Хубецова обґрунтувала ідею про те, що партійні засоби масової інформації як специфічний компонент медіасистеми вже мають серйозний політичний потенціал, але поки що не повній мірі затребувані політичною практикою. На її думку, традиції політичної полеміки у поєднанні з інноваційними методами та інструментами взаємодії з громадянами будуть сприяти активізації процесів політичної комунікації у соціумі. Можливо, це відбудеться найближчим часом одночасно з лібералізацією законодавства про політичні партії. Дослідниця висловила деякий поміркований оптимізм щодо розширення сфери активності партійних засобів масової інформації [2, с. 152].

Український вчений А. Янченко навів аргументи на користь тези про те, що соціальні медіа все активніше використовуються у політичній комунікації як громадянами, так і політичними інститутами. На його думку, можна з упевненістю стверджувати, що сьогодні саме ці нові майданчики обумовлюють розширення політичного дискурсу у Інтернет-просторі. Серед їх об'єктивних переваг він називає уніфіковану та мінімалістичну архітектуру з низьким порогом входження, доступність, скорочення витрат на комунікативні акти та їх ретрансляцію, а також асинхронність, зменшення кількості шумів, що спотворюють повідомлення. Громадяни-користувачі за допомогою мережі Інтернет транслюють свої думки про зміни, що відбуваються в політичній системі, обмінюються інформацією, взаємодіють з органами влади, проводять моніторинг діяльності урядів, створюють віртуальні спільноти, займаються організацією за допомогою онлайн-спілкування різноманітних офлайнових заходів тощо [3, с. 155].

Одним з найбільш продуктивних у політології підходів є системний підхід. Ґрунтовне визначення системи, котре подав послідовник філософської школи А. Уймова А. Цофнас формулюється наступним чином: "Системою є довільна річ, коли будь-які її відносини задовольняють певну якість" [4, с. 52]. Система може бути описана за допомогою системних дескрипторів, а саме концепту, структури і субстрату системи. Концептом виступає певна визначеність (якість або

відношення), з якої і починається репрезентація системи. Нерідко передбачається, що він є чимось зрозумілим усім [4, с. 55]. Структурою системи називають системоутворююче відношення, яке не можна абстрагувати від системи, у якій вона встановлена. Субстратом системи виступає та річ, на якій реалізується структура. Вона може мати будь-яку природу і відноситися до соціального світу [4, с. 56]. Спробуємо проаналізувати процес медіатизації партій з точки зору системної теорії.

Очевидно, що процес активного залучення до спілкування з широкою аудиторією за допомогою сучасних інформаційних технологій є розширенням субстрату, на котрому реалізуються відносини партії та її прихильників. Цей процес неминуче розширює коло учасників політичних відносин, дає можливість сформувати власну політичну позицію тим категоріям, котрі раніше не мали такої змоги. Отже, ситуація, у якій опинилися сучасні політичні партії кардинально змінює їх роль у політичній архітектурі.

Спробуємо відповісти на питання чи можуть описані вище трансформації в політичній та соціально-комунікативній сферах запропонувати достатньо свідомості про те, що рух у сторону демократії, керованої партійними ЗМІ є безпечним та вірним. М. Безносков висловився з цього приводу у стриманому дусі. Він вважає, що в області досліджень політичних комунікацій на сьогоднішній день немає однозначної думки з цього приводу. Емпіричні дані можуть бути враховані як на користь, так і на шкоду даної гіпотези. Європейський досвід, на думку вченого, демонструє ситуацію, коли медійні та політичні системи взаємодіють за принципом стримування та протидії. Існування могутніх засобів масової інформації балансує їх за допомогою різноманітних політичних інститутів [5, с. 35].

Російський дослідник Д. Чижов на основі аналізу загальносвітових тенденцій розвитку політичних комунікацій зробив висновок, що найближчим часом активність політичних партій буде перенесена в Інтернет. При цьому даний тренд буде проявляти себе не тільки в період електоральної активності у міжвиборчі періоди. Технології політичних партій усе частіше передбачають перехід від створення партійних сайтів та окремих спеціальних проєктів до повноцінних порталів, здатних виконувати цілий комплекс функцій. Вони направлені на приваблення електорату, отримання більшої кількості користувачів на сайтах та у соціальних мережах, підштовхування громадян до матеріальних пожертвувань політичним проєктам чи добровільної допомоги. Технології все частіше використовують оригінальний дизайн, незвичайні та приваблюючі спецефекти, вбудовують розважальні елементи у політичний контент, використовують подання інформації у різноманітних формах. У найближчій перспективі сайти більшості політичних партій станом могутнім комунікаційним ресурсом, котрий буде активно працювати на укріплення політичних брендів. Також згаданий дослідник спрогнозував переміщення інтерактивних форм взаємодії з аудиторією у спеціально створені для цього майданчики, які будуть являти собою комунікаційні ресурси для приваблення фінансових коштів [6, с. 175].

Процес медіатизації проходить паралельно з руйнуванням старих політичних форм поведінки. Вже протягом кількох десятиліть, у результаті сильної диференціації та розмежування суспільства, простежується тенденція скорочення залежності між голосуванням за конкретну політичну партію та політичною агітацією, що веде до “розщеплення” голосування. У результаті партії змушені концентруватися на пошуку виборчої опори не орієнтуючись на великі класи соціуму, а диверсифікувати свою передвиборчу програму розраховуючи на підтримку різних верств суспільства. Ідеології партій стають більш універсальними, конвергентними, з розмитими концептуальними рамками, у результаті чого буває важко провести чітку диференціацію між програмними установками навіть ворогуючих політичних сил, дистанціювати їх. Це призводить до того, що виборці, не помічають принципових відмінностей між партіями. Розповсюдився феномен “протестного голосування”, за якого голос віддається не за того представника, якого хочеться бачити в представницькій системі влади, а “всупереч” за кандидата від конкуруючої партії. Фактично, зростає фактор непередбачуваності підсумків виборів і подальшого стабільного політичного розвитку [7, с. 175].

Український вчений Д. Конопляник доказав, що для розбудови партійних структур та для нормального функціонування будь-якої політичної партії важливим є висвітлення безкінечного потоку інформації про діяльність цієї партії. Цей потік орієнтує кожного громадянина у повсякденній діяльності, тримає її у стані інформаційної насиченості. В умовах відсутності інформаційного спілкування партії із зовнішнім середовищем електорат не здатен сформувати адекватний образ партії, активно діяти і почувати себе впевнено. Забезпечують цей потік партійні засоби масової інформації. Саме на них на сьогоднішній день покладається функція формування не просто позитивного, а й привабливого іміджу партії, просування у тій чи іншій державі необхідних для успіху політичної партії ідей. Активна робота партійних ЗМІ також гарантує політичну та соціальну стабільність, свободу вираження різних думок [8, с. 8-9].

Західні експерти з партійних медіа вказують, що дані структури зазнають серйозного стресу під час виборів до парламентів. Вибори уявляють собою величезний виклик для співробітників партійної організації, її ідеологів та стратегів. Вони є періодом, коли накопичується соціальна енергія, що прагне змін у суспільстві, економіці та інших важливих сферах людського буття. Ми відмічаємо у найбільш стійких демократіях можливість маніпулювання свідомістю широких мас населення у довиборчий період та, власне, під час самих виборів. Ризики посилюються у суспільствах, де партійні медіа не досягли таких високих стандартів професіоналізму, як точність, справедливе висвітлення подій та відповідальність. Слабкість законів, що регламентують партійну діяльність може бути ще одним джерелом політичної нестабільності під час виборів. Якщо партійні ЗМІ порушують згадані стандарти, довіра до них у інформатизованому середовищі може бути швидко втрачена. Це нівелює усі результати роботи партійних структур і може бути причиною поразки на виборах [9, с.12-15]. Очевидно, що в ситуації стрімкої медіатизації партійної діяльності значно збільшилась увага до лідерів партій, їх матеріального становища, способу життя

та іншого, оскільки, тепер такі приватні подробиці приховати значно важче, ніж раніше. У результаті виникає можливість дискредитації партійного керівництва за допомогою компромату, чорного піару, фейкових новин тощо.

Основою політичного життя завжди було спілкування. Як доводить наш аналіз, викладений вище, у сучасний період відбувається розширення можливостей електорату до спілкування з політичними діями, партіями, організаціями. З іншої сторони, представники партійних структур отримали вражаючі можливості доносити свою думку до громадян. Даний процес змінює субстрат, на якому реалізувалися раніше відносини політичної партії та виборців, робить його значно більш об’ємним. Роль політичних лідерів та політичних партій у даному процесі є провідною, оскільки вони висуваються на передній план політичної системи, отримують нові важелі впливу на електорат, уряди, політичні організації. Значно розширюється також і можливості політичного маркетингу, котрий тепер може охоплювати величезну кількість людей, що включені у онлайн-спілкування. Активність громадян у соціальних мережах зростає, зокрема посилюється протестний вимір у поведінці багатьох користувачів соціальних мереж. Останні, так само, як і партійні медіа можуть розглядатися у сучасний період у якості потужного мобілізаційного ресурсу політичних партій.

Інформаційні технології зайняли у сучасному світі важливе місце у якості швидкісного інструменту обміну інформацією між різноманітними суб’єктами, в тому числі і політичними. Останні ж на сьогоднішній день ще не повністю змогли імплементувати усі переваги інформаційних технологій у свою практику, однак найближчим часом будуть зроблені серйозні кроки у даному напрямку. Партіям доведеться ретельно вибудовувати медіа-стратегію, щоб адекватно репрезентувати себе.

Нові технології завдяки своїм можливостям змінюють свідомість електорату. При цьому відкривається широкий простір для різноманітних маніпуляції суспільною думкою, а спілкування політичної партії та її прихильників перетворюється на особливий тип комунікації. Йому притаманні специфічні риси: глобальність, інтерактивність та існування винятково електронному форматі. Нові технологічні можливості партійних медіа вимагають від політичних партій підвищення рівня контенту, його якості. Це призводить до залучення до партійної діяльності великої кількості технічних спеціалістів, журналістів, блогерів. Можна з упевненістю сказати, що нові технології роблять партію та електорат ближчими один до одного, однак поки що ми точно не знаємо, куди нас заведе цей процес. У подальших наукових розвідках слід зосередитися на політичному дискурсі, який формується під впливом технологій швидкісного обміну інформацією.

Список використаних джерел

1. Лемешова Т. В. Социальные медиа и политическая коммуникация: актуальное состояние и перспективы. *“Высэйшая школа”*: наукова-метадычны і публіцыстычны часопіс. 2018. № 4. С. 47 – 50.

2. Хубецова З. Ф. Партийные СМИ как сегмент современной российской медиасистемы: трансформация структуры и содержания. *Вестник Воронежского государственного университета*. 2016. № 2. С. 147 – 152.

3. Янченко А. Соціальні медіа як елемент політичної комунікації. *Політичний менеджмент*. 2013. № 1 – 2. С. 153 – 163.
4. Цофнас А. Ю. Теория систем и теория познания. Одесса: АстроПринт, 1999. 304 с.
5. Безносков М. А. "Медиазация" политики и её опасность для демократии. Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. 2010. № 891. С. 32 – 36.
6. Чижов Д. В. Интернет-коммуникации политических партий: типологические черты и инструменты. *Информационное общество*. 2015. № 4. С. 46 – 61.
7. Никитенко А. И. Место современных политических партий в политической системе общества. *Управленческое консультирование*. 2015. № 10. С. 40 – 47.
8. Конопляник Д. О. Друковані партійні засоби масової інформації: теоретичний аспект. *Наукові праці. Політологія*. 2017. № 297. С. 7 – 10.
9. Coaching Manual for Media Support during Elections – Copenhagen: International Media Support, 2006. – 42 с.

Хайлова Т. В.,

УДК 314.7

канд. наук з держ. упр., доцент,
доцент кафедри державно-правових
дисциплін та публічного управління,
Донецький державний університет
МВС України, м. Маріуполь

Шульга А. О.,

канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових
дисциплін та публічного управління,
Донецький державний університет
МВС України, м. Маріуполь

Хайлова Т. В., Шульга А. О. Деякі питання трудової міграції в Україні. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 79 – 81.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Впродовж останніх років в Україні намітився певний прогрес у сфері розвитку державної міграційної політики, проте все ж таки бракує чіткого, комплексного управління міграційними процесами.

Зазначимо, що владних суб'єктів, які реалізують повноваження у сфері міграції в країні існує багато. Одні органи формують державну міграційну політику, інші реалізують її в межах своїх владних повноважень. Отже

законодавче регулювання міграційних процесів в Україні виступає у вигляді відносин між суб'єктами міграції та органами державного управління, зокрема ця діяльність включає і розробку законів, і постанов уряду тощо, а також і різного роду дозволів, обмежень, заборон, ліцензувань та квот [1].

Державна міграційна служба (далі ДМС) України виступає у ролі головного відомства у міграційній сфері. Проте, крім видання дозволів на імміграцію, надання статусу біженця, здійснення протидії нелегальній міграції, ДМС виконує доволі далеку від міграційної сфери функцію – оформлення внутрішніх паспортів громадянам України. Але водночас, незважаючи на такі широкі повноваження, питання виїзду за кордон громадян України з метою працевлаштування, залишається поза увагою ДМС. Проте, міграційні процеси в Україні досить суттєво впливають на забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Особливо це відчувається на регіональному чи місцевому рівні, коли галузеві ринки залежать від наявності і якості робочої сили. Отже, це міграційні процеси суттєво впливають не тільки на соціально-економічний, але і на політичний розвиток України. Ступінь цього впливу має два боки – позитивний та негативний. Отак, як ми бачимо, міграційна політика держави суттєво корелює як економічний так і політичний геном повсякденного буття кожного українця. Тому головним завданням розвитку системи управління міграцією є визначення максимально можливих і максимально узгоджених на міждержавному рівні меж внутрішньої компетенції держави в організації міграційного процесу.

Суттєвим аспектом у формуванні міграційної політики став розвиток міжнародного співробітництва в цій сфері, важливим предметом якого було регулювання міграційного руху українців, як робочої сили. В межах міжнародного співробітництва були підписані угоди про взаємне працевлаштування з багатьма країнами. Зокрема Україна отримала статус спостерігача в Міжнародній організації з міграції, результатом якого стало відкриття у Києві представництва Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців тощо.

Не дивлячись на те, що питанням зовнішньої трудової міграції в Україні довгий час не було привернуто уваги, проте згідно до Конституції України її громадяни мали право на вільне пересування та свободу праці. Вже з 1 січня 2016 року вступив в дію Закон України “Про зовнішню трудову міграцію” [2], який визначив правові та організаційні засади державного управління зовнішньою трудовою міграцією та кроки щодо соціального захисту трудових мігрантів і членів їхніх сімей за кордоном.

В 2017 році, Розпорядженням Кабінету Міністрів України було ухвалено стратегію державної міграційної політики на період до 2025 р. [3]. Такий підхід до міграційної політики був зумовлений значними змінами, що відбулися в міграційних процесах в Україні та в цілому у світі, зокрема гібридною російською агресією і масовими внутрішніми переміщеннями населення, які були викликані цією агресією. Досить важливими факторами в цьому напрямку стали і набуття громадянами України можливостей здійснювати безвізові подорожі територією ЄС, і переорієнтація українців в західно-європейському векторі.

На сьогодні до потреб вдосконалення стратегії щодо економічного та соціального розвитку України, широко залучаються висококваліфіковані іноземні фахівці, створюються умови щодо залучення іноземних студентів для навчання в Українських вишах і забезпечення умовами їх подальшого проживання в Україні.

Окрему увагу приділено інтеграції зовнішніх іммігрантів в українське суспільство. Така тенденція характеризується як двосторонній процес в якому беруть участь і самі іммігранти, і місцеве населення.

Підводячи підсумок слід зазначити, що все ж таки зміст стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року доцільно розширити за рахунок внутрішніх вимушених переміщень, які викликані російською гібридною агресією.

Треба звернути особливу увагу і на те, що через Україну проходять міграційні шляхи, а територія України доволі часто використовується для незаконної міграції. Отже незайвим буде створення на базі правоохоронних органів України, спеціальних підрозділів для фільтрації зазначених негативних міграційних процесів.

Окрім зазначеного вище, Україна вважається однією з найбільших країн – донорів робочої сили в Європі. Українські громадяни працюють й у західноєвропейських країнах, й у країнах – членах ЄС, і на теренах СНД, навіть у США. Основними причинами виїзду серед економічно активного населення України є тривала політична криза, невдоволення економічним становищем, незабезпечення умов для реалізації можливостей своїх громадян, значно вищий рівень зарплати в країнах імміграції, зокрема і події на сході України. Проте така ситуація може бути використана Україною для оптимізації як економічної складової, так і політичної, адже наявність легальних мігрантів з України в інших державах це не завжди негативна тенденція, навпаки це позитивні можливості для загального розвитку держави.

До того ж, на наш погляд, механізм державного регулювання зовнішньої міграції населення здатний суттєво об'єднати органи державної влади всіх рівнів, які реалізують політику у сфері зовнішньої трудової міграції, а також вдосконалити державні інструменти регулювання процесів експорту та імпорту робочої сили.

Отже вважаємо, що на сьогодні в Україні сформовано позитивні підвалини щодо формування, розвитку та реалізації державної міграційної політики. Але при цьому слід зазначити, що існують і певні прогалини організаційно-правового характеру, які гальмують функціонування всіх інших механізмів державного управління міграційними процесами. Але це не є суттєвим недоліком, такі проблеми вирішуються у звичайному робочому порядку.

Список використаних джерел

1. Шапоренко О. І. Державна міграційна політика: шляхи регулювання та принципи. Право та державне управління. 2019 р., № 2 (35) том 2. С. 252-257
2. Про зовнішню трудову міграцію: Закон України від 05.11.2015 № 761-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-19>.
3. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-p>.

СЕКЦІЯ 7. ТУРИЗМ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА

Гринюк В. І.,
асистент кафедри туризму,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ

УДК 338.48

Гринюк В. І. Перспективи розвитку туристичної галузі в період коронавірусної кризи. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 82 – 83.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В ПЕРІОД КОРОНАВІРУСНОЇ КРИЗИ

Пандемія COVID-19 спричинила негативний вплив на туристичну діяльність, що супроводжувався скороченням екскурсивних туристичних агентств, працівників у закладах розміщення та закладах харчування внаслідок зменшення попиту на туристичні послуги. Під час коронавірусної кризи саме сфера туризму постраждала найбільше, зокрема через обмежувальні заходи, які запроваджують держави на пересування громадян, карантин, заборону авіаперевезень. Подальші кроки щодо розвитку туристичного бізнесу та розробки дієвих заходів для виходу із кризи в умовах пандемії недостатньо сформульовані й потребують ґрунтовного вивчення проблеми.

Метою дослідження є аналіз впливу пандемії COVID-19 на туристичний бізнес та визначення перспектив розвитку сфери туризму в Україні.

За оцінками експертів туризм в Україні втратив у першій половині 2020 р. більше третини (від 300 до 450 млн дол. США) доходів порівняно з показниками 2019 р. Уряд України оцінює втрати імпорту та експорту туристичних послуг від пандемії COVID-19 у 1,5 млрд дол. США [1].

Асоціація гостинності України стверджує, що продовження карантину спричинить банкрутство значної кількості туристичних агенцій та закладів гостинності. На сьогоднішній день доходи громадян зменшились внаслідок чого скоротилось використання послуг туристичних фірм.

У підсумку можна стверджувати, що криза охопила приватний сектор, підприємства якого надавали характерні та супутні туристичні послуги (особливо туроператори і туристичні агентства, заклади розміщення, розваг, транспорту, харчування).

Варто зазначити, що в Україні існує ще й перелік проблем, котрі гальмують розвиток туристичної галузі:

- відсутність цілісної системи державного управління туризмом у регіонах;
- недостатність методичної, організаційної, інформаційної та матеріальної підтримки суб'єктів підприємництва туристичної галузі з боку держави;

- невідповідність більшості туристичних закладів міжнародним стандартам;
- незадовільний стан туристичної, сервісної та інформаційної інфраструктури в зонах автомобільних доріг та міжнародних транспортних коридорів;
- недостатня забезпеченість туристичної галузі висококваліфікованими спеціалістами;
- недосконалість бази даних стосовно об'єктів туристичної сфери [2].

Одним із перспективних напрямів розвитку туризму в Україні є внутрішній туризм. Для розвитку культурно-пізнавального туризму наша країна має значний потенціал. На державному обліку в Україні перебуває понад 130 тис. пам'яток, із них: 57 206 – пам'ятки археології, 51 364 – пам'ятки історії, 5926 – пам'ятки монументального мистецтва, 16 293 – пам'ятки архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ландшафтні [3].

В період пандемії досить популярним став екотуризм, основними принципами якого є стимулювання та задоволення потреб спілкуватися з природою; знайомство з місцевими звичаями і культурою; запобігання негативного впливу на об'єктів природної та історико-культурної спадщини; зведення до мінімуму негативних наслідків екологічного і соціокультурного характеру.

Виникає потреба розробки цікавих туристичних проєктів, нових турпродуктів, залучення кваліфікованих туристичних гідів, створення та поширення інформаційного матеріалу про унікальні туристичні локації нашої країни, природний та культурно-історичний рекреаційний потенціал регіонів і окремих населених пунктів.

Популяризація внутрішнього туризму та забезпечення якісного обслуговування в закладах розміщення створить додаткові надходження в бюджет та відновлення соціально-економічної стабільності як країни в цілому, так і її регіонів.

Отож, пандемія коронавірусу внесла свої корективи у туристичну галузь, проте створила умови для пізнання країни зсередини та дала поштовх розвитку внутрішнього туризму в Україні. Для посиленого інтересу та стимулювання туристичної подорожі місцеві органи влади, ЗМІ, підприємці та місцеве населення повинні разом працювати над створенням позитивного, відмінного від інших місць, іміджу своєї території. Подальшим напрямком є трансформація туристичного сервісу на основі розроблення нових стандартів вірусної безпеки для формування більшої впевненості мандрівників у безпечній подорожі.

Список використаних джерел

1. Info.dyvys.info. Retrieved from <https://dyvys.info/2020/05/14/turyzm-pislya-karantynuyak-pandemiya-vplynula-na-galuz-i-zminyla-yiyi> [Accessed 14.05.2020].
2. Кацемір Я. В. Соціально-економічні чинники розвитку внутрішнього туризму в Україні. *Економіка та управління підприємствами*. Вип. 52-2. 2020. С. 7-11.
3. Кондель-Пермінова Н. Інтеграція пам'яток архітектури та містобудування у сучасний соціокультурний контекст. С. 94-111.

Криволапов Е. А.,

старший викладач кафедри
туризму та готельно-ресторанної справи,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

Люта Д. А.,

викладач кафедри туризму
та готельно-ресторанної справи,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

УДК 728.5

Криволапов Е. А., Люта Д. А. Організація безпеки в готелях. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 84 – 86.

ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕКИ В ГОТЕЛЯХ

Одним з найважливіших завдань готельного сервісу в сучасних умовах є забезпечення високого рівня безпеки, що обумовлено зростанням загрози тероризму, диверсій і ускладненням кримінальної ситуації в країні. Тільки створення комплексної, ефективної, надійної системи охорони дозволить готелю мати імідж об'єкту, що гарантує всім гостям спокій і упевненість в своїй безпеці. Не кожен готель може дозволити підтримувати надійну та всебічну систему безпеки.

Основними напрямками забезпечення безпеки в готелі є підвищення пожежної та аварійної безпеки, захист гостей, персоналу, майна та інформації. Одним із головних завдань організації безпеки готелю є створення таких умов, за яких гості готелю та персонал будуть почувати себе впевнено та комфортно не акцентуючи постійно увагу на те яким чином досягається певний рівень безпеки в готелі.

Готель, як об'єкт застосування комплексних систем безпеки, має відмінності від інших об'єктів різних видів діяльності. До основних відмінностей відносяться наступні [1, 2]:

– готель є об'єктом, який передбачає створення іміджу відкритого будинку із забезпеченням надійної безпеки та комфорту для гостей, тому пристрої безпеки повинні бути вбудовані не привертаючи уваги;

– готель, як правило, знаходиться в центрі або в межах міста, маючи розвинуту мережу транспортного сполучення з об'єктами розташованими у місті та приміській зоні;

– система проходу в готелі та в номерах повинна не створювати для гостя великих труднощів та мати простий вигляд;

– готель є об'єктом в якому може бути присутня велика кількість людей, які належать до різних соціальних груп;

– кількість та склад присутніх в готелі гостей мають значну динаміку у часі.

Як правило, система безпеки готелю складається з фізичних, технічних, організаційних і правових компонентів. Фізична компонента передбачає

створення і функціонування служби охорони готелю. Технічна компонента пов'язана з використанням різноманітних технічних засобів. Правова компонента повинна забезпечити роботу системи безпеки готелю у повній відповідності із діючим законодавством України та взаємодію персоналу готелю з правоохоронними органами. Організаційна компонента відповідає за регламентування дій персоналу готелю, стосовно безпеки, інтегрує усі вказані компоненти в одно ціле, і систему безпеки в цілому в загальну систему управління роботою готельного підприємства. Саме цій компоненті системи безпеки готелю приділено увагу в даній статті.

В основному забезпечення безпеки в готелі здійснюють за допомогою людського та технічного ресурсу. Тому ключове значення, при організації безпеки, набуває правильний вибір персоналу та технічних засобів, систем безпеки, їх правильне проектування та обслуговування.

Традиційні шляхи посилення безпеки пов'язані із збільшенням чисельності персоналу і наданням йому пріоритету у порівнянні з технічним ресурсом. Такий підхід організації безпеки готелю може не забезпечити необхідного рівня безпеки, надійності та ефективності. Але також не слід ігнорувати той факт, що людина, яка несе службу, схильна до втоми, неувважності, вона може вступити в змову зі злочинцями. Правильна організація системи безпеки в готельних підприємствах в сучасних умовах передбачає зміну пріоритетів між людськими та технічними ресурсами на користь останніх.

Аналіз систем безпеки, які працюють у більшості готелів, показує, що базою для побудови комплексу технічних засобів, необхідних для таких систем є системи контролю та управління доступом. Така система передбачає розробку комплексних заходів протипожежного захисту, встановлення відео-спостереження та охоронної сигналізації, обладнання готельних номерів мінісейфами, побудову системи оперативного зв'язку та систему захисту інформації. Системи контролю й керування доступом являє собою комплекс спеціального технічного та програмного забезпечення, призначений для здійснення контролю та реєстрації доступу гостей в приміщення та їх переміщення на території готелю [3].

Однак, слід зауважити, що впровадження системи контролю та управління доступом та інших технічних засобів, необхідних для створення комплексної системи безпеки готелю, потребує значних одноразових витрат на придбання, встановлення технічних засобів та навчання персоналу.

Системи забезпечення безпеки, побудовані з достатньою кількістю технічних засобів, здійснюють повний спектр електронного управління над всіма процесами, що відбуваються в межах об'єкта і на підступах до нього, фіксуючи контрольні та тривожні сигнали на посту охорони.

Ні персонал, ні технічні засоби не здатні самостійно у повній мірі забезпечити безпеку готелю. Тільки розумне, оптимальне поєднання людських і технічних ресурсів дозволить забезпечити необхідний рівень безпеки готелю. Однак, таке поєднання не можливе без належним чином ретельно підготованих і проведених організаційних заходів.

Одне з найважливіших завдань готельних підприємств є створення надійної системи безпеки. Для розробки та реалізації ефективних заходів, які спрямовані

на забезпечення високого рівня безпеки готелів в Україні, необхідно враховувати фінансову можливість готелів, їх характерні риси, конкретні умови функціонування, характеристику номерного фонду та його розподіл за категоріями, кваліфікацію персоналу та технічне оснащення готелів. Максимальна ефективність проектування, розробки, впровадження і функціонування системи безпеки в готелі може бути досягнута при комплексному підході з урахуванням усіх чинників і вимог, а також при оптимальному поєднанні людських і технічних ресурсів забезпечення безпеки в готелі. Особливу увагу слід приділяти організації робіт по забезпеченню безпеки готелю, як компоненті, що інтегрує усі інші складові компоненти комплексної системи безпеки в готелі і робить останню дієвою та ефективною системою від якої в значній мірі залежить імідж готелю та його конкурентоспроможність на ринку готельних послуг.

Список використаних джерел

1. Роглев Х. Й. Основи готельного менеджменту : навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 408 с.
2. Іванов І. В., Панюков Д. В. Концепція забезпечення безпеки сучасного готелю. URL: <http://www.sec4all.net/hotel-secur.html>.
3. Гостиничные системы контроля доступа. URL: <http://www.diviks.com.ua>.

Романова А. А.,

д-р екон. наук,
доцент кафедри регіоналістики і туризму,
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”, м. Київ

Асадчих Ю. О.,

здобувач вищої освіти,
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”, м. Київ

УДК 338.48

Романова А. А., Асадчих Ю. О. Постпандемічні шляхи відновлення міжнародної інтеграції України через реформи у туристичному секторі. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 86 – 89.

ПОСТПАНДЕМІЧНІ ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ РЕФОРМИ У ТУРИСТИЧНОМУ СЕКТОРІ

Пандемія 2020 року стала руйнівною для туристичної індустрії світу, а також загальмувала процеси глобалізації у контексті інтеграційної політики держав [1]. Міжнародна туристична індустрія України, подібно до інших світових держав,

постраждала від наслідків пандемії та карантинних обмежень. Зокрема, кількість міжнародних прибуттів до України у 2020 році скоротилася на 76 % у порівнянні з попереднім роком [2].

Нами було розроблено п'ять актуальних пропозицій, впровадження яких має призвести до швидкого поновлення взаємодії між Україною та світовою спільнотою й сприятиме відновленню вітчизняної туристичної індустрії у контексті розвитку міжнародного туризму:

Крок 1. Приєднання України до системи Електронних зелених сертифікатів Європейського Союзу, або як деякі медіа їх помилково називають “паспортами вакцинації” [3], – сприятиме поживленню туристичних потоків між Україною та державами – членами ЄС. Даний крок матиме позитивний вплив на розвиток української туристичної галузі у системі міжнародного туризму.

Станом на 5 травня 2021 року українська влада заявила про наміри запровадити подібні документи для всіх вакцинованих громадян нашої країни [4].

Проте сформулюємо низку обов'язкових заходів які необхідно реалізувати для того, щоб подібні українські документи були сприйняті країнами ЄС та світовою спільнотою:

- створити єдину онлайн базу куди слід внести данні всіх вакцинованих від COVID-19 визнаними вакцинами ВООЗ;

- зазначати, скільки доз було отримано та дати, у які була щеплена людина від COVID-19;

- розробити простий механізм отримання громадянами України електронної довідки про вакцинацію, результати ПЛР-тесту та аналізу про наявність антитіл до COVID-19;

- укласти відповідні міжнародні угоди між Україною та ЄС, які підтверджуватимуть легальність та визнають цифрові підтвердження, видані українськими медичними закладами та про приєднання до відповідних баз ЄС для того, щоб безперешкодно впускати на кордоні громадян Європейського союзу із відповідними сертифікатами.

Крок 2. Перегляд візових формальностей для іноземців, які подорожують до України. Реалізація запропонованого рішення дозволить відновити кількість іноземних туристів, які відвідують Україну [5]. Не зважаючи на те, що у 2018-2020 рр. з боку України було впроваджено низку важливих заходів задля спрощення та/або відміни візового режиму для громадян Катару, Китайської Народної Республіки, Австралії, Нової Зеландії, Королівства Бахрейн, Оману та Саудівської Аравії, візова лібералізація може допомогти на даному етапі у ряді наступних рішень:

- розширення кола країн, громадяни яких можуть в'їжджати до України за електронними туристичними візами. Подібна реформа у сфері візової політики значно підвищить доступність України для ширшого кола іноземців;

- розширення переліку іноземних мов, якими можна заповнювати бланк для отримання електронної візи;

- відновлення практики отримання “візи по прильоту” в усіх українських аеропортах, які мають статус міжнародного;

- з метою запобігання поширення вірусу COVID-19, але водночас спрощення режиму в'їзду для вакцинованих іноземців, додати до умов в'їзду до України

пункт про відміну необхідності проходження 14-денної самоізоляції, за умов наявності довідки про вакцинацію, визнаними ВООЗ вакцинами;

– з метою запобігання нелегальної міграції та тероризму створити механізм безвізового в'їзду для іноземців за умови відкритої багаторазової Шенгенської візи, та/або Британської, та/або візи США.

Також дієвим інструментом буде перегляд цінової політики на отримання туристичних віз для іноземців, які бажають відвідати Україну. Адже станом на сьогодні українська туристична віза коштує дорожче, ніж подібний документ для в'їзду до країн Шенгенської зони.

Крок 3. Розробка нових та адаптація діючих державних стандартів України у сфері гостинності до міжнародних, з врахуванням досвіду світових лідерів галузі. Насамперед йдеться про державні стандарти для засобів розміщення, які в Україні не змінювалися з 2003 року, тоді як у європейських туристичних дестинаціях побутує практика оновлювати стандарти для закладів проживання кожні п'ять років [6].

Крім цього, туристичному сектору пропонується більш активно приєднуватися до глобальних протоколів та використовувати відмітки про нові стандарти безпеки “SafeTravels” від Всесвітньої ради подорожей та туризму (WTTC), застосовуючи бренд та логотип #SafeTravels у своїй промоції [7]. Це збільшить довіру до українських закладів гостинності та в цілому позиціонуватиме Україну як безпечну дестинацію для іноземних туристів.

Крок 4. Започаткування міжнародної конференції з туризму за участі лідерів галузі та очільників туристичних інституцій країн ЄС. Пропонується проводити європейську туристичну конференцію кожні три роки у різних українських містах. Подібна конференція сприятиме швидкому та якісному обміну досвідом між українськими та європейськими представниками туристичної сфери. Також пропонується запрошувати на захід не тільки представників туристичного бізнесу та туристичних організацій, а й державних діячів відповідних органів країн ЄС, це призведе до пожвавлення та удосконалення роботи Державного агентства розвитку туризму (ДАРТ).

Крок 5. Перегляд податкової політики за прикладом успішних міжнародних практик для пожвавлення інвестицій у туристичний сектор. Економічний шлях відновлення міжнародних туристичних потоків полягає у тому, щоб заохотити інвесторів вкладати кошти у розвиток туристичної інфраструктури українських дестинацій. Зокрема пропонується для нових учасників ринку, якікладають в український туристичний сектор, податок на прибуток зробити на рівні 0 % впродовж перших п'яти років діяльності нового чи оновленого підприємства і потім поетапно збільшувати до нинішнього рівня. Такий крок заохочуватиме вкладати кошти у розвиток застарілої бази розміщення (санаторії, профілакторії, готелі, тощо).

Таким чином, подібні п'ять кроків у площині протидії розповсюдження коронавірусу, візової лібералізації, оновлення державних стандартів у сфері гостинності до рівня європейських, податкова реформа у туристичному секторі за прикладом кращих міжнародних практик, проведення міжнародної конференції для покращення іміджу України як туристичної країни – допоможуть швидко інтегруватися у міжнародну туристичну спільноту, пожвавити процеси міжнародного туризму та припливу іноземних інвестицій в українську туристичну індустрію.

Список використаних джерел

1. World Tourism Organization: Worst Year in Tourism History. *UNWTO: press release*. 28 January 2021. [Електронний ресурс] URL: <https://www.unwto.org/news/2020-worst-year-in-tourism-history-with-1-billion-fewer-international-arrivals>
2. Статистичні дані щодо перетину українського кордону громадянами інших держав. *Державне агентство розвитку туризму* [Електронний ресурс]. URL: <https://cutt.ly/YbPfiqE>.
3. Digital Green certificate “is not a passport”. *The Malta Independent*. May 2021 [Електронне джерело] URL: <https://cutt.ly/PbPrJ5E>.
4. Україна обіцяє впровадити “паспорт вакцинації”, що дасть дозвіл на в'їзд до ЄС. *Європейська правда* [Електронний ресурс] URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/05/6/7122875>.
5. Романова А. А. Візова лібералізація як важлива умова активації в'їзних туристичних потоків. *Nauka i studia. Przemysl*, 2018. № 8(188). Р. 43–59.
6. ДСТУ 4268:2003 “Послуги туристичні. Засоби розміщування”, веб-сайт. URL: <https://dnaop.com> (дата звернення: 01.05.2021).
7. SafeTravels. *World Travel Tourism Council*. URL: <https://wttc.org/COVID-19/Safe-Travels-Global-Protocols-Stamp>.

Сидорук А. В.,**УДК 338.48**

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри туризму та
готельно-ресторанної справи,
Запорізький національний
університет, м. Запоріжжя

Сидорук А. В. Сучасний стан регіонального розвитку гостинності в Запорізькій області. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 89 – 91.

СУЧАСНИЙ СТАН РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ГОСТИННОСТІ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

Відповідно до Генеральної схеми планування території України Запорізький регіон частково належить до таких туристичних районів, як Дніпровсько-Запорізький і Азовський, які станом природних ресурсів та матеріальної бази, вагомістю екскурсійних об'єктів відносяться до групи районів міжнародного й державного значення з пріоритетним освоєнням [2].

У продовж останніх 5 років у Запорізькій області відбулися значні зміни розвитку гостинності. Для задоволення рекреаційних потреб мешканців і гостей

області на території регіону функціонують понад 550 закладів тимчасового розміщення, серед яких: 437 баз відпочинку, 56 закладів готельного типу, 8 оздоровчих центрів та комплексів, 24 санаторно-профілакторних закладів, 6 пансіонатів, 3 туристичних притулків, 28 дитячих таборів.

На території Запорізького регіону знаходяться 9 туристично-інформаційних центрів: 1 обласний (обласний туристично-інформаційний центр при обласному краєзнавчому музеї), 3 – у містах Бердянськ (2), Запоріжжя (1) та 5 районних (у Бердянському, Василівському, Мелітопольському, Пологівському та Приазовському районах). Протягом останніх років область щороку відвідує близько 15-16 тис. осіб, що дає змогу стверджувати про її привабливість.

Характерною особливістю регіонального розвитку гостинності є його історико-культурне надбання, що являє собою невід’ємну складову культурного надбання України.

Основними напрямками розвитку гостинності в регіоні є історико-культурний та рекреаційно-курортний, у тому числі сільський (зелений) туризм. У межах області виокремлюються такі історико-культурні центри, як населені пункти: Запоріжжя, Токмак, Гуляйполе, Мелітополь, Оріхів, Токмак, Більмак, Кам’янка-Дніпровська, Василівка.

Найбільш відвідуваними DESTИНАЦІЯМИ є три історико-культурні заповідники, з них 2 – національні: Національний заповідник “Хортиця”, Національний історико-археологічний заповідник “Кам’яна Могила”, Василівський історико-архітектурний музей-заповідник “Садиба Попова”.

Національний заповідник “Хортиця” розташований на найбільшому в Європі річковому острові, який з прадавніх часів відігравав значну стратегічну роль на Дніпровському річковому шляху. Острів Хортиця є комплексною історико-культурною та природною пам’яткою, на території якої знаходиться близько 70 пам’яток археології та історії. Заповідник також виконує функцію якірного туристичного об’єкта області.

На території Національного історико-археологічного заповідника “Кам’яна Могила” розташована унікальна археологічна пам’ятка, яка не має прямих аналогів серед світової археологічної спадщини. У 2006 році “Археологічний комплекс “Кам’яна Могила” внесено до попереднього Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Заповідник здійснює підготовку необхідних документів для внесення до Списку всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО.

Василівський історико-архітектурний музей-заповідник “Садиба Попова” займає будівлі відомого колись у Європі палацо-паркового ансамблю-маєтку генерала В. Попова, побудованого у 1894 році. Замковий комплекс є визначною пам’яткою архітектури Степової України, що містить унікальні для Східної Європи стилі архітектури XIX століття.

Основним курортно-рекреаційним ресурсом області є узбережжя Азовського моря, берегова лінія якого в межах області понад 300 км, але з них потенційно придатними для рекреації є 198 км. Ширина пляжів знаходиться в

межах від 10 до 30 м, які здебільшого є піщаними та піщано-черепашковими. У межах прибережної смуги Азовського моря формуються і розвиваються такі курортно-рекреаційні підрайони як Бердянський, Новопетрівський, Райнівський, Кирилівський, Строганівський, Новокостянтинівський, Приморський.

Щодо направлення “сільський туризм”, як свідчать статистичні дані, на сьогодні у Запорізькій області налічується 30 зазначених закладів, які надають послуги з тимчасового розміщення, харчування, традиційних видів сільськогосподарської діяльності тощо. Проблемним питанням у сфері сільського туризму є відсутність нормативно-правової бази, що унеможливило повноцінне ведення діяльності у зазначеній галузі [3].

Отже, все вище зазначене дає змогу стверджувати, що Запорізький регіон володіє значним потенціалом для розвитку сфери гостинності, зокрема історико-культурного та рекреаційно-курортного туризму. Реалізація можливостей області у цій сфері безпосередньо залежить від модернізації та розбудови транспортної, житлово-комунальної, туристичної інфраструктури, підвищення якості туристичних послуг, створення нових туристичних продуктів і мереж.

Список використаних джерел

1. Головне управління статистики у Запорізькій області. URL: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua>.
2. Закон України “Про Генеральну схему планування території України”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3059-14>.
3. Стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року. URL: <https://www.zoda.gov.ua/article/2413/strategiya-regionalnogo-rozvitku-zaporizkoji-oblasti-na-period-do-2027-roku.html>.

СЕКЦІЯ 8. ПЕДАГОГІКА

Бєлих Л. М.,
здобувач вищої освіти,
Криворізький державний педагогічний
університет, м. Кривий Ріг

УДК 82-31

Бєлих Л. М. Педагогічний дискурс роману О. Токарчук "Бігуни": особистісна модель глобального світу. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 92 – 94.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС РОМАНУ О. ТОКАРЧУК "БІГУНИ": ОСОБИСТІСНА МОДЕЛЬ ГЛОБАЛЬНОГО СВІТУ

У сучасному світі існує велика кількість найрізноманітніших педагогічних підходів, головною перевагою яких є загальнодоступність. Проте як і раніше більшу частину свого життя ми навчаємося несвідомо поглинаючи нову інформацію. Одним із таких джерел були та завжди будуть книжки, так як література – незамінний інструмент педагогічної взаємодії. Реалії такі, що звичайною повчальною казкою, де добре перемагає зло вже нікого не вразить. Люди сучасності прагнуть чогось сміливого, яскравого та незвичного, того що розбурхує почуття та нашттовує на роздуми. Ольга Токарчук та її роман “Бігуни” – це саме те, що кидає виклик, пробуджує прагнення поринути у незвичний світ життєвого досвіду подорожуючих та втамувати жагу яскравих вражень та пізнань не тільки зовнішнього світу, а й великої кількості найрізноманітніших внутрішніх світів.

Роман “Бігуни” — честолюбний, інтроспективний та зухвало чесний [2]. Роман можна порівняти зі стравою, в якій поєднуються найдивовижніші інгредієнти, але смак не погіршується, а стає лише пікантніше та неповторніше. У текст “Бігунів” завантажено багато карт: старих і сучасних, справжніх і міфічних, а також континентів, островів і міст. Якщо уважно їх розглядати або подумки до них повертатися, помічаєш абстрактні візерунки, неосвоєні ділянки, геометричні лінії, при найближчому розгляді нагадують нервову систему людини. І це не випадково: Токарчук намагається вхопити суть мандрівки не стільки у фізичному, скільки в психологічному сенсі. Поряд з географічними картами тут чимало карт людського тіла, думок і емоцій. Однак її пристрасть до подорожі, руху - це результат, прямо протилежний отриманого навчання. Всі вони видозмінюються і розростаються, стають в певному сенсі інтерактивними, незавершеними. Вони створюються за принципом лабіринту — мотиву, який автор “Книг Якова” вже використовувала в своєму першому оповіданні “Номери”. У “Бігунах” цей лабіринт розташований на кількох рівнях. Ольга Токарчук описує свій твір

астрономічною метафорою: “подібно до того, як стародавні дивилися на зірки, групуючи їх і виявляючи в цих групах подібності із земними істотами, роман-сузір'я дозволяє читачеві самостійно розгледіти за набором різнорідних, здавалося б, текстів цілісний твір” [2]. Саме в цьому полягає особливість роману – кожен може “взяти” з нього щось своє. Більш того, у романі через звернення до кожної індивідуальної долі, до кожної неповторної особистості змодельовано як унікальний життєвий досвід, укладений своєрідний урок, як можна розглядати як педагогічний практикум.

Один з таких педагогічних дослідів, який був отримано в результаті її навчання на психологічному факультеті, озвучений оповідачкою: “Нас вчили тут, що світ можна описати і навіть пояснити за допомогою простих відповідей на розумні питання. Що по суті своїй він хаотичний і мертвий, підпорядковується нехитрим закономірностям, які слід розтлумачити і наочно уявити - бажано з використанням діаграм. Від нас вимагали проведення експериментів. Формулювання гіпотез. Їх верифікації. Нас присвячували в таємниці статистики, вважаючи, що вона допоможе успішно впоратися з описом світоустрою і що дев'яносто відсотків завжди переважають п'ять” [1]. Такий механістичний підхід до навчання психологічним технікам привів до зовсім протилежного: пристрась оповідачки до подорожі, руху – це метафора пошуку різноманіття іншого, прагнення пізнати нові ідентичності.

Прикладом такого досвіду та практично педагогічним уроком слугує історія Еріка. При знайомстві з Еріком, у читача мимоволі з'явиться симпатія до цієї людини, адже Ерік – звичайний чоловік-мореплавець, який мріяв про те що є цілком більшої частини громадян. “Він планував, поплававши кілька років, заробити грошей, збудувати будинок, одружитися на якійсь Емі або Інgrid та виховувати синів, майструючи разом поплавці й обробляючи морську форель” [1]. Та, на жаль, його мрії не справдилися, на долю чоловіка випало багато випробувань: через ганебного капітана після першого ж рейсу він потрапив до тюрми на три роки, де із користю коротав час, вивчаючи англійську по книжці, яку читав спочатку сам, а потім своїм сокамерникам, після цього шлях додому тривалістю в десять років був тернистий та повний пригод, а далі одноманітна робота на паромі, на якій Ерік висох та немов збляк. “Вся справа в стані духу. У розпорядженні Еріка їх було два. Одне відчуття - пронизливе і хворобливе, - ніби він гірше всіх, позбавлений того, чим володіє будь-яка інша людина, по суті, збоченець. У іншому настрої, Ерік відчував себе кращим, єдиним та виключним. Здавалося, йому одному дано відчуття і зрозуміти істину, йому одному судилося буття нетривіальне і виняткове” [1]. Простих людей зі схожою долею велика кількість, але тут ми бачимо незвичний, як для роману, сценарій чоловік не перетворюється на супергероя, не з'являється фея-хрещениця та не трапляється дива, адже Ерік продовжує пиячити, жити одним днем та не робить жодного кроку у бік змін, тож нічого й не змінилося, ситуація навіть погіршилася, так як наш герой, проводить кожен вечір в барі, займаючись пияцтвом. Це по суті історія про нездійснені мрії та втрачені можливості особистості, зломленої життєвими негараздами.

Отже, роман Ольги Токарчук “Бігуни” навчає нас не казковими історіями, а зухвалою чесністю. Він наповнений різномірними лабіринтами, де кожен може “взяти” щось своє. Через долю кожного персонажу розкривається індивідуальність підходу. У романі проводяться різні педагогічні експерименти пов'язані із вихованням, які відображають полярні погляди на навчання. Якщо у випадку із дослідом оповідачки є готовий інструмент до навчання, то в ситуації з Еріком відповідь знаходиться біля підніжжя айсбергу до якого треба глибоко пірнути.

Список використаних джерел

1. Токарчук О. Бігуни. URL: <https://www.rulit.me/books/biguni-read-494535-1.html> (дата звернення: 10.05.2021).
2. Язык и литература: Culture.pl. URL: <https://culture.pl/ru/work/olga-tokarchuk-beguny> (дата звернення: 11.05.2021).

Богатирьова Г. А.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри туризму та країнознавства,
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг

Труфкін А. Д.,

старший викладач кафедри образотворчого мистецтва,
Криворізький державний педагогічний
університет, м. Кривий Ріг

УДК 331.103

Богатирьова Г. А., Труфкін А. Д. Роль цифрової компетентності фахівців в умовах коронавірусної кризи. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 94 – 96.

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ КОРОНАВІРУСНОЇ КРИЗИ

Враховуючи зміни у вподобаннях споживачів, які відбулися за часів коронавірусної кризи прискорило впровадження он-лайн технологій. Ринок освітніх послуг перейшов на он-лайн освіту. Фактично пандемія спричинила трансформацію усталеного формату організації навчання на усіх рівнях освіти. Розпочався пошук й відпрацювання ефективних інструментів для організації навчального процесу в новій реальності.

Активне використання цифрових технологій в освіті сприяє ефективності освітнього процесу на всіх його рівнях і формуванню професійних компетентностей майбутніх фахівців. Формування компетентностей нерозривно пов'язане з інформатизацією освіти, яка є одним із основних напрямів реформування навчальних закладів, зумовленим потребами сучасного суспільства, у якому головним є індивідуальний розвиток особистості.

Нинішньою реальністю як в Україні, так і в усьому світі стало згортання культурного туризму, припинення багатьох культурних практик. Туристичні компанії дедалі більше повинні відходити від ієрархічних структур до моделей мережевої взаємодії та співпраці. Глибока персоніфікація сфери обслуговування потребує пильнішої орієнтації на споживача, коли переноситься центр уваги на надання цифрових туристичних креативних послуг і забезпечення оволодіння послугами (клієнтоорієнтованість) [1].

Моделі креативних технологій туристичного бізнесу скеровані на можливості взаємодії цифрової, фізичної та людської царин та для доступу до нових форм і технологій. При цьому важливою складовою є готовність фахівців до реалізації системного обсягу знань, умінь і навичок набуття та трансформації інформації у різних галузях людської діяльності для якісного виконання професійних функцій [3].

Сьогодні в дослідженнях українських науковців для інтеграції з міжнародним освітнім простором поширюється визначення “цифрова компетентність”, наявність якої у фахівця передбачає вміння використовувати цифрові технології у професійній діяльності.

На основі ґрунтовного аналізу різних проектів та ініціатив А. Феррарі цифрову компетентність трактує як набір знань, умінь, які необхідні для використання інформаційних технологій та цифрових медіа для виконання завдань; розв'язання проблем; керування інформацією; співробітництва; спілкування; створення і поширення контенту; спільної діяльності та задоволення потреб [2].

Для трактування поняття “цифрова компетентність” майбутніх фахівців важливо усвідомити стандарти цифрової компетентності за європейською мережею EUROPASS, а саме: – управління інформацією (Information management), що включає знання, вміння та навички для пошуку інформації та певних даних, їх аналіз та використання у професійній діяльності; вміння отримувати доступ до інформації, вибирати ефективні ресурси, вміння управляти й зберігати інформацію.

В умовах коронавірусної кризи відбулася трансформація практико-орієнтованих технологій в он-лайн формат. Це змінило вимоги до оволодіння фахівцями навичок для спілкування з використанням інтернет-інструментів, взаємодії он-лайн для вирішення професійних завдань, пошуку можливостей для саморозвитку та вдосконалення власного цифрового середовища. Набули поширення технології для командної роботи з використанням мультимедіа, висловлення власної думки за допомогою цифрових медіа та технологій [4].

Ми вважаємо, що цифрова компетентність включає знання, навички та вміння фахівців щодо певної поведінки в мережі Інтернет. При цьому важливим є вибір інформаційних технологій для оцінювання та самооцінювання знань та умінь з різних навчальних дисциплін.

Цифрова доба постійно пропонує нові інструменти для навчання. Саме в умовах пандемії COVID-19 ця проблема актуалізувалася, адже освіта кардинально змінилася й навчання почалося здійснюватися онлайн. Отже, цифрова компетентність фахівців забезпечується впровадженням в освітній процес методу проектів, засобів мультимедійної презентації, використанням веб-квестів, інтелект-карт, комп'ютерного моделювання.

Список використаних джерел

1. Особливості розвитку ринку туристичних послуг України під впливом COVID-19 та карантинних обмежень: монографія [Електронний ресурс] / Г.О. Горіна, С.Р. Бабушко, Л.В. Безкоровайна, Г.А. Богатирьова та ін.; наук. ред. Г.О. Горіна. Кривий Ріг : Вид. Р.А. Козлов, 2021. 134 с.
2. Ferrari, A. Digital Competence in Practice: An Analysis of Frameworks. Luxemburg: IPTS-JRC. 2011. URL: <http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC68116.pdf>.
3. Череп А.В., Воронкова В.Г., Андрюкайтене Р., Никитенко В.О. Концепція креативних цифрових технологій у туристичному бізнесі в умовах цифровізації. *Humanities Studies*. 2020. Вип. 5 (82). С. 196-209.
4. COVID-19 Educational Disruption and Response. (2020) (n.d.). General format. Available at: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>.

Замрозович-Шадріна С. Р.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри фахових методик
і технологій початкової освіти,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

УДК 371.72

Замрозович-Шадріна С. Р. Формування культури здоров'я дітей у професійній діяльності педагогів в умовах НВК “Школа-садок”. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 96 – 99.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ НВК “ШКОЛА-САДОК”

Сьогодні проблема збереження здоров'я дітей дошкільного віку та молодших школярів, формування в них ціннісного відношення до свого здоров'я є предметом уваги багатьох вчених (О. Л. Богініч, А. В. Беленька, Е. С. Вільчковський, Г. І. Григоренко, Н. Ф. Денисенко, О. Д. Дубогай, Л. В. Калуська, Н. Б. Коростельов,

І. Л. Петренко, С. О. Свириденко та ін). Одним з найбільш діючих факторів, що негативно впливають на здоров'я дитини вчені визначають вади навчально-виховного середовища. Під впливом шкільних факторів ризику (стресова тактика педагогічних впливів, інтенсифікація та нераціональна організація навчально-пізнавального процесу, невідповідність методик і технологій навчання віковим і функціональним можливостям дітей) не тільки сповільнюється ріст і загальний розвиток дітей, але і руйнується їх здоров'я [1; 2]. Тому необхідно створити в навчально-виховному комплексі "Школа-садок" умови, які допоможуть дошкільникам і молодшим школярам зберігати та зміцнювати своє здоров'я, формувати таку потребу, звичку, а кожне заняття, урок чи будь-які заходи мають мати оздоровчий ефект. При цьому навчання культури здоров'я в широкому сенсі повинно стати невід'ємною частиною дошкільної та шкільної освіти, поряд з викладанням профільних дисциплін. Реалізація такого підходу можлива лише в межах загальної культури, головною характеристикою, якої є система норм і цінностей, якими повинні керуватись в поведінці і діяльності носії певної культури. Досягнення мети сучасної системи освіти пов'язано з вихователями, учителями початкових класів, їхньою індивідуальністю, особистісним потенціалом, їхньою загальною і професійною культурою.

Культура здоров'я є феноменом вияву педагогом власного "Я" у професійно-педагогічній сфері через поєднання власних цілей, мотивів, способів, операцій, згрупованих навколо керування процесом особистісного зростання дітей та певної системи педагогічних цінностей. Існуючи об'єктивно, педагогічна культура, як автономна системна сутність та певна система цінностей, реалізується через призму суб'єктивного духовного досвіду педагога. На нашу думку, культура здоров'я як частина загальної культури містить у собі не тільки об'єктивні результати діяльності людей, що виявляються в рівні здоров'я людини і суспільства, але й суб'єктивні людські сили і здатності, що реалізуються в діяльності, спрямованій на організацію індивідуального здорового способу життя.

Культура здоров'я особистості - це інтегральне особистісне утворення, що характеризується цілісною єдністю здатностей, знань, навичок, ціннісних орієнтації, що детермінує формування здорового способу життя. Під час навчання майбутнього педагога у вищому навчальному закладі важливо вирішувати дану проблему. В освітньому просторі вищого навчального закладу потрібно створити умови, які сприятимуть формуванню у майбутніх педагогів правильного ставлення до здоров'я як основної цінності людини, що значно стимулюватиме їх рефлексивну діяльність та усвідомлення особистої відповідальності за здоров'я своїх вихованців. Майбутніх педагогів необхідно навчити опановувати вміннями та навичками комплексної діагностики здоров'я дітей, корекції виявлених порушень їх фізичного, психічного і соціального здоров'я. Підготовку педагогів до здоров'язберігаючої діяльності, як до одного з найважливіших компонентів фахової діяльності, розкриває поняття "здоров'язберігаюча діяльність майбутнього педагога" яка трактується "як цілісний і багатогранний процес, спрямований на перетворення інтелектуальної

та емоційної сфер особистості педагога, підвищення ціннісного ставлення як до власного здоров'я, так і до здоров'я дітей на основі усвідомлення педагогом особистої відповідальності за нього” [7].

Культура здоров'я педагога – це динамічний стереотип діяльності і поведінки особистості, що сприяє здоровому способу життя і визначає дбайливе ставлення не тільки до власного здоров'я, а насамперед до здоров'я дітей. Складовими культури здоров'я професійної діяльності педагога є: база знань (когнітивний компонент), система дій, що забезпечує їх практичну реалізацію (операційно-діяльнісний компонент) та система моральних орієнтирів, настанов та мотивів (ціннісно-орієнтаційний компонент) [3; 4].

Педагог повинен володіти важливими професійними якостями, що дозволяють генерувати плідні педагогічні ідеї та забезпечують позитивні педагогічні результати. Серед цих якостей можна виділити високий рівень професійно-етичної, комунікативної, рефлексивної культури; здатність до формування і розвитку особистісних креативних якостей; знання формування та функціонування психічних процесів, станів і властивостей особистості, особливостей організації процесів навчання і виховання, пізнання інших людей і самопізнання, творчого вдосконалення людини; основ здоров'я, здорового способу життя; володіння знаннями основ проектування і моделювання здоров'язберігаючих технологій у навчальних програмах і заходах; уміння прогнозувати результати власної діяльності, а також здатність до вироблення індивідуального стилю педагогічної діяльності.

З раннього дитинства дитині можна прищепити основні знання, навички і звички з охорони здоров'я, які згодом перетворюються у важливий компонент загальної культури особистості. У цей період діти психологічно знаходяться в сфері значного впливу з боку авторитетних для них дорослих людей, у даному випадку педагогів [5; 6; 7]. Педагог для дитини дошкільного та молодшого шкільного віку приклад майже у всьому. Отже, неповторна індивідуальність педагога як носія культури здоров'я і суб'єкта міжособистісних відносин є головним взірцем і джерелом здоров'я дошкільника і молодшого школяра у навчально-виховному процесі.

Підготовка до професійної діяльності, формування культури здоров'я майбутнього педагога потребує практичного втілення у щоденному житті. Таким чином, це має бути відображено в циклі професійно-орієнтованих і фундаментальних дисциплін, теоретичному і практичному матеріалі у рамках валеологічних, психолого-педагогічних, культурологічних, медико-біологічних знань та активному використанні арсеналу засобів фізичного виховання, яке сприяє формуванню у майбутніх педагогів практичних навичок здорового способу життя, профілактиці захворювань та набуття досвіду формування культури здоров'я у навчальній і професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Горащук В. П. Формирование культуры здоровья школьников (теория и практика). Луганск: Альма матер. 2003. 388 с.

2. Дубровинская Н.В., Фарбер Д.А., Безруких М.М. Психофизиология ребенка: Психофизиологические основы детской валеологии: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. 2-е изд., доп. Москва: Изд-во Московского психолого-социального ин-та, 2005. 496 с.

3. Дубогай О. Д. Психолого-педагогічні основи формування здорового способу життя школярів молодших класів: Автореф. дис. ... докт. пед. наук.: 13.00.04. КДІФК. Київ. 1991. 38 с.

4. Кондратюк С.М. Інтегрований підхід до виховання у молодших школярів здорового способу життя: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Інститут проблем виховання АПН і України. Київ. 2003. 18 с.

5. Концепція валеологічної освіти педагогічних працівників. *Інформаційний вісник вищої освіти*. Київ: НМЦВО. 2001. №6. С.34–38.

6. Нестеренко В. В. Підготовка майбутніх педагогів до виховання у дошкільників навичок здорового способу життя: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса. 2003. 267с.

7. Тригуб П. А. Формирование валеологической культуры педагога: Автореф. дис. канд пед. Наук. Казань. 1999. 24 с.

Занога Я. О.,

здобувач вищої освіти,

Національний університет біоресурсів
і природокористування України, м. Київ

Науковий керівник:

Якушко К. Г.,

канд. пед. наук,

доцент кафедри англійської мови для
технічних та агробіологічних спеціальностей,

Національний університет біоресурсів

і природокористування України, м. Київ

УДК 372.881.111.1

Занога Я. О. The internet sources to obtain surveyor's soft social skills while distant English language studying. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 99 – 100.

THE INTERNET SOURCES TO OBTAIN SURVEYOR'S SOFT SOCIAL SKILLS WHILE DISTANT ENGLISH LANGUAGE STUDYING

The COVID-19 carantine period undoubtedly influenced studying process at every higher educational establishment. The everlasting stress period caused the necessity

to deep usage of Internet sources as well as to develop soft skills for every specialty exemplifying obtaining the function of social worker and psychologist by future land manager to improve their future communicative activity with the nervous and tired consumers or colleges.

Our aim is to determine basic tasks and the references to develop soft land manager’s social skills while distant English language studying during the 2020/2021 second semester parallely to the usual professional purpose course as a additional activity for the member of English chair student’s club.

The examples of the adequate Internet sources to develop future surveyor’s soft skills became the video 1 “This could be (many faces of social work)” [1], video 2 “7 advanced therapeutic skills every psychologist need” [2], video 3 “What is mental health” [3], video 4 “Essential soft skills for an engineer” [4], video 5 “A Carrer in Surveying” [5] and video 6 “The psychology behind the comsumer’s behavior” [6].

The abovenamed Internet sources became the basis to form the ability to analyze the content, its planning, focusing on main items, concluding possible converational situations and adequate dialogues, describing the participants of video an the participants of own sories and dialogues, forecasting their prioritets, functions, elaborating the strategy of professional social contacts with them while surveyor’s working introduction.

Thus, the COVID -19 carantine period demands new approaches for studying procees organization exempling developing new social skills of land managers while fulfilling indivudual additional tasks as the member of English chair student’s club.

References

1. This could be (many faces of social work). URL: <https://youtu.be/77UGDj48oHs>.
2. 7 Advanced Therapeutic Skills every psychologist needs. URL: <https://youtu.be/rO90WR-FQg8>.
3. What is mental health? URL: <https://youtu.be/G0zJGDokyWQ>.
4. Essential soft skills for an engineer. URL: <https://youtu.be/7Cz37Y7o828>.
5. A Carrer in Surveying URL: <https://youtu.be/HC-WSsRawnE>.
6. The psychology behind consumer behavior. URL: <https://youtu.be/vJR2HwvrzCQ>.

Ігнатенко М. І.,
канд. техн. наук,
доцент кафедри технології
дорожньо-будівельних матеріалів і хімії,
Харківський національний автомобільно-
дорожній університет, м. Харків

УДК 371.14

Ігнатенко М. І. Вдосконалення кваліфікації викладачів у сфері інформаційних технологій в умовах пандемії. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 101 – 103.

ВДОСКОНАЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Пандемія призвела до суттєвих змін у сфері освіти України. На початку карантину навесні 2020 року всі заклади освіти перейшли на дистанційне навчання. На сьогодні застосування хмарних технологій у вищих навчальних закладах України виступає ефективним інструментом в освіті. Хмарні технології змінюють не лише організаційний процес освіти для студентів, але і наукову та методичну роботу викладачів [1].

Перехід на онлайн освіту з використанням сучасних Інтернет-технологій призвів до певних проблем у системі вищої освіти. Однією з таких проблем виявився брак у викладачів попереднього досвіду та навичок дистанційного навчання, організовуючи роботу самостійно. Змінилася роль викладачів закладів вищої освіти, що стали наставниками-консультантами, які координують процес навчання, постійно вдосконалюючи власні курси та навички [2]. Виникла необхідність організувати навчальні курси з методик онлайн-навчання для викладачів, організувати поглиблені навчальні курси методів онлайн-навчання для викладачів непедагогічних спеціальностей, включаючи навчання інтерактивним методам онлайн-навчання, формування індивідуальної траєкторії навчання, розробку онлайн-мультидисциплінарних курсів [3].

Розгортання у закладах вищої освіти та наукових установах хмаро орієнтованого освітньо-наукового середовища – суттєва передумова підготовки ІКТ-компетентних фахівців, здатних до подальшого активного, доцільного, науково-обґрунтованого застосування хмарних технологій у власній професійній діяльності. Для ефективності запровадження хмарних сервісів, важливим є проведення спеціального навчання, запровадивши відповідні його елементи, передусім для підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації наукових і науково-педагогічних кадрів, аспірантів і магістрів [1]. Тому викладачі Харківського національного автомобільно-дорожнього університету беруть

активну участь у конференціях, майстер-класах, вебінарах. Мотивами для особистої модернізації викладачів є бажання оволодіти новими методами навчання і підвищити свої знання в ІТ.

Одним з організаторів міжнародного підвищення кваліфікації (Вебінару) є Інститут Науково-дослідний Люблінського науково-технологічного парку та Міжнародна фундація науковців та освітян (IESF). Громадська організація “Міжнародна фундація науковців та освітян” (ГО "МФНО", International educators and scholars foundation, IESF) є добровільним об'єднанням фізичних осіб, створеним для об'єднання наукового та освітянського потенціалу України для розвитку міжнародної наукової трансінтеграції [4].

Мета проведення таких Вебінарів з використання в сучасній онлайн освіті можливостей хмарних сервісів на прикладі платформ Moodle, Zoom, Google Meet, Google Classroom – звернути увагу освітян на питання розвитку критичного, креативного та логічного мислення здобувачів освіти інструментами, доступними кожному педагогу в навчальному процесі.

Програма міжнародного підвищення кваліфікації (МПК) включає в себе виконання навчального навантаження з наступних видів діяльності: лекційних – 12 год., практичних – 20 год., самостійна робота – 13 годин. Тобто тривалість МПК складає 45 годин (1,5 кредиту ЄКТС). Учасники необмежені в часі з моменту реєстрації на Вебінар, записи виступів спікерів перебувають у вільному доступі. Виконання програми МПК – дистанційне.

Основними напрямками таких Вебінарів є: організація дистанційного навчання в системах Moodle, Zoom, Google Meet, Google Classroom; створення дистанційного курсу в цих системах; особливості створення тестів та завдань на зазначених платформах; окремі можливості платформ у онлайн навчанні (створення конференцій, використання віртуальної дошки, способи оцінювання). Очікувані результати програми підвищення кваліфікації наукових, науково-педагогічних працівників та працівників освітніх закладів: учасники розвинуть професійні компетентності, набудуть нових навичок комунікації та зможуть познайомитися з досвідом роботи колег із різних регіонів України та держав Європейського Союзу щодо використання у дистанційному навчанні можливостей хмарних платформ.

Під час Вебінару слухачі набувають таких компетентностей: професійні та загальні навички дистанційного інтерактивного онлайн навчання за допомогою платформ Moodle, Zoom, Google Meet, Google Classroom. Набуті компетентності допомагають побудувати власну траєкторію роботи зі студентами, використовуючи сучасні онлайн-методи та прийоми розвитку креативного, критичного та логічного мислення.

Окрім цього на базі Харківського національного автомобільно-дорожнього університету проводяться тренінги і вебінари, а також навчання у відкритому дистанційному курсі “Технології розробки дистанційного курсу”, метою яких є на базі сучасної методології електронного навчання навчитися створювати

дистанційні курси та проводити дистанційний навчальний процес. Набуті знання допомагають викладачам розширити спектр навчальних інструментів, які можна щоденно використовувати в дистанційній освітній діяльності.

Список використаних джерел

1. Хмарні сервіси і технології у науковій і педагогічній діяльності: методичні рекомендації / за ред. М. П. Шишкіної. К., 2016. 73 с.
2. Berezna S., Prokopenko I. Higher Education Institutions in Ukraine during the Coronavirus, or COVID-19, Outbreak: New Challenges vs New Opportunities. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2020. Vol. 12, Is. 1 Sup. 2. P. 130-135.
3. Nataliia Stukalo, Anastasiia Simakhova. COVID-19 Impact on Ukrainian Higher Education. *Universal Journal of Educational Research*. 2020. № 8(8). P. 3673-3678.
4. Міжнародна фундація науковців та освітян. URL: <http://www.iesfukr.org>.

Карасьова О. В.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Національний фармацевтичний
університет, м. Харків

УДК 372.881.1

Карасьова О. В. Умови успішного навчання іноземній мові. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 103 – 105.

УМОВИ УСПІШНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ

За сучасних умов реформування системи навчання, прагнення розвинути у студентів інтегральні, загальні, фахові компетенції, мовленнєві компетенції володіння іноземною мовою на рівні B2, здатність до самореалізації та самостійного вибору у життєвих ситуаціях вимагає творчої реалізації та вдосконалення існуючих форм, методів, способів та засобів навчання, які б забезпечували розвиток професійного, загальноосвітнього та загальнокультурного рівня студентів.

Аналіз матеріалів за темою дослідження показав, що стратегії навчання під час викладання іноземної мови, впливають на навчання студентів при її вивченні. У процесі наукового пошуку встановлено, що навчальне середовище студентів є основним фактором впливу на успішну організацію ефективного навчання студентів іноземній мові. Якщо студенти почуваються комфортно, навчаються в позитивній атмосфері та не напружуються під час практичних занять, вони матимуть мотивацію до швидшого навчання.

Так, відомий вчений Террі Хейк у своїх статтях переконаний в тому, що ефективне навчальне середовище представлено рисами допитливості учнів, різноманітністю навчальних моделей, навчання в класі “впадає” у пов’язану спільноту, персоналізоване навчання; стійка, достовірна, прозора і ніколи не караюча оцінка; збалансовані та прозорі критерії успіху; змодельовані навчальні звички. Їх активізація та використання в незалежній організації роботи студента можуть створити гарні умови для практики. Він доводить, що під час викладання англійській мові слід використовувати різноманітні моделі навчання, такі як навчання на основі питань, навчання на основі проектів, безпосереднє навчання, однорангове навчання, електронне навчання, мобільне навчання тощо [4; 9].

Завдяки дослідженню переконались, що такі форми інтерактивної організації роботи студентів, як круглий стіл, мозковий штурм, кейси, майстер-класи, інтерактивні лекції з відео-презентаціями стимулюють увагу студентів, розвивають самостійне мислення та пізнавальну діяльність учнів. Наприклад, Емілі Хармс з Університету Тойо в Японії каже, що круглі столи - це підхід під керівництвом студентів до окремих презентацій, який складається з невеликих груп з п’яти студентів з різними ролями. В кінці семестру кожен студент буде представляти кожен роль один раз, загалом п’ять різних презентацій [3].

Аналіз вивчених матеріалів за темою дослідження показав, що завдання особистої переваги та завдання особистого вибору дуже популярні в практиці викладачів як підхід до успішного навчання іноземній мові за допомогою самостійної організації роботи студентів, особливо на практичних заняттях, коли студенти розвивають свої навички. Студенти можуть отримати мовленнєві завдання на картках або почути їх, і підготувати відповідь індивідуально. Студенти повинні заявити та підтримати особистий вибір у завданнях особистих уподобань, а також зробити і підтримати вибір між двома протилежними способами поведінки чи діями, що мають завдання особистого вибору [1; 309].

Аналіз вивчених матеріалів показав, що дискусія при вивченні англійської мови є найактивнішою формою успішного навчання іноземній мові, яка розвиває мислення, навички спілкування, співпраці, чітко і природно висловлювати власні думки та ідеї. Наприклад, дискусії, в яких ми використовуємо різні запитання, які координують процес мислення учнів і спрямовують його необхідним чином, можуть активізувати самостійну роботу учнів та підготувати учнів до реального життя та створити людей з високорозвиненим аналітичним способом мислення. Таким чином, Уїлл Ерстад впевнений, що шляхами вдосконалення критичного мислення є деякі питання на різних етапах роботи, такі як ідентифікація, дослідження, виявлення упереджень, умовивід, визначення актуальності, цікавості. Основні питання з ким? Що? Де? Чому? Як ?, відкриті питання слід задавати, стикаючись із новою ситуацією, вирішуючи чи досліджуючи новий виклик чи джерела. На сьогодні здатність учнів аналізувати та оцінювати ситуації дуже важлива [2].

Отже, як ми бачимо, умовами успішного навчання є навчальне середовище, інтерактивне навчання з такими підходами, як круглий стіл, мозковий штурм,

міні-лекції з відео-презентаціями та дискусіями, завданнями для самоконтролю та самооцінки, які стимулюють увагу, розвивають самостійне мислення та пізнавальну діяльність.

Список використаних джерел

1. ESL Education (2019). *Strategies for teaching English language learners*, <https://education.cu-portland.edu/blog>.
2. Erstad W. (2018). *6 Critical Thinking Skills You Need to Master Now* <https://www.rasmussen.edu/student-experience/college>.
3. Galloway N. (2017). *Global English and Change in English Language Teaching. Attitudes and Impact*, London and New York Routledge Taylor and Francis Group. <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315158983>.
4. Heick T. (2019). *The characteristics of a highly effective learning environment*. <http://www.teachthought.com>.

Клик Б. О.,

аспірант кафедри психології та педагогіки,
ПЗВО “Київський міжнародний університет”, м. Київ

УДК 378.14

Клик Б. О. Адаптаційні процеси в італійських університетах в умовах світової пандемії COVID-19. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 105 – 107.

АДАПТАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ІТАЛІЙСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Світова пандемія COVID-19 спричинила глобальні видозміни в багатьох галузях економічної діяльності зарубіжних країн, зокрема і в сфері вищої освіти Італії. До початку світової пандемії COVID-19 італійські ЗВО, як й інші університети країн ЄПВО, виявилися не підготовленими для такої надзвичайної ситуації, і головне, для надання освітніх послуг з метою забезпечення безперервності навчання. Зокрема, ще в Інформаційній записці №10 2009 р. через пандемію H1N1 BOO3 зазначено, що “в найкращих умовах закриття навчальних закладів призведе до скорочення необхідності в медичній допомозі приблизно на 30-50 % на піку пандемії” [1]. Це засвідчує про необхідність перебування в стані готовності щодо припинення очного навчання і запровадження альтернативних форм навчання в дистанційному режимі [2].

Від початку пандемії COVID-19 зокрема, з 9 травня 2020 р. загальна чисельність здобувачів освіти в Італії, що перейшла на дистанційну форму навчання, становить близько 12 млн осіб [3], з них суттєва частка у сфері вищої освіти. Водночас унаслідок непередбачуваного загальнонаціонального переходу до дистанційного навчання постала низка проблемних питань, які стосуються [4]:

- недостатнього рівня цифровізації освітніх послуг;
- збільшення тривалості робочого часу;
- збільшення тиску на викладачів з боку родин здобувачів та керівництва освітніх закладів;

- недостатнього рівня освіченості у застосуванні онлайн методів навчання тощо.

Щодо недостатньої цифровізації, то варто зазначити, що в Італії все ще присутня проблема у забезпеченні освітніх закладів і здобувачів освіти відповідними девайсами дистанційного навчання. Крім того, використання онлайн методів та платформ навчання серед академічного персоналу потребує якісного вдосконалення. Зокрема, за даними Звіту про цифрову освіту, стан розвитку цифрової школи, складних та інтегрованих систем цифрових ресурсів за 2019 рік (EDUCARE DIGITALE, Lo stato di sviluppo della scuola digitale, Un sistema complesso ed integrato di risorse digitali abilitanti) встановлено, що 47 % італійських викладачів використовували цифрові платформи щоденно, 27 % – щотижнево, 14 % – декілька разів на місяць, 7 % – декілька разів на рік і 5 % взагалі ніколи не використовували такі засоби в освітньому процесі [5].

Особливо важливими є прогнози експертів з Організації економічного співробітництва та розвитку (The Organisation for Economic Cooperation and Development, OECD) про економічну рентабельність галузі туризму для національної економіки Італії. За їх оцінками попит на здобуття вищої освіти у ЗВО Італії зі спеціальності туризм цілком імовірно скоротиться через зниження позитивного економічного ефекту від галузі туризму на 60-80 % [6]. З метою запобігання наведеним викликам і ризикам, спричиненими світовою пандемією COVID-19, та для ефективного надання італійськими ЗВО освітніх послуг за спеціальністю туризм слід приділити виняткову увагу:

- вдосконаленню майстерності викладачів у веденні онлайн занять;
- інтеграції нових форм проведення занять з превалюванням дискусії, бесіди тощо;
- розробленні альтернативних форм практичної підготовки майбутніх менеджерів з туризму.

Список використаних джерел

1. Measures in school settings. Pandemic (H1N1) 2009 briefing note 10. URL: https://www.who.int/csr/disease/swineflu/notes/h1n1_school_measures_20090911/en/ (дата звернення: 26.04.2021).

2. Coronavirus: could education systems have been better prepared? URL: <https://gemreportunesco.wordpress.com/2020/03/18/coronavirus-could-education-systems-have-been-better-prepared/> (дата звернення: 26.04.2021).

3. COVID-19: How is Italy copying with school closure? URL: <https://www.ukfiet.org/2020/covid-19-how-is-italy-copying-with-school-closure/> (дата звернення: 27.04.2021).

4. "COVID-19 crisis: the education situation in Italy", by Rossella Benedetti. URL: https://www.ei-ie.org/en/woe_homepage/woe_detail/16828/%E2%80%9C-covid-19-crisis-the-education-situation-in-italy%E2%80%9D-by-rossella-benedetti (дата звернення: 27.04.2021).

5. Educare digitale, Lo stato di sviluppo della scuola digitale, Un sistema complesso ed integrato di risorse digitali abilitanti. URL: <https://www.agcom.it/documents/10179/14037496/Studio-Ricerca+28-02-2019/af1e36a5-e866-4027-ab30-5670803a60c2?version=1.0> (дата звернення: 27.04.2021).

6. The COVID-19 crisis and tourism: Response and recovery measures to support the tourism sector in OECD countries. URL: https://www.g20-insights.org/policy_briefs/the-covid-19-crisis-and-tourism-response-and-recovery-measures-to-support-the-tourism-sector-in-oecd-countries/ (дата звернення: 27.04.2021).

7. Exploring the Impact of the COVID-19 Pandemic on Italy's School-in-Hospital (SiHo) Services: The Teachers' Perspective. URL: <https://continuityineducation.org/article/10.5334/cie.26> (дата звернення: 27.04.2021).

Лукіна Т. О.,

д-р наук з держ. упр., професор,
головний науковий співробітник
відділу моніторингу та оцінювання
якості загальної середньої освіти,
Національна академія педагогічних
наук України, м. Київ

УДК 373.1

Лукіна Т. О. Доступність загальної середньої освіти в умовах пандемії: проблеми та перспективи забезпечення в Україні. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 107 – 111.

ДОСТУПНІСТЬ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Поняття доступності (від англ. accessibility of education) освіти є складним поняттям, яке, з одного боку, віддзеркалює зміст гарантій держави щодо забезпечення сукупності умов зі створення рівних можливостей для здобуття освіти індивідам незалежно від чинників соціально-економічного, територіального, культурного, фізичного характеру, а з іншого, – використовується як своєрідна ознака освіти, що характеризує можливість людини /дитини реалізувати

впродовж життя своє конституційне право на освіту. Науковці називають кілька видів доступності освіти: територіальна як забезпечення доступу до дошкільної та загальної середньої освіти (ЗСО); інтелектуальна як можливість і здатність до засвоєння певної сукупності знань, умінь і навичок відповідно до освітніх програм і стандартів освіти; фізична як наявність достатньої та розгалуженої мережі закладів освіти; фінансова (у деяких джерелах економічна) як спроможність населення оплатити запропоновані освітні послуги [3, с. 114].

Актуальність проблеми забезпечення доступності ЗСО під час впровадження дистанційної форми її здобуття зумовлена пандемією COVID-19. Основне призначення дистанційної форми навчання у ЗСО, як відомо, полягає у забезпеченні громадянам можливості реалізувати конституційне право на здобуття освіти “незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров’я, місця проживання” [6]. Однак масовий і примусовий перехід всіх закладів освіти у режим дистанційного навчання здійснювався переважно за допомогою тих технічних засобів і ресурсів, що знаходилися в особистому використанні учасників освітнього процесу вдома.

Важливу роль у виявленні та оцінці чинників впливу на забезпечення доступності ЗСО в умовах реалізації дистанційної форми навчання під час пандемії в різних країнах, у т.ч. й в Україні, зіграли дослідження E.N. Maelan, Ann M. Gustavsen, E. Stranger-Johannessen та Th. Nordahl [9]; Lazić S., Talić T., Marinković D [8]; O. Silva та Á. Sousa [11]; N. Pensiero, A. Kelly та Ch. Bokhove [10]; Ferraro F.V., Ambra F. I., Aruta L., Iavarone M. L. [7]; A. Usher [12]; Т. Лукиної [2; 4] та ін. Варто зауважити, що порівняння результатів опитувань вчителів у 2020 і 2021 роках щодо проблем [1; 5], з якими вони стикаються під час реалізації онлайн навчання, засвідчило їх практичну незмінність. Аналіз ситуації свідчить про те, що в ході дистанційного навчання в умовах карантинних обмежень в Україні:

– відбулася зміна структури навчального заняття та посилилася роль контрольної функції за рахунок всіх інших (розвивальної, мотивуючої, тощо);

– фактично втрапилася можливість для реалізації активних та інтерактивних форм навчальної взаємодії учнів, в результаті якої мали б формуватися навички взаємооцінювання і самооцінювання навчальних досягнень.

Проведений нами аналіз набутого упродовж 2020-2021 років досвіду використання у закладах ЗСО дистанційної форми навчання виявив низку проблем управлінського, правового, організаційного, технологічного, фінансового та ін. характеру. До проблем політико-правового характеру належать:

– відсутність системи моніторингу освітніх проблем та якості ЗСО з регіональною розгалуженою структурою для своєчасного і оперативного збору достовірної репрезентативної інформації про стан і досягнуті результати освітньої діяльності, що, у свою чергу, зумовлює неможливість вироблення як національної, так і регіональної ефективної освітньої політики у сфері ЗСО через відсутність достовірної і оперативної аналітико-статистичної інформації;

– відсутність нормативно-правових документів щодо визначення санітарно-гігієнічних норм з проведення навчальних занять у дистанційному режимі для учнів різних вікових категорій, а також норм щодо обсягів навчального навантаження і оплати праці педагогів з підготовки до навчальних занять і перевірки учнівських робіт під час дистанційного режиму організації навчального процесу;

– відсутність пільгових тарифів або різних форм компенсацій учителям і родинам учнів, які навчаються у дистанційному режимі на період дії карантину, за використання Інтернет-трафіку.

Проблеми технічного характеру зумовлені: невідповідністю якості та категорії комп'ютерного приладдя, що знаходиться у персональному використанні більшості вчителів і учнів, потребам реалізації он-лайн навчання; а також відсутністю постійного Інтернет-зв'язку належної якості на значній території та у великій кількості учасників освітнього процесу.

Проблеми технологічного характеру полягають у:

– неможливості використання певних платформ і сервісів через нестиковки з версіями і можливостями програмного забезпечення на гаджетах користувачів;

– відсутності єдиної уніфікованої освітньої платформи, сумісної з різними версіями програмного забезпечення та необхідності використання учнями кількох освітніх платформ і месенджерів відповідно до вибору і можливостей вчителів;

– неузгодженостях у часі трансляції уроків по телебаченню та YouTube з розкладом занять, у т. ч. й контрольних, на місцях;

Проблеми професійного (компетентнісного) характеру зумовлені:

– недостатнім рівнем сформованості в переважній більшості учасників освітнього процесу цифрової компетентності та навичок реалізації й участі у дистанційному навчанні;

– недостатністю або відсутністю інструктивно-методичного забезпечення українською мовою щодо правил застосування усіх можливостей он-лайн освітніх платформ та інших сервісів для реалізації дистанційного навчання;

– надмірним навантаженням вчителів через необхідність самостійного опрацювання технології використання цифрових ресурсів, а також розробки уроків і методичних матеріалів для контрольних і самостійних робіт учнів;

– обмеженням можливостей педагогів у професійному спілкуванні та обміні досвідом щодо реалізації дистанційного навчання.

Проблеми морально-етичного характеру пов'язані із неможливістю проконтролювати дотримання учнями норм і принципів академічної доброчесності під час виконання домашніх і контрольних робіт.

Узагальнюючи викладене вище, можна зробити наступні висновки:

1. Відсутність на сьогодні репрезентативних і достовірних статистичних даних щодо запровадження дистанційної форми навчання у системі ЗСО в Україні під час карантинних обмежень, пов'язаних із поширенням пандемії призвели до перекидання відповідальності за організацію навчального процесу в цей період на директорів шкіл, що зменшило ефективність ухвалених ними управлінських

рішень. Зазначене обумовлює необхідність Міністерству освіти і науки України спільно з місцевими органами управління освітою сформувати/ відновити систему моніторингу якості освіти з розгалуженою територіальною структурою.

2. З метою зменшення навчального навантаження на учнів та удосконалення системи обліку роботи вчителя під час дистанційного навчання Міністерству освіти і науки України визначити і затвердити нові норми часу на виконання різного роду навчальних і професійних завдань учасниками освітнього процесу, а також розробити санітарно-гігієнічні вимоги щодо організації та часу проведення навчальних занять для учнів різних вікових категорій в он-лайн режимі. Пропонується також розробити нове Положення про дистанційне навчання в закладах ЗСО з урахуванням кращого світового досвіду он-лайн навчання під час карантинних обмежень, виявлених недоліків та уроків його реалізації в Україні.

3. З оглядом на те, що учні середніх і старших класів під час дистанційного навчання вимушені опанувати навички роботи в кількох програмних середовищах, вважаємо за необхідне Міністерству освіти і науки разом з Міністерством цифрової трансформації та органами місцевої влади забезпечити створення єдиної уніфікованої освітньої платформи, принаймні регіонального рівня, сумісної з різними версіями програмного забезпечення персональних комп'ютерів, з можливостями оцінювання в синхронному режимі, з єдиними вимогами щодо користування та розміщенням на ній всіх необхідних навчальних і контрольних матеріалів.

4. Виявлені суттєві відмінності різних верств населення в Україні у доступі до Інтернету та якості його технічних характеристик заважають запровадити єдину електронну платформу для організації он-лайн навчання у ЗСО. Цілком логічним виявляється запровадження системи заходів, спрямованих на максимально повне та якісне покриття Інтернет-зв'язком усієї території України.

5. Для України, як і для інших країн світу та Європи, характерна нерівність у доступі до Інтернету родин з дітьми, яка посилюється із збільшенням кількості дітей та у неповних родинах. Така ситуація є підставою для розробки і впровадження певних соціальних програм підтримки родин з дітьми та надання їм технічних і фінансових можливостей для підвищення рівня доступності для них дистанційної форми навчання.

6. Результати проведених опитувань вчителів засвідчили необхідність удосконалення роботи системи післядипломної педагогічної освіти та розширення можливостей неформальної освіти педагогів. Накопичений досвід науково-практичної та педагогічної діяльності закладів післядипломної педагогічної освіти, рівень довіри до них споживачів, звичність і зручність комунікації з ними педагогів є причинами, які зумовлюють доцільність посилення матеріально-технічної бази означених закладів для можливості надання ними якісних сучасних освітніх послуг з підвищення рівня цифрової компетентності учителів закладів ЗСО.

Список використаних джерел

1. Іванюк І. В., Овчарук О. В. Результати онлайн опитування “Готовність і потреби вчителів щодо використання цифрових засобів та ІКТ в умовах карантину: 2021”. Аналітичний звіт. Київ : ІІТЗН НАПН України, 2021. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/724564> (дата звернення: 30.04.2021).
2. Лукіна Т.О. Державна підсумкова атестація випускників гімназій в умовах карантинних обмежень освітнього процесу. Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць. Серія “Соціальні та поведінкові науки”. 2020. №13(42). URL: [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2020-13\(42\)-169-202](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2020-13(42)-169-202) (дата звернення: 30.04.2021).
3. Лукіна Т.О. Доступність освіти. Освіта дорослих: енциклопедичний словник / за ред. В.Г. Кремень, Ю.В. Ковбасюк. Київ, 2014. С. 114.
4. Лукіна Т.О. Загрози реалізації державної політики протидії обмеженню рівного доступу до освіти в Україні. Вісник післядипломної освіти. Серія “Управління та адміністрування”: зб. наук. праць. 2019. Вип. 3 (38). URL: [https://doi.org/10.32405/2522-9958-9\(38\)-10-33](https://doi.org/10.32405/2522-9958-9(38)-10-33). (дата звернення: 30.04.2021).
5. Овчарук О.В., Іванюк І.В. Результати он-лайн опитування “Потреби вчителів у підвищенні фахового рівня з питань використання цифрових засобів та ІКТ в умовах карантину”: аналітичні матеріали. Київ: ІІТЗН НАПН України, 2020. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/719908> (дата звернення: 30.04.2021).
6. Про затвердження Положення про дистанційне навчання (із змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства освіти і науки № 660 від 01.06.2013, № 761 від 14.07.2015 та № 1115 від 08.09.2020): наказ Міністерства освіти і науки України від 25 квітня 2013 № 46. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (дата звернення: 30.04.2021).
7. Ferraro F.V., Ambra F. I., Aruta L., Iavarone M. L. Distance Learning in the COVID-19 Era: Perceptions in Southern Italy. *Education Sciences*.2020. Vol.10, № 12: 355. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci10120355>.
8. Lazić S., Talić T., Marinković D. E-Learning in Secondary Schools in the Republic of Srpska and Improvement Suggestions in COVID-19 Setting. The 1st International Conference on Maritime Education and Development. Springer, Cham, 2021. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-64088-0_32.
9. Maelan E. N., Gustavsen Ann M., Stranger-Johannessen E., Nordahl Th. Norwegian students’ experiences of homeschooling during the COVID-19 pandemic. *European Journal of Special Needs Education*. 2021, VOL. 36, NO. 1, 5–19. DOI:10.1080/08856257.2021.1872843.
10. Pensiero N., Kelly A., Bokhove Ch. Learning inequalities during the Covid-19 pandemic: how families cope with home-schooling Southampton: monograph (working paper). University of Southampton, 2020. 20 pp. DOI:<https://doi.org/10.5258/SOTON/P0025>.
11. Silva O., Sousa Á. Perception of teachers and students about teaching and learning in the period of COVID-19 pandemic. *Proceedings of ICERI 2020 Conference*, 9th-10th November 2020. PP. 4832 – 4838. [Online]. Available: https://repositorio.uac.pt/bitstream/10400.3/5686/1/Silva_article2_ICERI2020.pdf
12. Usher A., Cervenán A. *Global Higher Education Rankings: Affordability and Accessibility in Comparative Perspective*. Toronto: The Educational Policy Institute, 2005.

Малюта С. І.,

канд. техн. наук, доцент,
доцент кафедри цивільної безпеки,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного, м. Мелітополь

Малюта І. В.,

спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист, викладач циклової комісії
професійної підготовки “Агроінженерія”,
Відокремлений структурний підрозділ
“Мелітопольський фаховий коледж Таврійського
державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного”, м. Мелітополь

УДК 331.45

Малюта С. І., Малюта І. В. Реалізація основних принципів навчання з питань охорони праці в умовах коронавірусу. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 112 – 113.

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ НАВЧАННЯ З ПИТАНЬ ОХОРОНИ ПРАЦІ В УМОВАХ КОРОНОВІРУСУ

Одним з найважливіших завдань охорони праці є забезпечення таких умов, які б усували можливість дії на працюючих небезпечних і шкідливих виробничих факторів.

З цієї точки зору навчання є фундаментальною основою державної політики в галузі охорони праці, виробничої безпеки та санітарії, необхідною умовою вдосконалення управління охороною праці та забезпечення ефективної профілактичної роботи щодо запобігання нещасним випадкам, професійним захворюванням і аваріям на виробництві.

В процесі праці життя та здоров'я працівника залежить від багатьох чинників. Наряду з технічними та організаційними до них відносяться й емоційні, поведінкові та особистісні фактори працівника, які необхідно враховувати в процесі навчання. Серед принципів, що враховують названі чинники можна назвати наступні:

– пізнавально-інформаційний, тобто надання працюючому найбільш повної інформації про можливі час, умови та місце виникнення нещасних випадків. Ознайомлення його з різноманітними конкретними нещасними випадками в певній галузі та їх наслідками з метою завчасного розпізнавання та попередження аварійної ситуації, використання засобів колективного та індивідуального захисту і т. ін.;

- використання та тренування моторної (рухової) пам'яті, тобто показ та багаторазове повторювання працюючим безпечних прийомів праці, обслуговування машин і механізмів, правильне користування інструментом яке повинне стати звичкою;
- мотивації, тобто формування у працівника спонукання себе до ефективних дій щодо збереження власного здоров'я, тривалої працездатності, використання засобів захисту, бажання схилити колег до дотримання норм та правил охорони праці;
- використання стану фізіологічного афекту, тобто переживання інформації про наслідки найбільш важких нещасних випадків, що залишає стійкі “афективні сліди” у довготривалій пам'яті та визначає безпечну поведінку щодо ситуації, яка раніше викликала афект.

В умовах коронавірусної кризи реалізацію наведених вище принципів якнайкраще визначають статті 3.5 та 3.12 Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці [1].

"3.5 Навчання з питань охорони праці може проводитись як традиційними методами, так і з використанням сучасних видів навчання - модульного, дистанційного тощо, а також з використанням технічних засобів навчання: аудіовізуальних, комп'ютерних навчально-контрольних систем, комп'ютерних тренажерів".

"3.12 Дистанційна перевірка знань реалізується шляхом передачі відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному режимі".

В нинішніх умовах на кафедрі цивільної безпеки ТДАТУ у відповідності до Положення про організацію освітнього процесу в Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного [2] на основі використання платформи дистанційного навчання Moodle реалізовані електронні навчальні курси дисциплін з охорони праці. Дана платформа дозволяє викладачеві самостійно створювати дистанційні ЕНК та проводити навчання на відстані, надсилати повідомлення студентам, розподіляти, збирати та перевіряти завдання, вести електронні журнали обліку оцінок і відвідування, налаштовувати різноманітні ресурси курсу: електронні конспекти лекцій, мультимедійні презентації лекцій, методичні рекомендації, веб-касти або аудіо-касти тощо, а також ресурси, призначені для закріплення вивченого матеріалу, формування вмій та навичок, самооцінювання і оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти - завдання, тестування, анкетування, форум, чат тощо.

Список використаних джерел

1. Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (НПАОП 0.00-4.12-05): Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду № 140 [Чинний з 30.01.2017 р.] Київ. 8 с.
2. Положення про організацію освітнього процесу в Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного: затверджено рішенням Вченої ради ТДАТУ 01.12.2020 р., протокол № 3, Мелітополь: ТДАТУ, 2020. 53 с.

Підпригора І. В.,

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку і аудиту,
Український державний університет
залізничного транспорту, м. Харків

Ковальова Д. А.,

здобувач вищої освіти,
Український державний університет
залізничного транспорту м. Харків

УДК 378.14

Підпригора І. В., Ковальова Д. А. Опис освітньої програми: актуально та доступно для стейкхолдерів. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 114 – 116.

ОПИС ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ: АКТУАЛЬНО ТА ДОСТУПНО ДЛЯ СТЕЙКХОЛДЕРІВ

Освітня програма – це єдиний комплекс освітніх компонентів, спланованих і організованих закладом вищої освіти (ЗВО) для досягнення студентами результатів навчання.

Основою для розроблення освітньої програми є Державний стандарт вищої освіти відповідного рівня [1]. Наразі оновлено вимоги до змісту вищої освіти – сформовано систему стандартів вищої освіти, яка відповідає національній рамці кваліфікацій, затверджено 98 стандартів вищої освіти за рівнем бакалавра та 45 стандартів – за рівнем магістра [2].

Для абітурієнтів, які стоять на порозі обрання майбутньої професії інформація про спеціальності є актуальною та необхідною. Особливо гостро ця проблема постає наразі, в період коронавірусної кризи. По суті абітурієнти втратили можливість наживо ознайомитися із ЗВО при проведенні днів відкритих дверей, а також із пропозиціями, які ними надаються. Тому, сучасному абітурієнту самостійно необхідно знаходити інформацію на сайтах ЗВО та вміти нею користуватися. На наш погляд, перш за все необхідно ознайомитися із тими Освітніми програмами, які пропонуються ЗВО та є бажаними для вступу абітурієнтами.

Отже, проаналізуємо Стандарт вищої освіти за спеціальністю 071 “Облік і оподаткування” (освітній рівень - Бакалавр). Стандарт містить наступні розділи:

I. Преамбула.

II. Загальна характеристика.

III. Обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти (бакалавр, магістр).

IV. Перелік компетентностей випускника (інтегральна, загальні та спеціальні або фахові).

V. Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання.

VI. Форми атестації здобувачів вищої освіти (публічний захист кваліфікаційної роботи або атестаційний іспит).

VII. Вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти.

VIII. Вимоги професійних стандартів.

IX. Перелік нормативних документів, на яких базується стандарт вищої освіти [3].

Отже, як було зазначено, освітня програма складається на підставі Державного стандарту вищої освіти та має містити:

– загальний обсяг навчального навантаження та очікувані результати навчання здобувачів освіти;

– вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за програмою;

– перелік, зміст, тривалість і взаємозв'язок освітніх галузей та/або предметів, дисциплін тощо, логічну послідовність їх вивчення;

– форми організації освітнього процесу;

– опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти;

– інші освітні компоненти (за рішенням ЗВО).

Освітня програма схвалюється Вченою радою ЗВО та затверджується його керівником.

Міністерство освіти і науки України затверджує типові освітні програми, які спрямовані на реалізацію мети та завдань освітньої галузі. ЗВО можуть використовувати типові або інші освітні програми. Освітні програми, що розробляються на основі типових освітніх програм, не потребують окремого затвердження центральним органом забезпечення якості освіти.

На основі освітньої програми ЗВО складає та затверджує навчальний план, який конкретизує організацію освітнього процесу.

Навчальні програми предметів та курсів створюють викладачі (самостійно або об'єднавшись) на основі Стандарту, або за зразком типової (модельної) навчальної програми.

Основними стейкхолдерами освітніх програм ЗВО є:

– абітурієнти, студенти, випускники;

– викладачі;

– працедавці;

– акредитаційні установи.

Спектр використання Освітніх програм досить широкий:

– для внутрішнього забезпечення якості освіти;

– для міжнародного визнання;

– для академічної мобільності;

– при впровадженні практики подвійних та спільних дипломів;

– в міжуніверситетській співпраці.

Список використаних джерел

1. Затверджені стандарти вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>.
2. Реформа освіти та науки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti>.
3. Стандарт вищої освіти України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/06/071-oblik-i-opodatkuvannya-bakalavr.pdf>.

Площинська Т. С.,
офіцер інформаційного відділу “Бердянськ”,
Бердянський прикордонний загін ДПСУ, м. Бердянськ

УДК 37.026

Площинська Т. С. Формування навичок аналітичного мислення як складова підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 116 – 118.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АНАЛІТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

Створення системи інтегрованого управління безпекою державного кордону передбачає забезпечення, серед інших, розвитку інформаційної складової системи охорони державного кордону. Відтак, актуальним є удосконалення самої системи аналізу та оцінки інформації. Тому сформованість аналітичного мислення може стати запорукою успіху в їхній професійній діяльності, адже, як зазначає В. Варенко, аналітика – це той універсальний засіб, який здатний швидко і ефективно змінити якість життя українців на краще і успішно зробить це при умові повсюдного використання [1, с. 11].

Проблема формування навичок аналітичного мислення особистості розглядається у працях вітчизняних вчених Н. Гупана, О. Марченко, О. Пошетун, В. Ягупова та ін., а також становить значний інтерес у зарубіжних дослідників (Брокман Джон, Уїлл Жерве, Пол Слоун). Важливою є інформація на сайті Всесвітнього економічного форуму щодо навичок, які будуть актуальні у 2025 році. Серед них такі: 1) аналітичне мислення та інноваційність; 2) активне навчання та стратегії навчання; 3) розв’язання складних проблем; 4) критичне мислення та аналіз; 5) креативність, оригінальність та ініціативність; 6) лідерство та соціальний вплив; 7) використання технологій, моніторинг та контроль; 8) створення технологій та програмування; 9) витривалість, стресостійкість та

гнучкість; 10) логічна аргументація, розв'язання проблем та формування ідей. На думку багатьох роботодавців, аналітичне мислення та вирішення проблемних питань є найголовнішими навичками для фахівців.

Щодо загальних питань підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності, привертають увагу наукові праці А. Галімова, В.Гашука, О. Діденка, Д. Іщенко, С. Сінкевича та ін.

Висновки та положення зроблені цими та іншими вченими мають велику наукову цінність для обґрунтування поняття “навички аналітичного мислення майбутніх офіцерів-прикордонників”.

На основі аналізу наукової літератури [1–2] і з урахуванням специфіки як професійної діяльності офіцерів-прикордонників загалом, так і освітнього процесу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (далі – НАДПСУ) як відомчого навчального закладу правоохоронного органу зокрема, доходимо висновку про можливість розглядати формування аналітичного мислення майбутніх офіцерів-прикордонників як складову їх фахової підготовки.

Структуру зазначеної підготовки можна представити як поєднання теоретичного та практичного блоків. Теоретичний блок включає опанування понятійно-термінологічним апаратом, який відображає систему понять цієї галузі знань, необхідних для здійснення аналітичної мисленевої діяльності. Практичний передбачає набуття майбутніми офіцерами-прикордонниками умінь використовувати ці знання в оперативно-службовій діяльності.

Відомо, що аналітика – це розгалужена і складна система знань, складовими якої є логіка (наука про закономірності правильного мислення), методологія (система принципів, методів і прийомів пізнавальної діяльності), евристика (наука, що відкриває нове в різних сферах життя), інформатика (наука про інформацію, способи її отримання, накопичення, обробки і передачі) [2, с. 242]. Формування аналітичного мислення передбачає насамперед виконання завдання якісно-змістовного перетворення первинної інформації. Тому за своїми функціями воно частково перетинається з науковим (розроблення нового знання) та управлінським мисленням (вироблення сценаріїв прийняття рішення офіцером).

До основних понять, які необхідно засвоїти курсанту, відносимо такі: джерело інформації, методи аналітики, діагностика інформаційних подій і процесів, методи збору аналітичної інформації, методи аналітичних прогнозів, етапи прогнозування, комунікація, знання, аналіз, інформаційний простір, інформаційні стратегії, мислення тощо. Оскільки в навчальних планах підготовки курсантів в НАДПСУ не передбачено навчальної дисципліни “Аналітична діяльність”, навчально-виховний потенціал необхідно вишукувати у змісті тих навчальних дисциплін, які цими планами передбачені, а також пропонувати навчальну дисципліну “Аналітичне мислення прикордонників” як вибірккову, а також запроваджувати відповідний спецкурс.

Отже, в освітньому процесі значну увагу доцільно зосередити на формуванні аналітичного мислення майбутніх офіцерів-прикордонників, вивчення теоретичних та практичних питань аналітичної діяльності, принципах, методах застосування аналітичних технологій для прийняття ефективного управлінського рішення, що становить перспективу подальших наукових пошуків з окресленої проблеми.

Список використаних джерел

1. Варенко В. Інформаційно-аналітична діяльність. Київ, 2014. 417 с.
2. Сурмін Ю. Теорія систем и системний аналіз. Київ, 2003. 368 с.

Пономаренко Л. О.,

канд. наук із соц. комунікацій,

завідувач відділу науково-

освітніх інформаційних ресурсів,

Державна науково-педагогічна бібліотека

України імені В. О. Сухомлинського, м. Київ

УДК 371.64

Пономаренко Л. О. Інформаційні ресурси та послуги освітянських бібліотек України у період пандемії. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 118 – 122.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ТА ПОСЛУГИ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ У ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ

Бібліотеки є важливим чинником сталого розвитку держави, їх ефективна діяльність сприяє досягненню низки завдань: забезпечення здорового способу життя громадян, супровід освіти всіх рівнів, створення умов для гендерної рівності, здійснення екологічної просвіти, подолання проблем бідності та безробіття тощо. Пандемія COVID-19 спричинила суттєві зміни у діяльності всіх типів і видів бібліотек.

Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій і установ, національні професійні спільноти Українська бібліотечна асоціація, Німецька бібліотечна асоціація тощо, журнал Американської бібліотечної асоціації American Libraries Magazine, польський журнал *Biuletyn EBIB*, інші інтернет-видання забезпечили інформаційну підтримку бібліотекарів закладів освіти з актуальної теми та створення для них рекомендацій для організації безпечної роботи в умовах пандемії коронавірусної інфекції. Основні питання, що були предметом обговорення у професійних співтовариствах, медіа, соціальних мережах, під час онлайн-заходів, – це зміни в умовах організації роботи та види наданих ресурсів і послуг.

Не залишилися осторонь загальноцивілізаційного виклику мережа освітянських бібліотек МОН України та НАПН України. Понад двадцять років Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ) успішно виконує функцію головного координаційного, науково-методичного центру бібліотек освітянської галузі, спрямовуючи свою діяльність на розвиток мережі, створення належних умов для якісного інформаційного забезпечення фахових потреб науковців і практиків галузі, розкриття потенціалу ресурсів бібліотек [3].

Пандемія COVID-19 спонукала до інтенсивного пошуку нових моделей взаємодії бібліотек у межах науково-інформаційної, науково-методичної, науково-дослідної діяльності. У Зверненні Української бібліотечної асоціації щодо COVID-19 від 17.03.2020 р. був заклик до професійної спільноти підтримувати користувачів та організувати дистанційне обслуговування; поширювати достовірну інформацію як запобігти розповсюдженню коронавірусу COVID-19 й підтримати один одного [4]. З метою оперативного реагування на ситуацію та потребою надати фахову інформацію щодо організації освітнього та наукового процесів в умовах карантину ДНПБ було підготовлено та оприлюднено на вебпорталі рекомендаційні бібліографічні списки “Законодавче та нормативно-правове забезпечення сфери освіти України для протидії поширенню COVID-19”, “Психолого-педагогічна протидія поширенню COVID-19”, “Коронавірус COVID-19”, “Бібліотеки в умовах пандемії COVID-19” тощо [1].

Оновлений у 2016 р. вебпортал ДНПБ став інструментом надання доступу віддаленим користувачам до інформаційних ресурсів та сервісів. Він повною мірою виконує інформаційні, пошукові, освітні, рекламні, навігаційні функції та є інтегрованим ресурсом, потужним засобом для просування інформаційно-бібліотечних продуктів і послуг, відповідає сучасним науково-освітнім запитам суспільства [7].

На сайтах освітянських бібліотек віддалені користувачі можуть скористатися таким інформаційними ресурсами, як доступ до електронних каталогів, електронних бібліотек і депозитаріїв, бібліографічних й фактографічних БД, віртуальних книжкових виставок, повнотекстових версій власних видань, інтернет-навігаторів, матеріалів семінарів та ін. Також представлено такі сучасні онлайн-сервіси як віртуальна довідкова служба (віртуальна довідка), онлайн-запис читачів, онлайн-замовлення на літератури з їх фондів, електронна доставка документів; продовження строку користування документами на абонементі, визначення індексу УДК тощо [6, с. 75–76].

Здійснений аналіз інтернет представництва освітянських бібліотек показав, що він є нерівномірним. Тільки провідні бібліотеки (ДНПБ, Львівська обласна науково-педагогічна бібліотека України, Науково-педагогічна бібліотека міста Миколаєва, бібліотеки ЗВО III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілю, переважна більшість бібліотек обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти) на сьогодні є потужною складовою національної інформаційної інфраструктури [6, с. 77]. Водночас бібліотекам закладів професійної

(професійно-технічної) освіти та найбільшої складової освітянської мережі, бібліотекам закладів загальної середньої освіти не вдається досягти аналогічного рівня, що зумовлено низкою об’єктивних та суб’єктивних причин.

Починаючи з 2006 р. ДНПБ щорічно збирає, аналізує й систематизує інформацію про інформаційно-видавничу діяльність та основні заходи щодо підвищення кваліфікації освітянських бібліотек, які відображаються у довіднику “Науково-інформаційна та соціокультурна діяльність провідних освітянських бібліотек”. Довідник 2021 р. відображає понад 1914 позицій наукових та науково-методичних матеріалів, вторинних інформаційних ресурсів (бібліографічних, реферативних, аналітичних), а також науково-практичних заходів міжнародного, всеукраїнського та обласного рівнів, з яких 449 найменувань електронних ресурсів, у т.ч. 314 віртуальних виставок. Спостерігається тенденція до здійснення науково-інформаційної, науково-методичної діяльності у електронній формі (близько 900 позицій) [5].

ДНПБ має значний досвід дистанційної комунікації та дистанційного науково-методичного забезпечення, який набув подальшого розвитку у нових умовах. Започатковано і розвивається онлайн-проект “Дистанційна самоосвіта бібліотечних працівників”, який наповнюється актуальними професійними онлайн-ресурсами: відеозаписами вебінарів, лекцій, презентацій, інформацією щодо інноваційних проєктів. Також сприяє самоосвіті бібліотекарів освітянських книгозбірень “Віртуальний читальний зал” відкритий на вебпорталі у рубриці “Кабінет бібліотекознавства”. Затребуваний та активно розвивається ресурс “Бібліотечному фахівцю”. В зв’язку з викликами часу на порталі відкрито рубрику “Бібліотеки в умовах пандемії COVID-19”. В умовах карантину проведення заходів було переведено в онлайн-режим з використанням програмних продуктів ZOOM, Google Meet, власної системи проведення вебінарів через вхід на порталі.

Існує низка проблем, які гальмують процеси інтеграції освітянських бібліотек в глобальний інформаційно-освітній простір, впливають на якість науко-інформаційного забезпечення освіти й педагогічної науки, серед яких: невідповідність формування сукупного бібліотечного фонду сучасним потребам користувачів і вимогам суспільства, зокрема відсутність повноцінного комплектування новими періодичними та неперіодичними українськими й зарубіжними виданнями, як традиційними, так і електронними навчальними посібниками, електронними копіями навчально-методичних видань тощо, що знижує рівень упровадження принципу рівного доступу користувачів до інформації; недостатні темпи та відсталість упровадження інформаційно-комунікаційних технологій, що ускладнює або унеможлиблює виконання виробничих процесів та обслуговування користувачів на сучасному рівні, застарілий комп’ютерний парк, відсутність єдиного ліцензованого програмного забезпечення для автоматизації бібліотечних процесів; відсутність узгодженої державної політики з питань корпоративної каталогізації, що унеможлиблює

здійснення обміну бібліографічною інформацією тощо [2]. Зазначені проблеми існували і раніше, але ситуація з поширенням COVID-19 ще більше загострила їх.

Отже, пандемія активізувала процеси цифровізації бібліотечної галузі. Сучасні технології надають широкі можливості для адаптації до нових умов. У своїй діяльності освітянські бібліотеки повинні сфокусуватися на вирішенні наступних питань: розвиток технології та інфраструктури для організації ефективної дистанційної роботи; посилення роботи щодо організації й використання електронних бібліотек, електронних репозитаріїв; розвиток сучасних дистанційних форм інформаційного обслуговування й оперативного доступу до зовнішніх джерел наукової, освітньої та суспільної інформації на власних веб-сайтах і веб-сторінках; популяризація діяльності бібліотек та їх інформаційних ресурсів у соціальних мережах, блогосфері, наукових виданнях; активізація участі у корпоративних проектах щодо створення електронного галузевого бібліографічного й реферативного ресурсу, формування зведених бібліографічних баз даних із питань освіти, педагогіки, психології та суміжних галузей знання; подальша інтеграція інформаційних ресурсів у освітній процес та науково-дослідну діяльність; розвиток цифрових навичок у співробітників бібліотеки; зміна моделей комунікації з користувачами в цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1. Бібліографічні посібники з актуальних питань педагогіки, психології та освіти. На допомогу науково-педагогічним працівникам. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського : офіц. портал. Київ, 2021. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/bibliografichni-resursy/bibliografichni-posibnyky/pa-doromohu-naukovo-pedahohichnym-pra> (дата звернення : 05.05.2021).

2. Бібліотечно-інформаційне забезпечення освіти. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2016. С. 183–189.

3. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського: здобутки та перспективи (2015–2019) : [інформ. довідник] / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [наук. ред. Л. Д. Березівська ; авт. кол.: Л. Д. Березівська, Л. І. Страйгородська, С. М. Кравченко та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2019. 204 с. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=21138> (дата звернення: 05.05.21).

4. Звернення Української бібліотечної асоціації щодо COVID 19 (17.03.2020). Українська бібліотечна асоціація : [сайт]. URL: <https://ula.org.ua/news/4533-zvernennia-ukrainskoi-bibliotechnoi-asotsiatsii-shchodo-covid-19> (дата звернення: 05.05.2021).

5. Науково-інформаційна та соціокультурна діяльність провідних освітянських бібліотек – 2021 : довідник / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад.: О. Л. Гончаренко, І. І. Хемчян ; наук. ред. Л. О. Пономаренко]. – 2021. – 157 с. URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/Directory_2021.pdf (дата звернення: 05.05.2021).

6. Провідні освітянські бібліотеки в просторі і часі: моніторинг діяльності : довідник статистичний / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад.: О. Л. Гончаренко, І. І. Хемчян ; наук. ред.. Т. В. Добко]. Київ : [б. в.], 2019. 141 с. URL: https://dnpb.gov.ua/?download=1&kcccount=http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/Stat_zbirnyk_2019.pdf (дата звернення: 05.05.2021).

7. Berezivska L. D., Pinchuk O. P, Varaksina N. V. The webportal of V.O. Sukhomlynsky State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine as an information resource for implementation of research in education, pedagogy and psychology. Information Technologies and Learning Tools. 2020. № 4. P. 249–265. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/4055> (дата звернення: 05.05.2021).

Тарадуда А. С.,

викладач фізики,

Відокремлений структурний підрозділ

«Криворізький фаховий коледж Національного авіаційного університету”, м. Кривий Ріг

Бястик А. Г.,

викладач математики,

Відокремлений структурний підрозділ

«Криворізький фаховий коледж Національного авіаційного університету”, м. Кривий Ріг

УДК 372.8

Тарадуда А. С., Бястик А. Г. Інноваційні педагогічні технології у викладанні фізико-математичних дисциплін. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 122 – 124.

ІНОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Наш час – це період суспільних викликів. Система освіти в Україні зазнала суперечностей у своєму розвитку. Провідним і визначальним критерієм її життєздатності, конкурентоспроможності, відповідності соціальним запитам і потребам є інноваційність.

Інновація освіти – цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікацій мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог [1, с. 158].

Особливо відповідально слід поставитись до викладання фізико-математичних дисциплін у період дистанційного навчання, яке вимагає від викладачів суттєвих

інновацій у технологіях, підходах, значної кількості новітніх розробок, що відповідають критеріям технологічності. У своїй роботі сучасні викладачі використовують як традиційні, так і інноваційні технології навчання. Для того, щоб ефективно організувати навчальний процес у період карантину, ми використовували безкоштовний сервіс Google Classroom з усіма можливими додатками Google.

Для налаштування зворотнього зв'язку із здобувачами освіти (актуалізації опорних знань, перевірки рівня засвоєння матеріалу, перевірки виконання домашньої роботи, рефлексії) на кожному занятті з фізики та математики в одній із академічних груп постійно пропонувались тестові завдання, створені за допомогою Google Форм. Тестування використовувалось для передбачення можливості діагностичного покладання, планування, проектування процесу навчання, поетапної діагностики, варіювання засобами та методами з метою корекції результатів [2, с. 3].

У якості прикладу наводимо екранні копії створених нами тестів (рис. 1).

The image shows two screenshots of Google Forms tests. The left screenshot is titled "Тест 'Основні закони динаміки. Рівнодійна сила'" and contains a multiple-choice question: "Закінчіть речення: «Інерцією називається...»". The options are: "здатність тіл зберігати швидкість руку при відсутності дії інших тіл", "зміна положення тіла відносно інших тіл з часом", "явище збереження швидкості тіла при компенсації дії на нього інших тіл", and "рівномірний прямиолінійний рух". Below this is a "Виберіть правильне твердження:" section with three radio button options. The right screenshot is titled "Тест 'Виникнення механічних сил'" and contains a multiple-choice question: "1. Вкажіть, від чого не залежить значення прискорення вільного падіння:". The options are: "а) відстані тіла від поверхні Землі", "б) маси планети", "в) маси тіла, що падає", and "г) широти місцевості". Below this is a second question: "2. Вкажіть точку, до якої прикладена вага тіла на підвісі:" with a diagram of a mass suspended from a ceiling by a string.

Рис. 1. Екранні копії тестів, створених за допомогою Google Форм

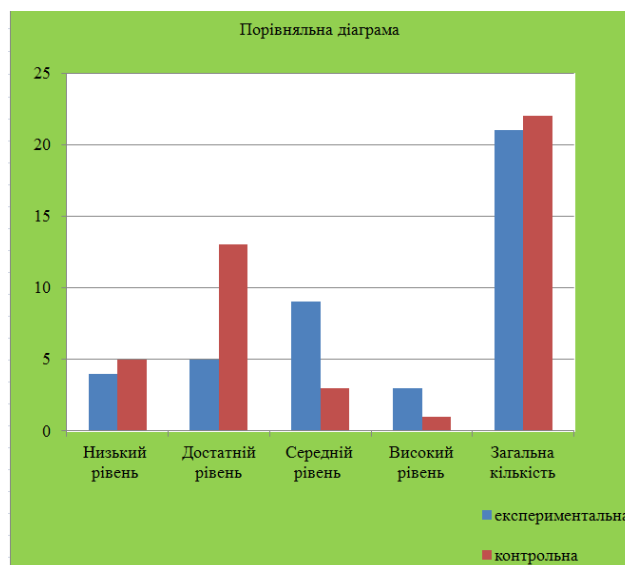

Рис. 2. Порівняльна діаграма

В експерименті брали участь дві академічні групи I курсу спеціальності 275 “Транспортні технології (на повітряному транспорті)”, що мали однаковий рівень навчальних досягнень. У результаті обробки та порівняння результатів навчання між досліджуваними групами очевидно, що рівень навчальних досягнень у експериментальній групі у порівнянні із контрольною групою збільшився (рис. 2). Але навіть вже під час участі в експерименті ми помітили суттєві позитивні зміни у здобувачів освіти в експериментальній групі.

У даній діаграмі ми порівнюємо досягнення курсантів в експериментальній групі (21 курсант) і контрольній групі (22 курсанти). Навчальні досягнення подаємо по рівнях (низький, середній, достатній, високий), які демонструють зміни та покращення результатів в експериментальній групі курсантів.

Слід зазначити, що не дивлячись на певні труднощі, пов’язані з мотивацією курсантів під час дистанційного навчання, їх вдалося подолати, використовуючи онлайн-тестування. Треба також визнати, що інновації в освіті є невід’ємною її частиною, особливо в період дистанційного навчання. Адже без впровадження в освіті інноваційних педагогічних технологій ми не можемо обійтись. Все це допоможе викладачам і здобувачам освіти передавати і засвоювати максимальну кількість знань, яких з часом і розвитком суспільства стає все більше.

Список використаних джерел

1. Алфімов Д. В. Інноваційна освітня система: шляхи відродження. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*: збірник наукових праць. Київ, 2010. С. 158–160.
2. Багай Б. М. Інноваційні педагогічні технології у сучасній школі: матеріали доповіді. Броди: Бродівський педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича, 2016. 11 с.

Хохла А. І.,канд. наук з фіз. виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичного виховання
та спортивної медицини,Львівський національний медичний
університет ім. Д. Галицького, м. Львів**Казьмір І. Й.,**

здобувач вищої освіти,

Львівський національний медичний
університет ім. Д. Галицького, м. Львів**УДК 378.17**

Хохла А. І., Казьмір І. Й. Рівень рухової активності студентської молоді в умовах пандемії коронавірусу. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 125 – 128.

РІВЕНЬ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ

Постановка проблеми. Рухова активність є надзвичайно важливою для формування здорового способу життя та нормального функціонування організму у студентів. Зараз у зв'язку з пандемією COVID-19 суспільство зазнало багато соціальних змін, зокрема було впроваджено дистанційну форму навчання, закрито усі спортивні клуби, центри та зали.

Якщо говорити про освіту, то у порівнянні з попередніми роками у навчальному процесі студентів через запровадження онлайн навчання змінився структура проведення занять. Зараз на зміну постійного руху у проміжках між заняттями, добирання в університет та додому прийшло вимушене сидяче положення тіла з мінімальною активністю. Зараз у студентів спостерігається значне зниження показників рухової активності і відповідно кількості активних калорій. Саме тому, зараз в умовах дистанційного навчання є актуально та необхідно змінити педагогічний (навчальний) процес, щоб збільшити рухову активність студентів.

Мета – визначити рівень рухової активності студентів медичної спеціальності в умовах дистанційного навчання, пов'язаного з пандемією коронавірусу.

Методи дослідження та їх організація. У дослідженні взяли участь 236 студентів I–II курсів Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, з них 71 хлопець та 165 дівчат. Рівень рухової активності ми вивчали за допомогою аналізу показників: кількість кроків, кількість активних калорій, тривалість аеробного навантаження. Дані показники фіксувались щодня продовж чотирьох тижнів з 22 лютого по 22 березня 2021 року. Для фіксації даних

та моніторингу активності респондентам пропонувалося застосувати фітнес-трекер та додаток Mi Fit у смартфоні. Реєстрація результатів проводилась щоранку наступного дня, до початку рухової активності.

Результати досліджень та їх обговорення. Аналіз наукових досліджень проведених в даному напрямку, не дають можливості однозначно встановити оптимальну норму кроків, які необхідно проходити щодня [1–9]. Найчастіше мова йде про мінімальний рівень активності – не менше 30 хвилин в день, 5–7 разів на тиждень, а значення 10 тис. кроків використовується, перш за все, для спрощення розрахунків. Більшість сучасних крокомірів і фітнес-браслетів використовує саме цю кількість кроків в своїх рекомендаціях, а це близько 7 – 8 км та без урахування віку. Всесвітня Організація Охорони Здоров'я (ВООЗ) також рекомендує щоденні 10 тис. кроків, проте не як ключову норму, а лише як нижню межу показника активного способу життя.

Результати досліджень показали, що у переважної більшості студентської молоді, а саме 81,8 % рівень рухової активності щодня протягом тижня був недостатнім, тобто становив менше ніж 10-14 тис. кроків [3]. В той час 15,2 % достатньо активно ведуть свій спосіб життя та їхній рівень рухової активності є достатнім, і лише у 3 % студентів рухова активність є високою, тобто в середньому за день вони долають понад 21 тис. кроків [3].

Отримані нами дані підтверджують результати значної кількості науковців щодо низького рівня рухової активності у студентів [4, 5, 8], проте варто наголосити, що у порівнянні з даними інших науковців [4, 8], кількість студентів з низьким рівнем рухової активності збільшився на 25 %. Такі показники з одного боку підтверджують твердження щодо необхідності фізичного навантаження під час навчання в сучасних умовах [1,2], а з другого може свідчити про прямий зв'язок між зниження рухової активності студентів та впровадженням дистанційного навчання у зв'язку з коронавірусною пандемією. Таке припущення щодо зниження рухової активності студентів, в зв'язку з пандемією знайшло своє віддзеркалення в результатах дослідження, проведених з японськими студентами [9].

Аналізуючи відмінності між руховою активністю хлопців та дівчат, нами встановлено, що дівчата зробили близько 10 % менше кроків. Дані про нижчий рівень рухової активності у дівчат, в порівнянні з хлопцями підтверджують результати наукової літератури [6, 7], та в той самий час свідчать про тенденцію до зниження близько на 46,3 %.

Аналізуючи активні калорії, ми говоримо про витрачені калорії при активній руховій діяльності. Враховуючи, що в середньому доросла людина при швидкій ходьбі може витратити до 300-400 Ккал за годину, а при проходженні 1 км організм витрачає близько 60-80 Ккал, дистанція в 10 тис. кроків потребує близько 400-600 Ккал. Це чверть від середньої норми калорій, які рекомендовано вживати в день. Аналіз отриманих даних дозволив встановити, що середнє значення кількості активних калорій у студентів за тиждень становив 2320 Ккал: у хлопців – 2300 Ккал, у дівчат – 2327 Ккал відповідно. В той же час

при нижчому рівні рухової активності у дівчат, активних калорій використано більше у порівнянні з хлопцями, що може свідчити про роботу вищої інтенсивності.

Аналізуючи тривалість підвищених показників частоти серцевих скорочень (ЧСС), котрі характеризують реакцію серцево-судинної системи на фізичні навантаження, ми встановили, що час, коли ЧСС досягала 145-180 ударів коливався від 0 до 197 хвилин в тиждень: у хлопців – 31 хв, у дівчат – 68 хв, що може свідчити про відсутність систематичних занять фізичною культурою чи спортом. Ймовірно такі результати зумовлені саме впровадженням локдауну в результаті пандемії коронавірусу, адже такі показники свідчать практично про відсутність занять спортом у студентської молоді.

Список використаних джерел

1. Коваль О. Г. Формування рухової активності студентів під час навчання у вищому навчальному закладі / О. Г. Коваль // *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. - 2018. - Вип. 11. - С. 189-196.
2. Козак Д. В. Щоденна рухова активність – запорука міцного здоров'я під час навчання студентів спеціальності "Здоров'я людини" / Д. В. Козак, В. Б. Коваль, В. В. Шафранський // *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. - 2015. - № 2. - С. 28-31.
3. Пангелова Н. Ю. Рухова активність, як провідний фактор психофізичної підготовленості студентської молоді / *Фізична активність і якість життя людини: Збірник тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції, (2017).*, С. 35.
4. Пантік В. Структура та рівень рухової активності студентів закладів вищої освіти / *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. №3(43), 2018, С. 99-107.
5. Семенова Н. Рухова активність студентів медичних спеціальностей / Наталія Семенова, Тетяна Проць // *Фізична активність, здоров'я і спорт*. - 2019. - № 2(34). - С.18-23.
6. Сергета І.В. Гігієнічна оцінка рівня звичної рухової активності сучасних студентів, які навчаються в умовах медичного вищого навчального закладу / І.В. Сергета, І. Л. Дреженкова // *Biomedical and biosocial anthropology*. – 2015. – No23. – С. 39-44.
7. Томенко О., Матросов С. Відмінності в показниках соматичного здоров'я, рухової активності, теоретичної підготовленості й мотиваційно-ціннісної сфери старшокласників та студентів залежно від статі / *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал*, №9 (83), (2018), С. 113-123.
8. Цьось, А. Рівень фізичної активності студентів вищих навчальних закладів / А. Цьось, Ю. Бергер, О. Сабіров // *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; [редкол.: А. В. Цьось та ін.]. - Луцьк, 2015. - № 3(31). - С. 202-210.*

9. Yuuki Nishiyama, Yuui Kakino, Enishi Naka, Yuka Noda, Satsuki Hashiba, Yusuke Yamada, Wataru Sasaki, Tadashi Okoshi, Jin Nakazawa, Masaki Mori, Hisashi Mizutori, Kotomi Shiota, Tomohisa Nagano, Yuko Tokairin, Takaaki Kato (2021), Physical Activity Analysis of College Students During the COVID-19 Pandemic Using Smartphones, eprint ar Xiv:2103.06515

Червінська Т. Г.,

УДК 37.018.4

канд. соціол. наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії соціології,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ

Білявська О. Б.,

здобувачка кафедри фінансів,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ

Червінська Т. Г., Білявська О. Б. Виклики дистанційного навчання під час пандемії COVID-19 в оцінках викладацтва та студентства класичних університетів України. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 128 – 130.

ВИКЛИКИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19 В ОЦІНКАХ ВИКЛАДАЦТВА ТА СТУДЕНТСТВА КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ

Для розуміння викликів, які постали перед системою вищої освіти, у зв'язку з пандемією COVID-19, і дослідження заходів, які були здійснені вищими навчальними закладами по всьому світу Міжнародною асоціацією університетів (IAU), Європейською асоціацією університетів (EUA) та Європейською асоціацією міжнародної освіти (EAIE) була проведена низка досліджень [1, 2, 3].

Їх результати свідчать, що під впливом пандемії змінюються формати викладання і навчання, міжнародної співпраці та академічної мобільності, система фінансування університетів. Основні труднощі з якими зіткнулися заклади вищої освіти, котрі на початку пандемії продемонстрували неготовність до переходу на дистанційне навчання, були пов'язані з відсутністю необхідної технічної інфраструктури та засобів для його реалізації; складнощами адаптації до онлайн-викладання педагогів; обмеженнями дистанційного навчання в певних галузях знання.

Для з'ясування викликів, з якими зіштовхнулися класичні університети України в умовах пандемії COVID-19 та порівняння їх з даними міжнародних асоціацій університетів, дослідницькою групою проекту "Фінансова стабілізація класичних університетів в умовах прояву глобальних наслідків пандемії COVID-19" в листопаді-грудні 2020 року проводилося онлайн-опитування викладацтва (N=239) та студентства (N=854) класичних університетів України.

Переважає більшість респондентів (92,3 % студентів та 77 % викладачів) повідомили про перехід їх університету виключно на дистанційне навчання у зв'язку з запровадженням адаптивного карантину в Україні. Це спричинило низку проблем навчального процесу: пов'язаних з організацією навчального процесу дистанційно (37,5 % студентів та 29,7 % викладачів), збільшенням обсягів навчального навантаження (39,8 % студентів та 31,8 % викладачів), актуалізували питання технічної підтримки (40,7 % студентів та 41,8 % викладачів), а також якості навчання (36,9 % студентів та 33,9 % викладачів). Водночас близько 20 % опитаних (19,8 % студентів та 21,3 % викладачів) вказали на відсутність будь-яких проблем у зв'язку з переходом на дистанційне навчання.

Переважає більшість опитаних (84,9 % викладачів та 67,6 % студентів) вказали на активність власних навчальних закладів щодо забезпечення дистанційного навчання. Йдеться, зокрема, про запуск платформ дистанційного навчання (які щоправда не завжди виявлялися працюючими), організацію навчальних тренінгів для викладачів та (рідше) студентів, закупівлю техніки для забезпечення проведення онлайн-занять, укладення договорів та придбання доступу для більш широкого використання інструментів, які пропонують різноманітні онлайн-платформи. І лише 6,7 % викладачів та 5,5 % студентів класичних університетів вказали на відсутність таких заходів.

Оцінки викладачами заходів, вжитих їх навчальними закладами задля забезпечення дистанційного навчання, засвідчують вищий, порівняно зі студентством, рівень задоволеності (відповідно 74,9 % та 66,2 % повністю або загалом задоволених).

Щодо заходів, які необхідно здійснити вищим навчальним закладам для вирішення проблем, котрі виникли у зв'язку з переходом на дистанційне навчання, думки студентства та викладацтва класичних університетів України мають незначні відмінності. Більше половини опитаних викладачів серед основних проблем, які потребують вирішення, відзначають необхідність укладення вищими навчальними закладами договорів з платформами дистанційного навчання (58,2 %), організацію постійної технічної підтримки викладацтва та студентства (56,5 %), а також скорочення документації та звітності, що супроводжують дистанційне навчання (57,3 %). Пріоритети студентства в перших двох пунктах співпадають з викладацькими, хоча й мають нижчий рівень підтримки (відповідно 50,6 % та 49,5 %). Окрім цього 44 % опитаних студентів очікують від університетів здійснення фінансової/психологічної підтримки.

Оцінка можливостей та переваг, які створює формат дистанційного навчання, у викладацтва та студентства класичних університетів України також дещо відрізняється. Серед переваг викладачі передусім відзначають оволодіння новими інструментами, які надають платформи дистанційного навчання (70,3 %), ширші можливості для використання візуалізацій, що сприяють кращому засвоєнню матеріалу (50,2 %), можливість повторення лекційних матеріалів у відео- чи/та аудіозапису (49,4 %) та можливість працювати в більш зручних умовах (43,5 %). Студентство ж до основних переваг, пов’язаних з дистанційним навчанням, відносить головним чином економію часу та коштів (60,3 %), а також можливість працювати в більш зручних умовах (58.9 %).

Список використаних джерел

1. IAU Global Survey on the Impact of COVID-19 on Higher Education around the World. URL: https://www.iau-aiu.net/IMG/pdf/iau_covid19_and_he_survey_report_final_may_2020.pdf.

2. Public Funding Observatory 2020/2021 Part 1: Financial and economic impact of the COVID-19 crisis on universities in Europe. URL: <https://eua.eu/resources/publications/944:public-funding-observatory-2020-2021.html>.

3. Rumbley Laura. Coping with COVID-19: International higher education in Europe. URL: <https://www.eaie.org/our-resources/library/publication/Research-and-trends/Coping-with-COVID-19--International-higher-education-in-Europe.html>.

Шеремет В. А.,

соискатель высшего образования,
Криворожский государственный
педагогический университет, г. Кривой Рог

УДК 82-31

Шеремет В. А. Воспитание ответственности за окружающую среду в экологическом романе “Веди свой плуг над костями мертвецов” О. Токарчук. *Глобальные вызовы и приоритеты во времена коронавирусного кризиса* : материалы Международной научно-практической конференции (Киев, 14 мая 2021 г). Киев : Восточноевропейский центр научных исследований, 2021. С. 130 – 132.

ВОСПИТАНИЕ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ В ЭКОЛОГИЧЕСКОМ РОМАНЕ “ВЕДИ СВОЙ ПЛУГ НАД КОСТЯМИ МЕРТВЕЦОВ” О. ТОКАРЧУК

В процессе развития мировой цивилизации возрастает не только технический прогресс и совершенствуются научные достижения, но и обостряются побочные проблемы, самые неожиданные кризисные явления. В

последнее время их список пополнился одной из самых опасных глобальных вызовов – пандемией коронавирусной инфекции. Это один из существенных факторов, обозначивших, что ситуация в мире изменяется, и, соответственно, меняются главные приоритеты. В этом контексте можно говорить об изменении современной литературы, которая стремительно реагирует на актуальную проблематику и принимает на себя задачу апробации болезненных вопросов современности, в частности, стремится повернуться лицом к теме экологической катастрофы, показать опасности её игнорирования и воспитать ответственность за пренебрежение к окружающей среде.

Польская писательница, лауреат Нобелевской премии Ольга Токарчук в своём творчестве обозначает большое множество современных глобальных проблем, пытаясь рассмотреть их сквозь призму ответственности. Нобелевская премия и многие другие награды – это показатель того, что Ольга Токарчук заслуживает общественного внимания, а те проблемы, которые она поднимает в своих произведениях, оцениваются на достойном уровне и заставляют читателей задуматься. Одна из ведущих тем ее творчества - внимание к проблеме истребления животных и отношению людей к окружающему миру. Исследователи творчества Ольги Токарчук заметили, что эта проблема вызывает интерес писательницы постоянно (это заявлено в художественных произведениях, интервью, Нобелевской лекции и пр.), но в романе “Веди свой плуг над костями мертвецов” (2009) моральные проблемы стали главными.

Р. Ханукаева заметила, что *“сосредоточив внимание на действиях животных, как бы подводя к мысли, что они и есть преступники, писательница с лёгкостью достигла успеха в донесении проблемы к миру”* [3]. О. Мохначова характеризует конфликт романа как экологический: *“Токарчук создает очертания нового мира с тонкими ценностными гранями, — не границами! — на внутреннем молекулярном уровне, на уровне экологии нравственного чувства, не теряя при этом иронического самоконтроля”* [1, с.143].

Для оценки воспитательного эффекта романа “Веди свой плуг над костями мертвецов” достаточно проследить за действиями персонажей. В мире существуют нормы отношения к животным, но то, как бездушно относятся к ним браконьеры, фермеры и охотники, изображено писательницей в книге настолько натуралистично, что выводы об их жестокости напрашиваются сами. Убийцы животных строят кормушки, чтобы расправиться с прикормленными зверями, а затем соревнуются друг с другом, уничтожая их. Достучаться до их совести невозможно, пока внезапно не умирает местный браконьер Большая Ступня, а затем Комендант, Нутряк, Председатель. Они не ценили и не уважали природу, а наоборот считали свои действия оправданными и обоснованными: *“Всё в порядке, езжайте домой, пани. Мы стреляем фазанов <...> Мы здесь*

законно” [2, с.63]. Кажется, что их смерти – сверхъестественная месть животных. На самом деле к этому причастна главная героиня, слабая пожилая женщина Янина Душейко. Её прозвали “чудачкой”, потому что, защищая животных, она спорила с охотниками и прогоняла их, пыталась привлечь правоохранительные органы. Поняв, что все бездействуют, обещая решить вопрос с истреблением животных, Янина осознала, что это ее личный долг и что ей нужно делать: *“...смерть Большой Ступни, в определенном смысле, была чем-то хорошим. Освободила его от беспорядка, который сопровождал его в жизни. И освободила других живых Существ от него. О да, вдруг я осознала, какой хорошей может быть смерть, справедливой, будто дезинфицирующее средство, как будто пылесос”* [2, с.253].

Из трудной истории личной борьбы за спасение беспомощных животных через самосуд, которая развернута в романе в плоскость морального права на убийство, вырастает проблема индивидуальной ответственности личности за экологию как внешней среды, так и нравственной.

Глобальный мир меняется, список злободневных вопросов становится всё шире, однако некоторые проблемы будут написаны кровью несмотря на стремление к гуманности и справедливости. О. Токарчук затрагивает самые острые глобальные проблемы. Роман “Веди свой плуг над костями мертвецов” как современный образец экологического романа построен на основе одного из самых неразрешимых глобальных конфликтов – защиты окружающей среды и бездумных действий людей. Доверительная форма изложения от первого лица позволяет глубже осознать всё, что переживала и совершила героиня. В романе использованы аналогии, вставные рассказы и сновидения, с помощью которых позиция пани Душейко приобретает глубину и панорамность. Стоит отметить, что этот роман не введён в школьную программу обучения, хотя для воспитания моральных качеств детей он послужил бы прекрасным образцом для того, чтобы задуматься над отношением к окружающей среде и способами, допустимыми в борьбе за правое дело.

Список использованных источников

1. Мохначова О. В. Ключевые приемы создания художественной реальности в экологическом романе нового типа “Веди свой плуг над костями мертвецов” Ольги Токарчук. Кривий Ріг: Літератури світу: поетика, ментальність і духовність. 2020. Вип. 14. С. 137 – 145.
2. Токарчук О. “Веди свой плуг по костям мертвецов” / пер. спольск. И. Е. Адельгейм. Москва: Inspiria, 2020. 288 с.
3. Ханукаева Р. Ольга Токарчук: своя среди чужих. URL: <https://eksmo.ru/trends/olgatokarchuk-svoya-sredi-chuzhikh-ID15525036> (дата обращения 1.03.2021).

Янковець А. В.,канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Національна академія Державної прикордонної служби
України ім. Б. Хмельницького, м. Хмельницький**УДК 372.881.111.1****Янковець О. В.,**старший викладач кафедри іноземних мов,
Національна академія Державної прикордонної служби
України ім. Б. Хмельницького, м. Хмельницький

Янковець А. В., Янковець О. В. Особливості проведення занять з англійської мови у вищому навчальному закладі в онлайн-форматі. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 133 – 134.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ В ОНЛАЙН-ФОРМАТІ

У зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції та запровадженням локдауну у 2020 році всі галузі освіти зіштовхнулись з нагальною потребою повного або часткового переформатування освітнього процесу. Так, заклади вищої освіти перейшли на дистанційну форму навчання через неможливість подальшого навчання в навчальних аудиторіях, місцях проходження практики чи підвищення кваліфікації.

Навчання іноземній мові у вищих навчальних закладах (ВНЗ) не є винятком. Зупинимось на особливостях застосування різноманітних додатків та серверів у процесі викладання іноземних мов у ВНЗ. Кінцева мета навчання іноземній мові (розвиток іншомовної компетенції студентів) повинна залишитись незмінною, навіть зважаючи на необхідність переформатування навчання з очного на дистанційне. Першочерговим завданням викладача є вибір оптимального серверу для ефективного проведення занять з іноземної мови в умовах дистанційного навчання. Також, викладач зіштовхується із завданням застосування максимально ефективних педагогічних прийомів, методів і форм роботи, спрямованих на виконання навчального плану згідно із робочою програмою навчальної дисципліни. Виникає потреба координування навчального процесу, корегування курсу, який викладається, додаткового консультування, керівництва навчальними проектами у нових умовах тощо.

Викладачі ВНЗ отримали можливість самостійно обирати додаток або сервер, який є оптимальним засобом проведення онлайн-занять з іноземної мови в умовах дистанційного навчання. До найпоширеніших сервісів, які забезпечують організацію групового відеозв'язку, належать Zoom, Viber, Google

Meets, Hangouts та Skype. У зв'язку поширенням коронавірусної інфекції COVID-19 та всесвітньою пандемією кількість користувачів серверів для проведення онлайн-конференцій зросла в декілька разів. Зокрема, дані програми виявились надзвичайно ефективним інструментом дистанційного навчання. Користувачі можуть використовувати додатки цих сервісів як на стаціонарному комп'ютері, так і на телефонах або планшетах. На нашу думку, кожен з них має ряд переваг та недоліків, серед яких слід зазначити наступне:

1. До переваг безумовно належить можливість одночасного підключення усієї навчальної групи чи потоку, можливість запису конференції (Zoom) та створення перманентного посилання (Zoom, Google Meet), можливість демонстрації екрану і трансляції аудіо- та відеоматеріалів та формат “білої дошки” (Zoom, Google Jamboard).

2. Серед недоліків слід зазначити недостатнє технічне забезпечення (відсутність планшетів, ноутбуків або стаціонарних комп'ютерів у деяких здобувачів вищої освіти), низька якість інтернет-зв'язку у певних віддалених населених пунктах, високе навантаження на зір та опорно-руховий апарат, психоемоційний стан студентів (курсантів) у зв'язку з відсутністю живого спілкування та необхідністю максимально швидко адаптуватися до нових умов навчання. На особливу увагу заслуговує той факт, що певні версії вищезазначених програм є платними.

Завдяки такій психологічній особливості, як гнучкість, педагогам та студентам (курсантам) вдається ефективно застосовувати сервіси Zoom, Viber, Google Meets, Hangouts та Skype у процесі дистанційного навчання. Недоліки онлайн-навчання нівелюються очевидними перевагами – відсутністю загрози здоров'ю та життю тих, хто навчається, а також тих, хто забезпечує навчальний процес. Майстерність педагога полягає у максимально-продуктивному використанні переваг онлайн-додатків, а також застосуванні індивідуального підходу при плануванні занять (лекцій, семінарів, іспитів) у певній студентській (курсантській) групі.

Список використаних джерел

1. Романюк С. М. Дистанційне навчання іноземної мови: порівняльний аналіз сучасних платформ та онлайн-сервісів. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. 2016. № 1. С. 318 – 325. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduep_2016_1_552016.

2. Clark, R. & Mayer, R. *E-learning and the science of instruction: Proven guidelines for consumers and designers of multimedia learning*. San Francisco: Pfeiffer, 2016. 527 p.

Research Europe.org

